

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ / POEZIJA

Urednik

MARIJA PEAKIĆ - ŽAJA

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ

POEZIJA

IZABRANE PJESME
S AUTOROVIM KOMENTARIMA

Drugo izdanje

IZDAVAČKO KNJIŽARSKO PODUZEĆE

mladost

ZAGREB 1974

IZABRANE PJESME

I

v

LUTANJE

Samotan lutam večernjim ulicama.
Na svakom uglu, visoko, svjetiljka sja:
Stotinu uglova, stotinu svjetiljaka.
A1 nigdje nema tebe... Tebe nema.

Slavonski Brod, u jesen 2920.

SAMOSTAN

Pokraj rijeke
Stari samostan.
Siv. I tih.

U kutovima mirne
Ledene sjene.
Mlada duša,
Sama, tuguje.

Pun sjena tišine
Samostan kraj rijeke,
Star. I samotan.

Brod, ožujak 1921.

SAMOĆA

Adin Ganan živi u bijeloj sobi.

Soba mu je svijetla, mirisna:
Crni stolovi, slike,
Starinske mudre knjige.
Na ormanu miriše lanjsko voće:
Žute dunje
Mirisavke.
Soba mu je mirna, radosna.

U bijeloj sobi živi Adin Ganan.

Pod prozorima voćnjak rascvjetan,
U ružičastom cvijeću
I mirisima rosnim.
Kosovi crni dolete
Na mlade grane zelene
Pa žutim kljunom pjevaju
Vesele pjesme ljubavi.

Adin Ganan živi u bijeloj sobi.

Brod, travatij 1921.

PJESMA O ČOVJEKU I SUNCU

Zaogrnuv tamni plašt,
čekat ću osvitak dana.

I poći zatim na pute daleke:
Kroz dozrela polja i livade zelene,
Preko voda, planina, dolina,
Do devetoga brda.

A Sunce još neće
Planuti na mene!

No kad stupim na vrh,
Izaći će Sunce, veliko, sjajno,
I zaliti mene, Vječnoga Bježača,
Srebrnim i zlatnim zrakama.

Pružiti će se moja sjenka
Duboko.

Stajat ću na vrhu dugo, dugo, dugo.

Sunce će me milovati blagim rukama,
A ja ću biti na vrhu sam.
Zaviknut će grlo moje Suncu:
Pobijedio sam mrak,
Savladao sam žalost...
Sad sam radostan, jak.
Vječan sam kao i ti, Sunce!

Najzad ću početi da se spuštam, lagano,
S vrha u dolinu.
Sunce će me pratiti neprestano.

Moja će sjenka bivati sve manja,
Sve tanja;
Nestajat će me, polako, u dolu.

Pa ću se okrenuti vječitom Suncu
I pogledati na vrh:
Ugledat ću Drugoga Čovjeka
Gdje ide mojim stopama;
Čovjeku ću se nasmijati,
A Suncu šapnuti, malen:
Tko može s tobom, Sunce?

Nestat će mene
I moje sjene

U dolini mraka.

Brod, travanj 1921.

POZDRAV ŠUMI

Pozdravljam te, zelena šumo, velika.
Pozdravljam te u ovo jutro mirisno
Kad se granje pod teškom rosom savija
Blistajući na sunčanoj svjetlosti.
Korijenje tvoje crnu zemlju sapinje,
A stabla stoje čvrsto kao divovi.

O, šumo, zelena šumo!

Ja volim miris tvojih cvjetova
I šuštanje lišća na granama.
O, kako volim tvoje hladne izvore,
I mahovinu, i bilje, i košute.
Volim te kao majku, šumo.
Tebe i tvoje ptice.

Brod—Rastušje, potkraj lipnja 1921,

RANO SUNCE U ŠUMI

U zelene krošnje uleti
Proljetni vjetar,
Mlad.

Sunčeve tanke strelice
Probodoše lišće
I grahčice
I stabla:
čitava se šuma zanjih,
Zasja.

Rosnati cvjetovi,
Bijeli,
I listovi,
I male ptice,
Pozdraviše sunce
Veliko.

A sjenke granatih stabala
Narisaše,
Kao prsti,
Raznolike
Likove
Po travi
Na kojoj se blista rosa kao suze.

Brod, 1. 5. 1922.

RASTANAK U JESEN

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
X treba da se mladi rastanemo.

Lišće u tvom vinogradu
Požutjelo, osušeno,
I većinom popadalo
Po umornoj crnoj zemlji.

Jesen je, Lelijo, jesen:
Kišna i siva jesen,
I treba da se tiho rastanemo.

Zaboravi vedro ljeto: i sunce, i žito zrelo;
Zaboravi milovanja u večeri meke,
Sreću srdaca naših.

Brod. 24. 10. 1922.

PJESMA O DUNJI I PTICI

Zrela, žuta, mirisava dunja
Na stablu visoku
Neotrgnuta ostala
Jesenas.
I uvenula.

Sa stabla mirisne dunje
Ptica
Odletjela.
Odletjela preko voćnjaka
U šumu duboku; u šumu gustu, pustu.

Ni dunje ni ptice
Nema.
Nema
Ni ptice ni dunje.

Brod, 29. 1. 1923.

NOĆ BEZ JABLANA

Večeras je srušen
Jablan, pored potoka.

Umrle su tvoje grane,
Viti jablane;
Nikad više nećeš
Lišćem šumiti.

Noć dohodi crnim korakom.
Jablan sniva mrtvim snom.

Ja sam žalostan.

Možda zato što je srušen
Jablan, a noć dolazi?

Rastušje, 1. 4. 1923.

NEBO

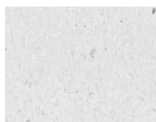
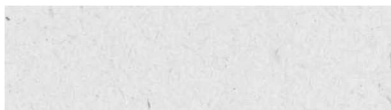
Nebo je modro platno
Na kojem nevidljiva ruka
Bez prestanka nove oblike slika:

Pogledaj, u dnu neba slatko pase
Stado ovaca u bijelim runima.
Gdje im je pastir?

Rumeno cvijeće cvate
U mirisu,
Do neba.

U nebeskim pašnjacima
Moja draga baka
Ćuva goveda.

Brod, JS. 4. .1923.

SAM

Sjedim sam u dolini, na travi. Tužan.

Znam

Da se ti na ravni zabavljaš... s njim.

Od radosti, smješkaš se besprekidno.

Volim te!

Zar da se uspnem na ravan?

Tebe bih vidio.

Ti?

Okrenula bi svoju zlatnu glavicu

Od mojih pogleda.

Sjedim sam u dolini, na travi. Tužan,

Sroči, 1. 5. 1923.

OTVORI MI VRATA, GRVICE

Kaži mi, Grlice,
Zašto nosim suze u crnim očima?
Znaš li da stoka pase travicu zelenu,
A svirala svira sitne pjesmice
Od ljubavi i od crne zemljice?
Ta zašto me ti ne voliš?... Grlice!
Dva jareta, dva jareta skaču veselo
I krškaju se mladim rozima:
Runo im je mekano, kudravo.
Sestro moja! ti što pređeš vunu ovčiju,
Čuješ li ti moje jecaje?
Srce moje i misli moje gorom lutaju:
Zapadnu li kruti, duboki snjegovi,
Zapalit ću žutu lampicu.
Zapalit ću lampicu
I otići u laninu... Grlici.
I zakucat ću na smrznut prozor, Grlici:
Otvori mi vrata, Grlice!

Brod, 6. 5. 1923.

VISOKA ŽUTA ŽITA

Kada u rumene zore
Ili u jasna jutra
Prolazim
Poljima rosnim
Gdje mlad vjetar njiše teške klasove
Visokog žutog žita,
Iznenada stanem;
I gle!
Moje srce, od radosti, glasno kuca
Kao zlatan sat.

RastuSje, 4. 7. 1923.

DJEČAK U SJENI VRBE

Nad livadama šume ljetni vjetrovi
I pokošenog sijena nose miris, topao.
Potok teče bistar; lagano,
U žuborenju.

Vrba spušta mekane grane
Na ledinu.
U sjenci vrbe stoji dječak.
I pjeva.

RastuSje, 8. 7. 1923.

NOĆNI LOKAL

Prostorom punim duvanskog dima
Ore vojnički okrugli glasovi, pjano:
Tvoje me oko,
Lelo, zanelo!

Debela se ženetina smije gorko, pregorko...
Otvora široka, crvena usta
Pokažujući umjetne zube: zlatne.
Tresu joj se grudi i trbuh, golemi.

O, gdje sam bio u davno doba, u mladostil
Lutao sam pod svodovima štima, nasmijan.
A sada slušam: muzikanti sviraju.
I vojnik psuje. I smije se ženetina.

Brod. 5. 8. 1923.

%

VRTNA ZABAVA

Kraj samostana pod krošnjatim stablima,
Zabavljaju se gospoda građani:
Piju žuto vino, domaće.
I jedu. I plešu. A večer prolazi.

Gospođe motre, ispod oka, potajno,
Kako im se kćerkice ponašaju
Kad šetaju i plešu s kavalirima.

Baci li tko god u zrak raketu
I ona zasvijetli rujno ii zeleno,
Građani svrate poglede s čaša na nebo.

Nebo je crno, prljavo,
Od masnih pogleda građanskih.

Brod, 5. S. 1923.

U GOSTIONICI PIJEM VINO ...

U gostionici pijem vino, i pjevam pomalo.
Razišle se krupne zvijezde po nebu, bez mjeseca.
U rijeci se vide dugi; tanki trakovi,
Od zvijezda.
Kao da su dugački, tanki štapovi
Zaronjeni
U vodu
Duboko.

Nepoznat mladić (kočijaš pjan?)
Pucketa preda mnom bičem:
Hoće da me preplaši.

Kad bi me i ošinuo bičem tim,
šta bih mu?..
U gostionici pijem vinu, i pjevam.

Brod, 5. 8. 1923.

HRASTOVO LIŠĆE ŠUMORI, ŠUMORI

Vjetar šum! dolinom i brežuljkom
šumovitim. Popev se na hrast, gledam
U daljini sivu rijeku, širdku,
Kako se blista i valja ko zmija
Pretpotopna. Tamo je ljubav moja,
Nesuđenica. Pa sam zaključio
U vinogradu, na hrastu, visoko,
Da ne mogu bez ljubavi. A svaki
Čovjek povjeruje u rođenu Smrt:
Umrijet ću, umrijeti (ima vremena!).
Otac mi kazuje: »Volim slušati
Kacfa stričaci zriču u travama,
U vinogradu, u noći zvjezdane,
Ili uveče, pred sunčev zalazak...«
Plakat ćeš, možda, u kasne večeri,
Kad neveni uvenu, suze presuše;
A djevojka iz daleke krajine
Neće umrijeti ni ove jeseni,
Ni druge, ni treće, nego kasnije ...
Mladiću, pjevaj sazreloj djevojci
Koja žudi tvoju snagu. A lišće
Na hrastu šumori, muklo šumori...

Rastušje, 14. 8. 1923.

ONOJ KOJU NASLUĆUJEM

Jesmo li nas dvoje
Daleko jedno od drugog?
O, kad bih mogao znati
Ima li plavo čeznuće
Između nas dvoje?...
Ti si mala djevojčica
I imaš crne oči,
Dva plamena crna,
A ja sam možda tvoj
Skromni, dragi pjesnik
Koji bi htio tebi da pjeva
Pjesme srca, vesele, bez rime:
A ne znam ni gdje si
Ni kako ti je imel

Zjiiuaku JjiuOj io. 5. 29Z5,

SANJAM KAKO IDEM PORED TEBE

-.. ali kad te u daljini ugledam,
Prelazim na drugu strahu, protivnu,
Gdje me nećeš opaziti
Izmed prblaznika mnogih.

Pred tobom se sakrivam
Za uglove ulične
Ili za široka stabla.
U fioći, sanjam kako idem pored tebe.

RastuSje, 11. 9. 1923.

JESENSKO PISMO

Prošla je berba, milo moje srce,
I nema na trsju grozdova.
Na lozama se lišće trese kao ruke staraca.

Boje se u zemlju vraćaju.
Boje se tope, i nestaju.

Nema više radosnog zalaženja sunca
Za plave planine.
Nema zlatnoga neba.

Jesen je kolibu sagradila u bregovima našim.
Srebrno grlo tvoje
Neće odzvanjati više zelenim dolinama

Niti će oči ivoje gledati bistavii boja
Na nebu i na zemlji.

Jesen je pokopala svijetle boje:
Vinogradi i šume plaču
U tamnomu lišću.

RastuSje, 7. 10. 1923.

STA GOVORE USTA TINA DEONA

»Zašto si me stvorio. Mudri?
Zar zato da me u cvjetanju
Skršiš? Ili da me pošalješ
U crnu zemlju kad vinogradi
Dozrijevali budu? U zemlji
Da slatko snivam? Ako je to
Najmudrije što si mogao
Učiniti za me, nek bude tako.
Jer Gospodin je, kažu,
Predobar i premudar...«

Tin Deon, gorko se smješkajući,
Obilazi danas posljednji put
Mjesta gdje je prohujala
Mladost njegova. Suh. i žut,
Sutra će leći zauvijek.

Još će isto lišće treperiti na stablu,
A usta Tina Deona bit će puna zemlje.

Rastuće, U 4. 1924.

NAD VINOGRADOM SUNCE I OBLACI

Sunce jarko
Sipa tople strelice
Na grozdove
U dozrijevanju.

Jarko sunce
Tešku glavu sagiba
Dok ne padne za goru
Zelenu, tajanstvenu.

Razgoni vjetar oblake, nebeske putnike.
Nad vinogradom prelijetaju grlice.

Rastuije, 3. 8. 1925.

LELIJA

Srce je moje skršeno, a tebi je ime Lelija.
I proljetos potok žubori kao i lani
Kada si ti bila u Rastušju.
Gdje si, Lelijo, gdje si?

Vrbe uz potok rastu.
Mekane kore. A lani
Sjedasmo ukraj potoka:
Ti i ja... Ustavši
Odrezah granu vrbovu
I sagradih sviralu sitnu,
Ja, Lem.
Kada ti dadoh sviralu,
Potok je žuborio, žuborio:
Ti si u sviralu svirala
Kao vjetar što dolijeće s bregova.
Ja, Lem, nagnuh se,
Kradom, nada te:
U njedrima tvojim
Mirno, mirno ležahu
Dva mala, bijela janjeta.

Gdje si, Lelijo, gdje si?
I proljetos potok žubori kao i lani
Kada si ti bila u Rastušju.
Srce je moje zgaženo, a tebi je ime Lelija.

Rastušje, 4. 4. 1926.

LUĐACI

Satrt ćemo divnim šakama
Budalaste glave,
Skotovi,
U tihu prašinu.

Čuješ, doktore, ludo!... Donesi nam tvrde svirale.
Bacit ćemo crnu pjesmu u nebo.
Mudri grade kuću visoku; lastavice lete nisko,
Majmune!

Poljubit će vjetar naša ramena,
Oh, dođi, noći, da te vidimo.
Imali smo i mi dragu, debelu,
Ali je otišla. Ali je otišla.

VT-, A..... 1 u ii.....»A.

I urla kao lud: Gleditsia
Triachantos!
Gleditsia triachantos!

Mi sipamo zvijezde kao dukate;
U glavi nosiš suhu i žutu slamicu.
Čuješ li, bože, zašto ti ne daš maramicu
Od plamena -.. meni?

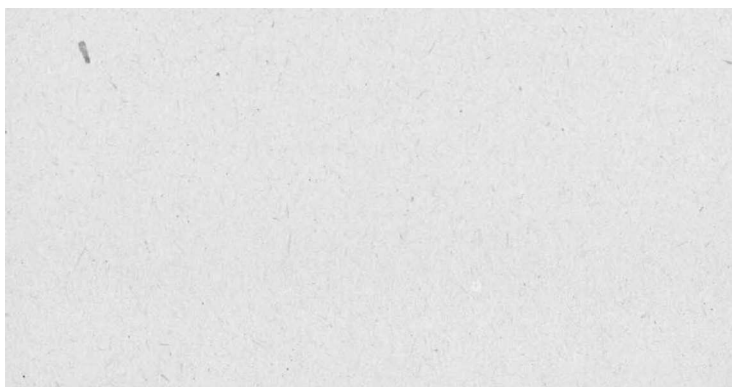
Ej!
Kad odraste Bćro naš maleni,
Mi ćemo ga poslati:
»Idi, Bćro, skini sunce sa neba!

Bćro!
Smrvi sunce!
I poderi nebo!«

Misle da mi ne nosimo stabla na dlanu.
Misle: to je šuma garava.
A1 gdje je šuma?... Gdje sft otoci?

čuj, tapiju suze:
Svelo lišće,
U potok.

Zagreb, lipanj 1926

JELENA VEZE

Pod kruškom u cvatu
Ona maramu veze.
Stara kruška na vjetru glavu sagiba.

Na mladoj, dragoj ruci
Prsten zeleni.
Jelena sluša: u daljini šume jaseni.

U vezenju, u mislima skrovitim,
čini joj se da on dolazi.
A1 ne! To vjetar ljulja granje zaspalo.

Ona veze
Ispod kruške zlatnu maramu.
Zar ne čuje, u daljim, žamor svatova?

Zagreb, lipanj 1926.

OSMIJESI LEMA KAMENA

Pređa mnom uvijek stoji ogledalo. Kada čitam.

Ili kad pišem.

Obično čitam knjige; a pišem olovkom.

Ogledalo govori:

Crne oči ima Lem Kamen.

Njegove bi oči ljepše bile da su vesele.

Ali, ovako, previše su zatvorene; sumorne, mutne.

No, svejedno, bilo je mnogo žčna koje su ljubile
te oči, oči Lema Kamena.

Lem Kamen kaže obično:

Zašto voliš, zlato, mutne moje oči?

A ona odgovara:

Nisu tvoje oči mutne, dragi moj.

One su kao crni cvjetovi, umiveni rosom, u jesen.

Ja volim tvoje oči.

Lem Kamen bi se umorno nasmiješio.

U dnu bi tamnih očiju biserje zasvjetlucalo.

Smiješio se kao da prolazi šumama u svojoj pokrajini:

Na lišću bi rosa blistala. I na visokoj travi.

A on, Lem Kamen, koračao bi bos.

I nasmijan.

Najvolim da legnem. I zaklopim oči.

Tada gledam, u mislima, dane koji su prošli.

Eto!... U ono su vrijeme cvali zumbuli.

Bilo ih je, ponajviše, ljubičastih.

Kažu da tako mirišu njedra plašljive djevojke.

Prije neg se sunce popne iznad gradskih kuća,
dođem u zelene aleje.
Na zumbulima bliješti rosa jutarnja.
Ptica na boru. *

Pomišljam na rana jutra kada bih, od kuće,
išao u vinograd.
Moje odijelo natopljeno rosom.
Da možda uberem koji blistav cvijet?
Kome bih ga dao?

Zagreb, 8. 2. 1927.

ČEZNUĆA

I nad mojim zavičajem, nad žitnim poljima,
Lutaju teški oblaci
Kao ponad bujne šume te
Kojom sad koračam, bez tebe.

šuma je moj prijatelj jedini:
Pred njom je-srce moje
Otvoreno, milo, u tišini
(Molitvenik u ruci pobožnoj).

šumi kazujem: Za oblakom tugujem,
Za oblakom iznad kuće ... njezine.
U šumi, samotnik, drhtim, šapućem, ludujem:
Ja volim srce. slomljeno, srce Lelije.

O, kad ću, kada ću gledati
Oblake krupne, vunaste,
Koji u potmulom šumoru
Daleko, daleko putuju... nebom zavičajnim!

Zagreb, 15. 6. 1928.

GOLUBINJA KRILA

Gledam dva crna konja, polegle sjajne dlake.
Gledam dva crna konja. Oni vuku lijes moj.
Na mom lijesu nema cvjetova; on je bijel
I daske su mu čamove. Eto postelja moja!
Za njim nikoga nema, i ne plaču oči moje majke
Niti me prate jecaji mojih sestara i bratove suze.
Za mnom plaču crni oblaci i vjetar, strašan, za mnom uzdiše.
Nema ruku djevojačkih da nose kitu ruža,
Crvenih ruža na svježi humak moj grobni.
Presahnuše suze u očima mojim: stisnuta je čeljust.
Lijepa je kuća moja, i jednostavna; na njoj nema okna
Ni prozora. Nema svjetiljke u njoj: tamo je duboka tama
I mrak, beskrajni mrak. U mraku slatko snivam, dušo moja!
Snovi su mi porubljeni cvijećem i osmijesima
(Kako su njene kose mirisale i smiješila se usta).
Srce moje zaigra pod svakim drvetom zelenim!
Gle, već vidim travu izniklu na humku grobnome:
Trava je gusta, i rosna, i bliješti; na suncu bliješti
Kao dijamant. Svako božije jutro, o izlasku sunca,
Prolazi kraj mene čobanica mlađa
S plavim cvijetom u kosi. I pjeva.
Sad na mladića misti koji u mraku šumskom
Sinoć joj izljubi usne i njedra nevina i topla.
Nad mojim humkom grobnim šume golubinja krila.

Rastušje, 8. 10. 1928.

ŽENE POD ORAHOM

U predvečerje pred kućom krošnje mirišu
I toplo se mlijeko puši iz punih muzlica.

Pod orahom sa lišćem širokim
Mlade žene vezu marame.

Ja prolazim pokraj njih, zbunjen i nevešeo,
I pozdravljam.
Njihove se kose kao žitno klasje zatalasaju.
One spuste vez na koljena.

I slatko mi se smiješe, bezbrižno:
I ona s crnim očima, i baršunastim,
I ona s očima zelenim
Kao trava proljetna poslije kiše.

Odlazeći od njih, zanesen,
Mene muče vrele žudnje.

Mene more misli uzaludne
Na te mlade žene pod orahom.

Bileće, 28. 4. 1929.

PJESMA MOM SRCU

Sjetan sam i idem k tihim vodama.
Tu dolazi srna u sumrak i pije, plašljiva.
Pokošeno bilje vene na suncu, vene bilje zeleno.
Ja bijah mlad, mlad. No sad koračam taman
I s glavom oborenom
Kao onaj te za majkom tuguje.
Luk je eto polomljen; strijele bačene,
Sruši se granato drvo.
Srce moje u meni zapaljeno
Gori. Sagorjet će kao suva slama; bez jauka i bez uzdisanja.
Tiho mru, tiho mru ovce klanice.
Ali... svi mi umiremo, srce moje! Prostaci i gospoda!
Smrt je naš dobri pastir. On nosi palicu jaku
Te nas izjednačuje sa stokom koja sg kolje. .

svejedno je, uzdišem n večerom ii jutrom
Sjedeći ispod zelene masline, skrušen.
Ili ako klikću usta moja radosna
Kao golubica sa krilima srebrnim.
Haljine tvoje, djevice, pupoljče ružin,
Mirišu smirnom, alojem i cimetom, divno.
Kraj tebe prolazi prosjak; on je u vreće obučen.
Gle, kako se magla povija s gora humovitih
Kao dim žrtve paljenice, plav i lagašan.
Istočnjak vjetar miluje šumu, kudravu, mrku,
A klasje se, jedro, lelija na ravnici kao na dlanu božijem.,
Ali... svi mi umiremo, srce moje! Prostaci i gospoda!
Smrt je naš dobri pastir. On ima palicu snažnu
Te nas izjednačuje sa stokom koja se kolje.

Rastuije, &. 8. 1929.-

ZLATNIM PTICAMA

Umornih nogu hodira prašnim cestama
I pjevam turobnu pjesmu zlatnim pticama:

Ptice nemaju polja, ni vinograda rodnog, ni kuće;
Ne žanju njive svoje, ne gaze u kacama grožđe,
Ali ih zora budne nalazi, s pjesmom u žutom kljunu,
Okisle od pljuska u gori, one se kriju med lišće,

I ti si, dušo moja, ptica pokisla; crna
Ptica u mraku. Da.
Preda te nije, na vidiku, postavljena trpeza teška
S bogatim jelom i vinom. Ti nemaš ni prazne čaše.

Tebe su gazili gazili, kao po ulicama blato.
Dušo, ptico zlatna!

Rasture, 19. 8. 1929.

PJESME O LJILJANIMA

LJILJANI U POLJU

Korakom tihim prilazim k Ljiljanima
U polju; slomljen... Pomilujem glave njihove.
Oni se na vjetru njišu lagano, lagano.
Kao da se mole Bogu na nebesima:
Klanjaju se i udaraju rukom u zelene grudi.

Ovce moje pasu u polju. Krotke.
Između mladog bilja... Janje se čudi Ljiljanu:
Sta je to što je tako bijelo?
Oblaci bijeli plove preko neba.

Ovce su moje žalosne. I s tugom pasu.
Gdje je ona koja im je medno šaputala?
Bijela, vitka, nježna...
Ah, nje više nema... Nema Leliie.

MIRIS LJILJANA

Sumračje blijedo u bezglasnoj sobi.
Zastori su spuštteni.
Umorne moje trepavice, i one su sklopljene!

Ja vidim dvije svijeće voštane. Zapaljene
Pored njenog odra.

Ona tako mirno spava. Nepomična.
I smiješi se. Ljiljani su oko odra
Ukočeni.

Samo njihov miris lebdi oko odra.
Ona spava. I smiješi se.

Ispuni se želja tvoja, Lelijo, srce!
Šuma od ljiljana bijelih oko tvog odra
Miriše.

CVIJET LJUANOV

Dušo moja, uplašena grlice,
Ti plačeš na mom dlanu;
Vidim ja bistre, bistre suze;
Kaplju. Kao zrnca od bisera.
O, zašto plaču tvoje crne oči, grlice.
Zašto plaču oči nevesele?

Gleda li te iz mraka bijela Lelija,
Dušo moja, plava grlice!...
Zemlja je pokrivač njen; njeno srce slatko spi.
Uvenuto je, u dubini, cvijet ljiljanov
Koji je ona u ruci, blijeda, držala.

Ne tuguj, srce, za cvijetom uvelim,
Ne tuguj, dušo, za cvijetom ljiljanovim!

Rastušje, 26. i 27. 8. 1929.

ZABORAVLJENA SVJETILJKA NA VJETRU

I

i znam zašto moje srce kuca.
ce kuca u slutnjama: šta će se dogoditi?
i mi neće umrijeti?
vidim ranu, crvenu, na svojim prsima. Cvijet mrtvački?
dim crna oka dva gdje plaču za mnom, i tuguju,
i... oči mile, nemojte plakati za mnom.
sam plakao mnogo, bez suza. Davno. I danas.

II

mas je peti dan rujna, četvrtak poslije podne,
subota je bila ona noć, kada si ti opet ljubilo
Onu koja je otišla.
Nikada, nikada.
na je daleko, daleko, za nepoznatim gorama.
moje je srce samo u nesreći.
i sam sa mojim malenim srcem sam.
ikoga nema pokraj mene; samo predmeti mrtvi.
ni mi se: i oni su žalosni.
njihova srca tuku, u očajanju... Tišina šumi.

III

anas, posve nenadano, začuh zvonjavu,
etko je, sigurno, umro. A ja, u sobici, pišem,
evidljivo zvono, o, drago zvono, hoćeš li i meni
da zazvoniš?
nam da ne bi nitko o tebi pisao:
niti bi itko slušao jecaje tvoje
kako sam ih slušao ja,
u žalosti. Vrijeme umire lagano.

IV

Gdje su dozivi ruku mojih? Gdje su moji pogledi?

Leže mrtvim snom, u tišini.

Nemojte da ih budite, nemojte da ih budite.

Najbolje je oči sklopiti, i sanjati. I sanjati:

— Ja snivam klupu sakrivenu, starinsku,
pod kestenjem s lišćem crnim i gustim,
u noć toplu, mračnu i osamljenu.

I snivam tebe koju želim bez prestanka:
tvoja glava počiva na mom ramenu;
kose tvoje pune mirisa noći.

Moje ruke miluju tvoje tijelo,
mirisno cvijeće, u mraku.

V

Ali zašto sve prolazi, zašto prolazi?

Ostaju samo žudnje za nepoznatim;

Za onim što je daleko od nas.

Kio plavičastczn otoku.

Ili u šumi sjenovitoj.

U tihom zelenilu dolina. U vinogradu.

U srebrnoj sobi sa zavjesama bijelim, spuštenim.

U nekadanjem srcu koje je sada pepeo.

VI

Tako moja duša sanja...

Iznenada, začujem: u daljini kosac kosi travu prezrelu

O, nova će trava narasti, zelćna, zelćna,
ali ove više nikada.

Šta je to: nikada?

Zna li to moje srce?

Provesti ljubavnu noć, na jastucima mekanim,

u nasladama potajnim, pjan od ljubavi.

I umrijeti na srcu žene koju voliš.

To je: NIKADA.

Ali, zašto sve prolazi, zašto prolazi?

VII

Je su oči tužne: suze se u njima bude.
i ih proljem? ...
t, otići u nepoznatu krajinu, zaspati na brijegu zelenom,
sam i radostan.
snivati o zvijezdama koje ona nosi u kosama neveselim.
Sanjati o njenome srcu
koje izgara kao zaboravljena svjetiljka na vjetru,
u jesen žutu, i toplu... U veselu jesen.

Rastušje, 5. 9. 1929.

ZEMLJA ME ZOVE

Zemlja me zove, zemlja me zove: moja mati.
Otvora mi srdačno vrata, crna i glomazna,
I čeka me da uđem u odaju njenu jednostavnu,
U odaju tihu i bez sunca.

Majka me zove: — Dođi, lezi, usni!
Pokrit ću te lakim pokrivačem.
Pokrit ću te lišćem žutim, lišćem svenutim!

Crvi zemlje, moje matere,
Dugo će se mnome naslađivati:
Bogata će biti gozba u lijesu mojemu!

Vezi mi, zemljo, vezi od trave mekani sag
I pokrij me njime umorna

Nada mnom će, u vjekove, drhtati zvijezda sumorna.

Rastušje, 1. 10. 1929.

ŠUME SNIVAJU

Izlazim u noć. Žaloban. I lutam.
Cesta mi pruža dlanove mrke: gazi!

Oblačje prekri plavetnilo neba,
Dok vjetar, skitalac star, za rubom šume drijemaše:
U ruci mu svinut štap,
Za pojasom zataknete svirale.

Mrak, pretežak mrak
Liježe na lubanju moju
I razgovara sa mnom kao brat.

Iznemogao, pružim se po travi
Te nasloniv uho čujem srce zemlje:
Udara, udara, udara.

šume okolo mene, u povorkama, snivaju.

RasluSje, 3. 10. 1929.

BALADA O ZAKLANIM OVCAMA

Pastirica blijedog lika, niz obronak, u svitanje,
Goni dvanaest ovaca, mekih runa,
U grad sneni na prodaju sitom mesaru.
Na čelu im ovan vitorog.

Eno ih, gle! bez bojazni uđoše,
Bezazleno, u povorci, jedna za drugom,
U dvorište gradske klaonice:
Tu stadoše u ugao, u hrpi, stisnute.

Mesarski ih pomoćnici, šutljivo,
Odvukoše kao kurjaci:
Nijedna se više natrag ne vrati.
Danas je svetkovina: stoka se kolje za gozbu,

Okrutne ruke snažno svaku obore:
Bez opiranja, pritisnuta koljenom,
Dočeka ona smrt od noža, u krvi.
Dvanaest ovaca visi o stupu gvozdenom.

Ugasle oči; runo krvlju polito; noge slomljene.
Javlja se sunce za obronkom... Na povratku,
Pastirici se čini da čuje, u daljini, muklo blejanje.
Pašnjak blista rosatom travom, u suncu.

PRED IZLOGOM CVJETARNICE

Bljedičast, uveče stanem ispred golemih stakala
I spazim u ogledalu zelenkastom svoj lik.
Na me padaju cvijeci, mirišljivi, od snijega bijeli:
Blagošću mi šešir pokriše, i kaput poderan, lak.

Osvijetljen stojim, i nagnut. Na meni naslaga snježna.
S bliskosti moga daha staklo se prevuče maglom:
Mutnije postaje kretnje i govor prodavača,
I rasplinu se cvijeće i cvjetarnica topla;

Nestade sve u dubljinu... Ja drhtim ushićen slutnjom:
Sklopljenih vjeđa gledam; i vidim u vazama cvijeće,
Moje sne iz dobi djetinske.
O, zašto me nije Gospod cvjetarom stvorio?

Med mirisima, u bijelom ruhu, razdragan,
Duboko se pokloniv, tad bih govorio:
Ljubim ruke, milostiva gospodo! Izvolite žute ruže
Ili crljene? Mirisnije su, molim, te. Netom su procvale.

Zagreb, 6. 2. 1931.

JUTARNJA ZVIJEZDA POZLAĆEN ORAH

Jutarnja zvijezda o nebo pribodena:
Pozlaćen orah viseć na božičnom drvcu.

Rasklopila je snene oči zora:
Djevojčica razmažena, ljutita
što su je tako rano bukom izbudili
Još neispavanu.

Uzdruž potoka jabuke u cvjetanju mirišu;
Na govedima klepke sve su glasnije.

Iz bliske niske šikare
Dopire pjesma ptići ja
Do uha mome ocu ...
A1 on je ne sluša.

Otac moj oruč' viče na konje za plugom
Pa nije ni primijetio
Kako se sjena kćnja prostrla do nakraj oranice,
I kako se k nebu iz brazda para uzdiže
Kao tamjan iz dragocjenih kadionica. .

Rastušje, kolovoz 1931.

DUGO U NOĆ, U ZIMSKU BIJELU NOĆ

Dugo u noć, u zimsku gluhu noć
Moja mati.bijelo platno tka.

Njen pognut lik i prosjede njene kose
Odavna je već zališe suzama.

Trak lampe s prozora pružen je čitavim dvorištem
Po snijegu što vani pada
U tišini bez kraja, u tišini bez kraja:
Anđeli s neba, nježnim rukama,
Spuštaju smrzle zvjezdice na zemlju
Pazeć da ne bi zlato moje probudili.

Dugo u noć, u zimsku pustu noć
Moja mati bijelo platno tka.

O, majko žalosna! kaži, šta to sja
U tvojim očima

Dugo u noć, u zimsku bijelu noć?

Rastušje, kolovoz 1931.

MJESEČINA

Gle, iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini,
Mjesec se pomalja. Rumen. Okrugao.

Lanjskog ljeta, s klupe ispod kestena,
Gledao sam s tobom, u zanosu,
Izlazak punog mjeseca iza šume hrastove,
U rasvjeti mliječnoj i smijehu.

Oh, kakve li smo krhke igračke
U krvničima jakim rukama!

Tuga me je, i ja sam posve sam:
Mjesečina večeras grob tvoj poliva.
Mjesečina večeras meni šapuće
Da tebe nema, i nema, zauvijek.

O, dugo, dugo, još dugo poslije nas
Tuđe će oči gledati kao što gledasmo i mi:

Naže se sunčani dan,
Večernje sjenke oduljaše;
Mjesec se pomalja
Iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini.

Rastušje, 30. 8. 1931.

BACAM SRCE POD TUĐA STOPALA

I

Ti ležiš, oče, na groblju u Rastušju.
Iznad tebe noć je krila raskrilila,
Tavna noć u kojoj kosti odmaraš;
Ne dižeš se rano pred zoru, ne odlaziš u štalu
Da konjma baciš sijena u jaslje.

Polako trune hrastov križ
I vjetar liječe nad grobljem
Ne dotičući se lica tvog kao dok si bio živ.
Rosa pada po djetelini kraj potoka;
U kući je siromaštvo, mir i pljesnivost.

Ne brinem se da porodicu osnujem

Nit lice da mi sja od sreće domaće:

Očinska kuća, daleko od mene, propada.

II

Da me nisi, oče, u školu poslao
Davno bih se bio već oženio:
Imao bih dva, tri sinčića.
U proljeće bih kopao, plužio, kosio;
S jeseni bih rakiju pekao i tukao se pjan sa susjedom.

Najposlije bi me sinovi moji sahranili,
U predvečerje kasno, blatnjavo,
Kraj ograde groblja, uza te,
Od davnine gdje leže naši djedovi.
I- otišli bi zatim stoku napajati.

Ali ja bacam srce pod tuđa stopala:

Poznanici skreću glavom.

Govore da sam lud.

Zagreb, T. 9. 1932

MOJA SESTRA NOSI U GRAD MLIJEKO

Predjutarje. Ona ustaje
I oblači se u mraku ledene sobe.
Ura na zidu tri puta zakašlja.
Daleko je sivi grad, vani pada snijeg.

Oprezno slazi niza stepenice
Držeć u rukama kante mlijekom nalite.
Zatim joj mati još jednu na glavu podigne:
Pripazi dobro da se ne osklizneš.

škripi snijeg, škripi snijeg pod smrznim opancima:
Ona se žuri da stigne zarana,
Da što prije započne s prodajom.

Sprva će nuditi mlijeko na uglovima illica,
A kad se razdani sasvim, poći će u dvorišta gradska
Vičući: Gospojo, mlika! Gospojo, evo mlika!

Zagreb, 30. 9. 1932.

JUTRO

Mom bratu Đuri

topoću konji potkovama u štali
hrapavo ržu
lajanje pseće utihnulo
sunce je zlatnim resama obrubljeno
djeca svijaju grane kljukom lješnjake беру
šareno tele bleči
kokot s nagnutog plotu krilima lupa
zarđan lemeš čeka ruke orača
zaludnik na sjeniku ležim
kroz pukotine crepovlja vidi se ljeveno nebo
nad kućom nad usjevima
kuknjava
dvorištem ide bolesni brat i kašlje

Zagreb, 3. 10. 1932.

GOLUBOVI, SIROTINJA I JA

GOSPODIN LAMIAN HRANI GOLUBOVE

U podne, praćen zvonjavom s tornjeva,
Lagano ide gospodin Lamian.
Na rukama nosi hranu u smotcima:
Mrvice kruha, zrnje kukuruza, ječma i raži.

Golubovi znanca odmah prepoznaju:
Spuste se na asfalt pa se okupljaju
Okolo tankih nogu gospodina Lamiana.
On se smiješi i pruža im hranu na dlanu.

I traži zatim prikladan položaj
Kako će ga reporter slikati.
Novine će donijet fotografiju:
»Pred Kazalištem g. Lamian golubove hrani svaki dan«.

Presretan, gospodin Lamian oko sebe motri publiku:
Zavide mu djeca i dvije gospođice.
Na dlanu mirno stoji golub, sit i zlatan;
Ne plaši se: ravno gleda mu u lice.

Gle! Na ruci ispruženoj
Odjednom topla sluzavost.
Um Gottes Willen!
Eto, gospodin Lamian maramicom briše dlan.

Zagreb, li—18. 2. 1933.

OH, KAKO JE SIRO TINJA BEŠĆUTNA

Ispred Kazališta Vrelo je života:
Voda u njem besprekidno šumi, žubori, klokoće.
Svakog dana iza podneva
Ovamo dođe povorka gradske sirotinje.

O, hvala vama, dobrotvori presvijetli!
Gospod vam dao u raju veselost!
Progutavši skromni obrok, poklonjen,
Guraju se dok opera na Vrelu posude.

Čuje se zveket zdjšlica limenih.
Psovke i prijetnje. Pogledi mržnje. Turobnost.
Sutra, sutra opet će se sastati
I glodat će, u ime božje, novu kost.

Tad zgureni odlaze, ii u lupama,
H jedno po jedno, mrmljajuć,
U pljesnive brloge, u vlažne podrume.
Kose dječdka u igri sunce miluje.

Oh, kako je sirotinja bešćutna!
Blizu njih gospodin Lamian golubove hrani nasmiijan;
Oni nježno slijeću na pruženu ruku:
Kрила u letu šume ko vjetar u granama.

A nijedan od prljavih gladnika
Neće ni da pogleda blaženstvo lica i osmijeha
Gospodina Lamiana ...
II raskriljene golube nad glavama!

Zagreb, 15-18. 2. 1933.

DALEKO SU OD MENE ORANICE

Pred Sveučilištem šetam s prijateljem
Ispod kestenova: on mi priča i priča
O književnosti, i kad na koncu smalakše
Otiđe, kao uvijek, na objed k svojoj kući.

I uvijek tako: najposlije ostanem sam.
Tad stojim na mjestu i gledam bijednike
Kako šutke odlaze, nakon pranja suda iz kog su gutali.
I gledam bijele golubove: lijeću iznad krovova.

I pođem tako, polako, u svoj stan sirotinjski, s&m.
Tko može mislit da i ja nisam ručao?
Ta u mene su lakovane cipele
I sjajan crni štap.

O, mila majko moja!
O, mila dušo moja!
Ti još uvijek držiš:
Sin mi je u gradu gospodin.

A1 sin tvoj živi u gradu od tuđe milosti
I pjesme piše, ha, ha... i piše pjesme!
Daleko su od njega očeve oranice,
Daleko su oranice,.. Nikad ih neću pluziti, nikad pluziti.

Zagreb, 15. i 16. 2. 1933.

PJESMA MARIJI

Moje srce još i sad, Marijo,
Kada te vidim gdje mi u susret dolaziš.
Moje srce zbog tebe naglo zakuca.

Budi mi sklona, molim te, Marijo,
I nemoj mi srce odjednom zgaziti:
Gazi ga malo pomalo, kao i dosada.

A ja ću se smijati, i smijati
Ko što sam se i večeras smijao.

A i ti se smij, Marijo,
I gazi srce moje!

Zagreb, 23. 2. 1933

HTIO BIH POKIDAT ŽICE...

I

Htio bih pokidat žice na svojoj zlatnoj harfi
I vratiti se u zavičaj, u selo. U Rastušje.

Odbacit prašnjave knjige
I nasladnost lutanja bez svrhe.

Skinuti masku s lica.
I prezret, kao Gospod, smisao rečenica.

Biti u šumi ptica.

II

Povratit ću se, povratit ću se doma;
U'kući još tinja oganj
što "ga moji pređi zažgaše
U tavnosti prošlih vremena.

Hodit ću u opancima,
Kako i oni išahu,
I rubine nosit lanene
što mi ih žena otkala.

Sa rukama prljavim od crnice
Otirat ću s čela znoj
Te kaplje na zemlju.

Ljeti, poslije večere, kad napojim konje,
Na prag ću sa ženom sjesti:
Djeca će već otići na počinak.

U štali će, od sitosti, mukati krava i tele.

III

O, možda me u Rastušju očekuje sreća i pokoj.
Htio bih pokidat žice na svojoj zlatnoj harfi.

Pa kada miran umrem seljani da prenesu
Truplo u crnome lijesu preko rodnoga praga.

Zagreb, 8. 3. 1933.

MISLIM NA BRATA U LJEČILIŠTU

Mili moj brate,
Mati mi piše
Da je prodala zob:
S novcem će čekat proljeće,
Dok se kući vratimo
Nas dvojica, ti i ja.
I tad ćemo odlučiti zajedno
Kome ćemo dati šta za dug.
Vinograd je, nadalje, pođubren
I neće ga trebat više đubriti
Još za dvije godine,
Tko bude živ i zdrav.
A1 tko. će dotle biti samo živ?
O, brate moj, o, jedini moj brate!
Tko li će biti pudar
U našem vinogradu
Kada ti otiđeš
U goste k pokojnom ocu?
S kime ću ja sjedit uveče'
Ispred kućnog praga, na skalinima?
Mjesečina neće biti gusta, zelena,
A zvijezda će tvoja biti suza sleđena.
Miris će me sijena, možda, gušiti.
A tvoj će pas, to držim sigurno,
Od kuće pobjeć u sela susjedna,
Jer neće više biti onoga
Koji ga je punim srcem volio.
A1 šta to,
šta to
Govorim?
Da nisam
I ja
Bolestan?

Ti ćeš se
Možda
čuditi.
Al nemoj,
Brate,
Molim te,
Nemoj se plašiti ničega.
U groznici ove riječi kazujem.
Hotio bih sad izreći riječ najslađu:
Brate!
Sutra ću te pohoditi na Brestovcu
I gledat ću tvoje oči plavkaste,
I slušat glas tvoj prigušen.
Na proljeće, kad se kući vratimo.
Bit će mati naša radosna
Što su joj došli sinovi.
Opet ćemo u sobi razgovarati,
Kao i prije,
Sjedeć oko stola s majkom i sa sestrama
I činit će se: uvijek će tako ostati.
Al sve, moj mili, ti to znadeš, prolazi...
i kad nikog od nas više ne bude,
Sjat će sunce nad oranicama.

Zagreb, 21. 3. 1933.

PRETEŠKA SLAZI NOĆ

Plavkasto se cvijeće penje uza staru ogradu;
Djeca šapuću na stazi od srebra, u hrpu zbita:
Isus im prijeti grmljavinom što krađu voće susjedu;
Mačke se vješto šuljaju pred vratma tihog dvorišta;
Nad pašnjakom lastavice šume sjajnim krilima;
Tutnjava stoji poplašeni konja i kola na drunlu;
Na dnu bunara leže zvijezde žute rasute;
Na ruci mojoj žalosnoj crveni prsten Javorov.

Klokot slušam, u daljini, vćda velikih;
Iz daljina strah me hvata pred vodama blistavim.
Gdje je Javor moj? ... Pretamne vode valjaju *•
Drveće, lišće, prstenje; i mrtve ptice, i lelek.
Vjetar, kurjak ranjeni, silovito će urlati.
Noć, gle! pada mračna noć; preteška slazi noć.

Babina Greda, 14. 8. 1934.

SANJARIJE BUDNOGA SRCA

Opet je legla noć na moj samotni krov.
Opet u mome srcu žamore glasovi mrutni.

Djevojko moja, daleka djevojko,
Vrata će se pred tobom
Otvoriti, bez šuma.
A ja, Tadijanović, pjesnik tvoga srca,
Pticama ću reći nasmijan:
»Šutite, drage ptice,
Sada bih ja da pjevam
Djevojci koju volim,
Djevojci moga sna.«

A ptice će doista
Začuiiai na granama.

Trčat ću ispod srebrnastog lišća
U svježim svijetlim šumama
S djevojkom koju volim,
S djevojkom moga sna.
Možda ću, najzad, vedar,
Stigavši do kolibe šumske,
šapnuti djevojci: »Srce!
Uđi, milo malo srce,
Uđi u kolibu moju;
Vrata će se za tobom
Zatvoriti, bez šuma.«

žamore glasovi mutni opet u mome srcu.
Na moj samotni krov opet je legla noć.

Zagreb, 14. 7. 1935.

DANI DJETINJSTVA

SRCU MOGA SRCA

MOJE IGRAČKE

Oca nema kod kuće, to znam. A djed
Poslije ručka spava. Moja baka sad pere suđe,
I mene jako voli. Ona mi neće ništa,
Ako otidem pod kolnicu i skinem lanac
S ornica. I lagano ih izvučem na dvorište.

Najprije ću se malo u dvorištu igrati;
I ako se djed ne bi probudio, a ja ću
Otići onda pred kuću, na put.
Kad budu i druga djeca htjela
Malo da se vozaju, odmah ću im dati,
Ali ne za dugo. Kad ornice stanu, kazat ću im;
»Bolje bi bilo da idemo svirate praviti.
Kraj našeg potoka ima puno veba,
A baka će nam dati novu crvenu škljocu.«

Ostavit ćemo ornice... Idući
K potoku, ispod prozora, vikat ćemo uglas;

Kreni kuru, pušci vođu —
Tele sisa mliko —*
Po dolini, po gorini —
Po stjepdčkoj torbetini!

Vikat ćemo, kažem, kao da će svaki, uskoro,
Oguliti kuru sa šibe vrbove. Probudimo li djeda,
On će se protegnuti
I sigurno nam opsovati sveca.

Zagreb, 21. 7. 1935.

KIŠA U PREDVEČERJE

Još malo, kaže baka, i ja ću biti
Sedam godina star. Zbog toga moram
Da čuvam Āuru (to je moj brat);
Moram da na njega pazim, ,
Jer mama žanje žito.

A1 evo, iznenada, počinje krupna kiša
I svi bježe, bježe, bježe da uteknu pod kakav krov.
I naši već dotrčaše... Otac psuje, othukuje.
Zatvoreni prozori i vrata.

Baka se moli Bogu, a sveti Ilija
Juri preko neba, u kolima od zlata,
I grmi, i puca. Ima li on pušku
Il top? Tko je to mogao da preplaši konje
Svetoga Tlije? Gle, Āurs. Psrin
Kako po kiši trči, uz brdo, k Svetome Vidu.
Znam ja već šta će on. On će se uvući, polako,
U toranj, gdje su golubi
Od grmljavine preplašeni, u mraku šćućureni.
Āura Perin se došulja i natrpa puna njedra
Golubova. Možda čak deset.
Onda ih nosi doma, i kolje.

Meni bi žao bilo zaklati goluba,
A osim toga, bilo bi me strah
U toranj se penjati, med golube, u mrak.

Zagreb, 21. 7. 1935.

LOV NA DOGU

Mene moj otac uvijek povede sa sobom
U kolima kada ide da doveze djeteline
Za konje. On kosi i nosi,
A ja u kolima gnjetem. Treba mnogo da stane.

Tako smo, dobro znam, išli (žito je u polju zrelo,
Nepožnjeveno), išli, velim, i bojali se:
Provalit će se crno nebo,
I nas i konje politi pljusak.

Zar nije bio dragi Bog uz nas?...
čim smo ispregli kod kuće konje,
Otvorilo se crno nebo
Pa ljetna topla kiša pljušti.

No brzo stade. A kroz oblak
Izviri sunce. Meni se čini: to je glava
Svetoga Petra pred rajskim vratma.
Zasučem hitro nogavice iznad kdljena. Idem u selo.

Jarcima teče žuta voda. Igrali smo se, prskali smo se.
Najednom, gledaj, šarena duga!
Nagnula se preko šume i kod mlina pije vodu.
Tko će nadmudriti dugu, i provući se ispod nje krišom?

»Koji se ispod duge provuče, taj će ...« — i tako dalje.
Tajno se šuljamo, kraj Glogovice, između grmlja, skriti, bez
daha.

Evo nas blizu mlina! A duga? Utekla opet preko šume.
Morat ćemo, drugi puta, još vještije se prikradati.

Zagreb, 21. 7. 1935.

LEDENI KURJAK

Tko ne zna da sam ja iz Rastušja
Išao u Podvinje u školu?

Zimsko jutro. Mraz.
Sam idem iz sela.
Prolazeći kraj Glogovice smrznute
Začujem:
Pucketanje, rsak, lom... K meni netko prelazi?

Pomislim odmah na govor sinoćni
O kurjacima koji idu iz Bosne.
Moje noge
U strahu
Potrčaše,
Bez osvrtnja,
Do blizu Podvinja,
Gdje sam susreo mljekare, uplakan.
Pitaju me mljekari: Sta ti je?
Ništa, ništa, kažem ja;
I odlazim.

Uzgređice, moja mati priča, uveče.
Kako od zime, na Glogovici, puca led.

I ja sam čuo! kažem ja;
I smijem se.

Zagreb, 21. 7. 1935.

DJEVOJČICA I JA

Neću da spomenem ime
Kako se zvala —•
Djevojčica s kojom sam brao
U šumi lješnjake.

Nabravši puno krilo,
Pred podne, rekoh ja:
Hodi, lezi kraj mene-
U hladovinu, u grm.

A ona, zbilja, dođe... Mene je bilo stid.
Jer zašto sam se morao zacrvenjeti?
Joj, kad bi to baka doznala!

A sutradan popela se na dud pred kućom.
Htio sam gore pogledati
(baš sam ispod nje stajao),
A1 sam se plašio:
Mogla bi me kako baka spaziti
Pa šta bi onda bilo, mislim ja.

Najbolje će biti
Da grijeh svoj ispovjedim
Velečasnom gospodinu župniku.

Zagreb, 21. 7. 1935.

DA SAM JA UČITELJICA

Izmeđ dasaka dvorišne školske ograde
Gledam vojsku kako ide ukorak:

Puceta sjajna, žuta, u suncu blistaju;
Sviraju trublje, žute, sjajne, svinute;
Udara bubanj i žuti poklopci.
Prolazi banda. Na bijelcu oficir.

Ej, da se smijem popet na ogradu!
Lako ti je gospodični učiteljici:
Ona dođe ranije nego obično,
Visoko stane na školske stube... i vidi sve.

Rano dođe da nama ne da vojsku gledati.
A ja da sam učiteljica ... pustio bih djecu pred školu:
Gledajte, djeco! A pOolijc ćele sjesii uokrug
I svaki će pričati šta je vidio.

A naša učiteljica, da! samo rekne odozgo:
U razred! Koji prvi čuje, glasno zavikne:
U ^razred! U razred!... I svi odmah trčimo
Kao da nas čeka med, a ne računica.

Svima bi nam bolje bilo ...
Da sam ja učiteljica!

Zagreb, 23. 7. 1935.

RAČUNSKA ZADAĆA

U razredu mora biti red i mir.
Kad izvadimo pločice i pisaljke,
Gospodična zada velike račune.

Ja ne volim računati.
No, svejedno, kad vidim da moram,
Zamislim se i hapišem.

Brže sam gotov nego Adam.
On sjedi za mnom, i treba jako
Vrat istegnut ako hoće da prepíše.

Prepisivat nije lako. Jer gospodična
Na klupu usred razreda sjedne
I čita, gleda ... Ilustrovani list.

Hoću li moći ikad, samo na čas,
Razgledat slike Ilustrovanog lista?
Šta bi to moglo da znači: i-lu-stro-van?

»Gospodična! Zašto vi nikad
Ne -pokažete, bar jedanput.
Slike ... makar samo meni,

Jer zašto ja prvi zadaću svršim?«
Tako ja mislim u sebi i šutim.
Gospodična lista... i ne vidi me.

Zagreb, 23. 7. 1935.

HOĆU LI UĆI U SOBU GDJE JE SAG

Kad ispišemo punu pločicu računa,
Onda čitamo iz čitanke. Zatim
Gospodična pita. Tko ne zna ponoviti.
Ona ga uzme za kosu iznad uha i vuče
Jer tamo najviše boli...
Nakon tog opere ruke
I izmolimo naglas Očenaš.

U redovima idemo za njom,
Kraj općine, u dvorište njeno:
Kog više voli, taj se popinje
Na orah i trese, i poslije kupi,
A drugi čupaju travu između cigle,
Pred kućom, ili koprive kraj zida,
U dvorištu... Oh, što bih ja
volio da me gospodična uvede
Samo jedanput u svoje sobe.

Kradomice, kroz prozor vidjeh:
Na zidu slike, puno slika...
A sat u staklu ne tuče neg pjeva...
A pod je šaren, pod zelenkast.
To je valjda na podu sag.

Izuo bih opanke, brzo
I oprao noge, brzo,
Samo da sag ne uprljam.
Ali znam ja... Gospodična
Nikad neće mene uvesti
U lijepu sobu gdje je sag.

Zagreb, 23. 7. 1935.

NOSIM SVE TORBE A NISAM MAGARAC

Ja se ne volim ni s kim tući
I nikad neću da dotaknem
Kad me nagovaraju i kažu:
Ne smiješ dodirnuti njegovo uho.

Kad nas učitelj pusti iz škole
Najprije idemo svi u redu,
A poslije, čim nas ne vidi više,
Tuku se s onima iz drugog sela.

Ja ne volim o tome ni govoriti.
Meni je najdraže kad idemo kući
A netko vikne: Tko će bit magarac?
Ja onda kažem: Metnite na me torbe!

I svi na moja ramena povješaju.
A meni nije teško, jer znam da nosim
I Jelinu torbu. Mogao bih za nju
Da nosim, sigurno, trideset i tri torbe.

A1 nikom ne bih priznao da sve nosim
Zbog Jele!... Koji možda o meni misli da sam
Magarac pravi, znam: vara se, i ne zna...
Magarac, to svi već znaju, imade dugačke uši.

Zagreb, 23. 7. 1935.

MOJA BAKA BLAGOSIUA ŽITA

Tiha nedjelja. Sunce. Žita se u polju zelene.
Od kapele procesija ide na Lazine:
Trebalo žito blagosovit, Bože pomozite!

Velečasnog boli noga... Mjesto njega moja baka,
U ime božje, vodi i moli. Ja nosim križ okićeni,
U sredini: zdesna mi baka, a slijeva Liza Šumareva,

čuj moju baku:

— Isuse blaga i ponizna srca!

Svi: — Učini srce naše po srcu svojem!

Liza šumareva svaku riječ kaže
Dva trenutka kasnije od svih.

y JuOjč r^maičuije:

Dobro bi bilo da je sada s nama i Toma Blažev. Isus
bi se njemu smilovao, i Toma ne bi morao psovati
kao jučer kad je u blatu zapao s drvima i tri
puta opsovao — oslobodi Bože — Sveti Isusov Križ.

Tada me prekinu moja baka:

— Od kuge, glada i vojske!

Svi:— Oslobodi nas, Gospodine!

Moje drugo razmatranje:

Zašto se baka nije molila Bogu da nas oslobodi vojske
prije nego što je tata otišao u rat? Baš su želi žito
na Lazinama kad se čulo: Mora se u rat! I on je oti-
šao sa srpom kući da se spremi. Bog i moja baka, oni
se jako vole: On bi sigurno čuo baku, jer se ona nje-
mu uvijek moli, i napamet, i iz crnog molitvenika.

id ću baš da izbrojim korake
oliko treba da načinim s križem,
ok baka prevrne list u molitveniku.

Zagreb, 24. 7. 1935.

\

|

|

DOPISNICA NA RATIŠTE

Ovako sam kazivao baki:

... A kad su spustili nosiljke preda me,
U njima leži ranjenik. A crvi puze
Po golim nogama. On samo jauče:
Pomozite, ljudi! Pomozite, ljudi.
Crvi puze, a svijet se žuri da vidi
I druge, jer ih ima previše
Pa se mora brzo gledati...
A Marija, kad je sve šljive prodala.
Rekla mi je: Hajdemo kući...

Baka mi na to pruži olovku i kaza:

Sjedni za trpezu i piši
što ću ti govoriti!

U Rastušju 1914.

Dragi moj tato, jaljen Isus i Marija. Mismo svi jala Bogu živi i zdravi koje i teb želimo od dragoga boga i srca svojega. Ovo meni kazuje naša baka i kaže mi nekte pitam kadće te Premilostivi Car pustiti da dođeš knašoj kući i kadće rat biti gotov. Svi te odkuće pozdravljamo a jaću te svaki dan čekat. Baka se uvik moli Bogu zate i kaže nam svaki dan da ćeš ti sutra doć. Sada te svi pozdravljamo da nam pišeš isad više nema mjesta. Zbogom dragi tato tvoj sin Kod nas više nepada kiša. Dragutin.

Zagreb, 28. 7. 1935.

MLADEŽ DOMOVINI

I

Nema ni oca, ni konja, ni krava.
Svi su u ratu. Samo je šarulja ostala,
A1 ni ona neće da se oteli,
Da mlijeka pijem ujutro.

Naš Sergej (to je zarobljenik, Rus), on svaki dan
Očisti štalu. Lako mu je kad je sama šarulja.
Onda mene u vinograd vodi i govori,
Al ja ne razumijem. Samo mislim: zašto je on
Iz Rusije u Rastušje došao, a to je jako daleko.
Možda je moj otac još dalje nego Rusija.

Noćas je Sergej pomogao djedu da žito sakriju
U šumu. Zašto meni neće nitko da kaže
Kud su ga skrili? Sigurno misle: malen je
I mogao bi da oda mjesto
Oružnicima kad dođu s bilježnikom plijeniti.
Valjda ne bih bio lud!... Zar nije dosta
Što nam je jučer gospodična zaprijetila batinama
Da svaki mora donijeti krunu za križić.

II

Blago onima koji krunu imaju! I ja sam bio med njima,,
Gospodična nam je svima na prsa pribola
Križić na kojem piše zlatnim slovima:

MLADEŽ DOMOVINI
1914—1915

Luka Riđan, i Tunja Tulin, i Martin Bjelobrk,
Nisu imali krune i sad su kažnjeni:
Ne smiju ići s gospodičnom, i s našim razredom,
Na brdo da beru lišće kupina
Od kojeg se, kažu, kuha
čaj za drage ranjenike.

Ja ne razgovaram ni s kim. Ja samo berem
I berem, i mislim na moga oca. I on je ranjen,
I on leži u bolnici, u mjestu Aszod ...

Možda će sestra milosrdna
Skuhati čaj mojemu ocu
Gu moga lišća koje ja berem?

Zagreb, 28. 7. 1935.

DANAS TRIDESET PETE

Mogao bih mnogo da govorim:

kako sam se na vozu sijena vozio,
u vedru večer, ležeći na leđima,
i činilo se: mrtav ležim, plav, pod zvijezdama

kako sam brao u bijelu torbu jabuke —

kako sam u predvečerje išao
na selski briježak, zamišljen,
odakle se imao da pojavi
moj tužni otac iz rata —

Jecaj, srce, u samoći,
Kad naviru uspomene.

U Rastušju, kod Svetog Vida,
Odavna spava moja baka. (
I djed i otac pored nje leže.
Pod travom i pod ružmarinom.
A Āuro, brat moj, na Mirogoju.

Svi odoše. Svi sad šute.

Mati i sestre u zavičaju. Daleko. Same.
Ne čujem više riječi drage, znane.

Bijah li doista JA taj dječak
Koji je slušao njihov govor?

šuti, srce, u samoći,
Kad naviru uspomene.

šuti srce u samoći kad naviru uspomene
Al danas treba da izađeš
iz osamljenosti
i krikneš
Razlupaj kutiju uspomena
Trči na raskršća
K tebi dopire ubilački zveket
preko razlivenih voda u maglama
Prije nego što uzmoraš ostaviti
srp kojim žanješ
trči na raskršća i krikni
Neka te čuju žute šume
i teške crne oranice
i lastavice i dimnjaci
i neka te čuju koji bez prestanka oštre
noževe za klanje
Neka odjekuju doline
Nek se zaljuljaju vrhovi
Trči na raskršća u zlatnosti sunca
trči
trči
krikni
razlupaj

Zagreb, 21. S. 1935.

MRTAV

Kapaju li suze na moje mrtvo srce,
Suze mile djevojke?
U šumi, na šušnju, kod zapada sunca,
Ležim... umro. Obasjan.
Gdje je razlupana harfa?
Klokotanje bliskog vrela
Ulazi u mrtvo srce.
Na grani se ljulja kos,
Visoko, sam;
Ide mala noć.
A sveti Petar uzima
Iza uha olovku
I prstom zove moju baku:
Nagnuvši se gledaju
Kroz tužno lišće
Srce pod stablima
Mrtvo. Moje srce?
A1 ne čuju klokotanje,
Jer su daleko... iza večernjeg oblaka.
U šumi, u tišini, u strah, kapaju suze
Lude djevojke:
Ide mala noć.
Mrtvo srce spi.

Zagreb, 26. 8. 1935.

VEČER NAD GRADOM

Firenze, Piazzale Michelangelo

šta te sputava, srce moje, da ne progovoriš iz dubina
Kao orgulje skrivene u crnom lišću noći?
Noćas gledaš kako se odražava u Arnu red svjetiljaka
Firentinskih. Zar nisi o tome davno sanjarilo
U djetinjstvu, dok su nad glavom
Drhtale zvijezde, u vinogradu?
Noćas; gle! kako osjećaš vjetar što dolijeta s Arna,
Sa rijeke koju gledaš otvorenim očima,
A moglo bi je rukama grabiti kao vodu
5 potoka u Rastušju. U Rastušju je mati,
Moja mati, i moje sestre, i kuća. Jeste li spremile
Ljetinu, vas tri koje ste same
Ostale kod starinske kuće mojih djedova
čuvajući oganj da ne zgasne med zidovima
Doma koji ostaviše muške ruke? Gledao sam
Dciucia u Stui Luicu^u Zui u koju olvuisc Ruke
U tamnim tišinama mutnoga stoljeća;
Bez prestanka mislim na ruke te
I ne mogu da vjerujem da su zaista
Mrtve. Mrtve ruke.
Oprostite mi, gospodine Michelangelo, što ja
Raskidane misli redam nevješto u tihe rečenice.
Vi možda već znate, da sam ja pjesnik iz Hrvatske
Koji ne može da vjeruje da su vaše ruke
Mrtve. Mrtve ruke.
Mislim na moje polje koje su neznane
Ruke požnjele; spavaj, srce moje,
I ne slušaj muziku u gostionicama,
I ne uzdiši, i ne plači nad rijekom
Sa svjetlima. Ruka će sigurno
Ugasiti svjetiljke. Spavaj.
Spavaj, srce moje. Vjetar, i zlato, i kosti.
I pepeo. Spavaj.

Firenze, 7. 8. 1936.

SUMORNOST POVRATKA

Zagreb, Strossmayerovo šetalište

Neću tužiti o pepelu na dnu vode, ni o ruci
Naslonjenoj na grudi noći. Hoću da govorim
O povratku. Zvijezde spavaju
Prekri te injem. Jedan jedini konj
Lagano fijaker vozi, fijaker prazan crn.
Topot konjskoga kopita osluškuju samo anđeli
Koji su u vrtu nebeskom blizu ograde
Snuždeni. Samo anđeli, i ja.

Ja se iz daljina vraćam
I malo posrćem, a Neznani me pridržava
Stavljaajući ruku na moje rame. Oh, koliko je noći
Već prošlo otkako sam s Njome sjedio na Griču
Pored vodoskoka, zaplakan,
Med svjetiljkama tihim, i veseo
Veseo. Držao bih Njezino Srce, dok bijela voda jeca,
A vjetar se šulja zelen između lišća i doline. Sada
Gledam ispred sebe grad
I slutim gorčinu neisplakanih suza,
Tugu nekazanih riječi. O, kako je blizu
Rasvijetljeni prozor sobe u kojoj Ona
Počiva. Prijateljica moja, i žena. Ne čujem njezin glas,
Ali uza me stoji u crnom Nevidljivi.

Gradske umorne ure, nenadano,
Izbiše tri nakon ponoći. Snenim granjem začuđenim
Zaljulja tajanstveni šumor, izgubljen u davnini.
Nije li to bio šapat Isusa, ii možda vjetra?
Isus već odavna sjedi na nebu, u slavi, zlatan.
Ja se iz daljina vraćam, samotan. Jadan.

Tko će sagraditi
Stepenice vitke,
Da se popnem, vedar.
Bez štapa, k zvijezdama?

Zagreb, 7. 12. 1937.

ONOME KOJI LEŽI U SUMAMA BOLESTAN

Dječak je sjedio na prozoru trećega kata
I pjevao pjesmu u kojoj se čula riječ amore.
Usput je bacao kamenčiće na orahovo lišće:
Čuo sam kako ranjeno lišće plače.
Golemi je orah u vrtu pred mojim prozorom,
Možda ga se sjećaš?... Gledam ga
Svaki dan i svako veče. Ponovno se razlistao,
I vjetar se ponovno igra u njegovu krupnome
Lišću. Djeca u dvorištu viču. Zapalio sam
Svjetiljku na stolu, i hoću da napišem
Sedam toplih riječi za te. Možda se sjećaš
Da si me nekad prijateljem zvao? A danas
Tvoje usne šute i ruka je nepokretna
Na pisanje prijateljskih riječi za me
Kojega si nekad prijateljem zvao. Ti ležiš
Bolestan. I ti si gledao lišće, malo prije,
U visokoj šumi, zeleno lišće. Možda se sjećaš
Da si me vidio jednom u suzama? Zašto
Gospodin daje čovjeku da. zaboravlja? Daleko
Odletješe mladi dani, odletješe na krilima
Lastavica. Možda se sjećaš, da i Moje Srce-
Plače. Ne vidiš li, kroz tupe daljine, moje lice
Obliveno nevidljivim suzama. Ah, vjetar u lišću
Svako proljeće šumi. Otvaraju se prozori.
Ne bismo li mogli malo odškrinuti vratašca
Žalosne duše. Vjetar, vjetar u lišću.
Uvijek će netko pisati pjesme slušajući
Žubor nestašnog potoka i glas mile
Djevojke. Ah, zašto neće preko mojih usana
Da prijede Očekivana Riječ. Lišće je u crnini;
I moje tijelo u crnini sja. Kako se Vrijeme vraća.
Prozor je na trećem katu osvijetljen. I moj prozor.
Sa slike me gleda Prijatelj Neznani. Možda se sjećaš
Mojega lica. Teku nevidljive suze. Jadna mene.

Htio bih kazati, htio bih kazati Riječ,
No kome, no kome? Možda onome koji leži
U šumama, koji me je davno zaboravio,
Koji nema za me ni Riječi Prijekora, možda
Onome? A1 ne. Ne. Ja bih trebao da izvadim
Svoje srce, i da ga razrežem, i da ga
Poklonim. No ono duboko titra, i jeca, i tuguje,
U orahovu lišću. Ti gledaš grad ispod sebe.
Možda se sjećaš mene u gradu. Nagnut sam,
I bježim. Tko mi je pružio ruku? Tko me pita:
»Prijatelju, kamo se žuriš?... Stani. Vidim
Da ti je teško. Htio bih da ti...«
Ne, nikad nisu te riječi došle do moga uha.
Do viđenja, Draga Ruko, koja si mi domahivala,
Do viđenja, Dragi Moj, koji ležiš u šumama
Bolestan. Možda se sjećaš moga lica oblivena suzama?

Zagreb, 30. 5. 1938.

1.

MJESEČINA NA MORU

Sjećanje na Crikvenicu, 1940.

Slomljeni muški glas dopire s crnoga čamca
Do kamenih kuća zaboravljenog otoka,
čuje se pljusak vesla i krika galeba
I dalek doziv nepoznatih lađa.

U plavim brdima zamire plač harmonike,
Gube se koraci izgubljenih žena
S crnim suzama bblaka u tajne dubljine,
Među mirne ribe i crveno bilje.

Zatvaram oči: ležim na dnu mora
I slušam tihi šumor modrih valova.
Svjetionik mutno sja u nejasnost daljina,
čopori pasa laju. Ribari vuku mreže.

Moj prijatelj mjesec iza svijetlih oblaka
Obasjava smjer neznanim lađama
Koje voze Srce Moje Ljubavi
Da ga spuste na dno mora. Kraj mene. U morski šum.

Zagreb, 16. S. 1942.

BILJEŠKA O TRI VRAPCA

U bolnici sam, sedmi dan.
Još malo bolestan. Soba s velikim
Prozorom na jug. I danas je pao
Mraz po krovovima. A sunca nema.

U rnagluštinu laje nevidljivo
Pseto. Tri su žute ruže u sobi
Uvele; njih mi donese nedavno
Tvoja draga ruka... (čemu to zapisujem?)

Da. Svaki dan, prije podneva,
Na prozor moj, u trećem katu, dolijeću
Tri vesela vrapca, čupava,
Neustrašiva... Doletješe opet, i sada,
Pa me stadoše gledati
Mudro, oprezno. A ja im podviknuh:
»Pitam vas, vrapci, raščupanci,
Nevaljanci, šta hoćete od mene jasnika?
I tko vam daje pravo da skaćete
Po prozoru i da me izazivate ...«

A1 oni me, bez odgovora, još jednom
Pogledaše i Post scriptum: Možda bi
Dobro bilo da pošljem o tom izvješće
Ućenjacima, nek odmah dopune
Razmatranja o vrapcima u zimske dane
Kad padne mraz. A sunca nema.

Zagreb, 2. 12. 1945.

GORANOV EPITAF
SKRIVEN U PLANINSKOM LIŠĆU

Miruj, Sjeno Goranova. Oprosti, dragi Ivane,
Ako su koje riječi, u lišću, kriyo čitane.
Riječi je splelo crno lišće, lišće krvavo:
Zaplakan, u sumrak ih je, sam, odgonetavo

Tvoj prijatelj

Rodivši se u prvi dan proljeća,
Trinaeste dvadesetog stoljeća,
Ispijao sam vrč života, u mukama,
Trideset vedrih i čemernih ljeta.
Dok mi ga nije razbila u rukama
Krvnička ruka, okrutna, prokleta:
Za me sad nema vrča ni proljeća.
Moj grob leži u planini, nepoznat;
Ne znaju za nj prijatelji, mati, brat.
Vidite li, kako vam domahujem
Za svakim stablom. Više ne strahujem.
Jak sam kao zemlja koja me rodila,
Vječan kao zemlja koja me pokrila.

Zagreb, 2. 12. 1945.

ELEGIJA O PJESNIKU
KOJI NIJE DUGO GODINA PJEVAO

Med žitima je djetinjstvo proveo,
I u sjeni hrastova. Mladićem je
Sanjario o djevojkama, o slavi;
I pjesme pisao ljubavne.
A glasom je govorio dubokim:
Djevojčice potajno ga slušahu,
I žene, i zaljubljeni mladići.

Da ispjeva slavuj pjesmu najljepšu,
Na trn je od ruže svoje srdašce
Nabadao, dok nije u slasti muka
Izdahnuo... A tako je i pjesnik,
O kome zbori ova ,elegija,
Umuknuo... U nizu ljeta dugih
I burnih nije glas o sebi dao;
Pričinjalo se. već je davno mrtav.

A1 sjetiše se ljudi: »Još on živi!«
Te stadoše raspredati o njemu.
I govorahu: »Ne pjeva on...
Politike radi...« A drugi:
»U tajnosti da skriva pjesme,
To njegova je politika.«
I treći: »Pjesničko mu vrelo
Presahnulo.« Mnogi mišljahu:
»O, kako je divno pjevao
O žitu, vinu i ljubavi,
Dok mladi bjesmo, i on pored nas«.
No rekoše njih malo: »Doista,
Poklonio nam dar je velik
Pa makar više ne napisao
Ni stiha ...«

U nedavno, tavno večē,
Zaogrnut plaštem od noći, Poet
Koračaše gradom svoje mladosti.
I oču se glasić sitan, iz mraka:-
»Isklešite mom prijānu spomenik
Od mramora. Moj će biti brončani!
A pjesniku što zva se Tadijanović,
Vijenac s glave skidajmo lovorov
Pa bacimo kozi da ga obrsti,
Ako ushtije...«

Konac elegije,
kom se otkriva o kome je riječ:

-eteški tmasti oblaci puni kiša danima prekrivahu nebesa:
sunce zakri mrklina, i ničēga ne bi do mračnosti;
ja tako bijah utonuo u pustu šutnju, u muk.

Rijeka, 19. 8. 1953.

t

|

/

\

INTIMNA IZLOŽBA
CRTEŽA IZ RABA

načinjenih u Uvali Sv. Eufemije
29. 5. 1954. od jutra do večeri

Ove crteže šalje na poklon
Jeli Tadijanović
D. T.
Rab, 30. svibnja 1954.

I

SRETOH JUTROS ... RUŽE

Sretoh jutros ženu staru,
U crnoj marami. (Sjetila me
Moje majke...) U rukama smežuranim
Držala je rukovet ruža
Crvenih, i svježih
Od rose.

II

BIO SAM KAO I TI

Ti koji ćeš živjeti
U patnjama srca, još dugo
Poslije mene, znaj,
I moja su krila
šumorila i cvijeće
Mirisno mi cvalo.
I ja sam bio, kao i ti, mlad.

III

OKRUGLI KAMENI STOL

Kamen je ovaj bio u planini
Kamen. Pa iz njega isklesашe stol
I sada za njim sjedi čovjek, sam.
U sjećanju mu žive tvoje riječi:
»Htjela bih ovamo dolaziti s tobom
Kad padne noć i pokažu se zvijezde«.

IV

PORUKA IZ DALJINE

Lastavice, mile moje lastavice,
Govorim vama. čujete li
Moje riječi? Odletite;
Preko gora odletite na prozor kuće
Ispod brijega. I cvrkućite, cvrkućite,
Dokle se god ne pojavi Ona.

V

NEVIDLJIVE PTICE

Pod borom, kraj mora,
Sjedim i pišem pjesme.
A ptice, u granju skrivene,
Ne znajući za me, pjevaju
I pjevaju... i uđoše
U moje stihove.

VI

TIHO PLAKANJE

Dvojica dođoše sa sjekirama
Oštrim, i sasjekoše
U korijenu dva drveta mlađa:
Do neba se čulo
Tiho plakanje stabla
Oborenog, u lišću. Samo ga ne čuše
Oni sa sjekirama.

VII

DVA GROBLJA

I ovdje, u Rabu, ima
Groblje. Kao u Rastušju.
Ali tu čitam imena mrtvih
Kao u knjizi povijesti. A tamo
Suze mi kaplju na travu pod kojom
Spavaju mrtvi. Moji mrtvi.

VIII

ORANJE MOG OCA

Drveni plug vuku krave, a za njima
Gazi orač, polako, i katkada samo
Vikne: žarulja, Rumenka. Sjećam se
Svoga oca i njegovih povika na konje
Kod oranja, i dubokih brazda: rodne
Zemlje. Gdje je oranje J gdje je
Glas moga oca?

IX

HILJADE MRTVIH I JA

Ovdje su hiljade ljudi
Poginuli. I sad leže
Pod mramornim pločama,
S rednim brojem i imenom
Već zbrisanim od kiše. A ja
Među stablima šetam, još živ.

X

DALEKO

Kroz grane, na moru vidim
Jedro bijelo i mlade žene
Razdragane. A preko mora,
Daleko, u gradu
Velikom, ti misliš na me,
Zaplakana.

XI

BUDEĆI PJESNIK

Miruju krošnje pinijske, vjetar
Ne šumori, a sunce se nagnje
K zapadu. U parku, na stazama, djeca
U igri viču. Ima li među njima, možda,
Budući koji pjesnik? Jednog će predvečerja
Doći za kameni stol, i pisati pjesme.
Kao ja sada.

XII

JEDNOSTAVAN ŽIVOT

Danas vidjeh sijača
Na oranici i čuh motike
Zvek. Kao u mladosti mojoj.
Ili kao u doba
Pindara. U krajini nepoznatoj
Spremaju bombe atomske.. Život
Jednostavan.

XIII

ŠTA ĆE SE DESITI »ONE VEČERI«

Ti ćeš, usplahiren, crn,
Na svome konjicu, crvenom,
Dojurići za mnom, one večeri.
U pakao... A ja ću te
Pozvati na gozbu pjesnika:
Pjevat će nam, uz gitaru,
Naš Federico.

Rab. 29. 5. 1954.

P. s.

Poslije godina bola i trpnje,
I šutnje, napisah nenadano
Trinaest pjesama, odjednom.
(Odjednom znači: od jutra do mraka.)

Pomišljao sam, prije toga: Kada bih
Napisao pjesmu, slučajno,
Na raskršća bih potrčao
Vičući: Ljudi, čujte me!
Ili bih grlio u šumi stabla!
Hi bih plakao od ganuća!

A desilo se što nije vrijedno spomena:

Kad sam došao za večernji stol
U domu gdje živim s ljudima stranim,
Nikom ne rekoh ni jednu riječ
O sreći: stvaranju. Samo je glas moj,
U razgovoru svagdanjem, običnom,
Treperio kao napeta struna
Pod rukom svirača u punoj dvorani.
No glas je moj govorio u prazno,
U vjetar. I ne ču ga nitko,
Osim mene.

Rab, 1. 6. 1954.

SLIKE JOŠ NENASLIKANE

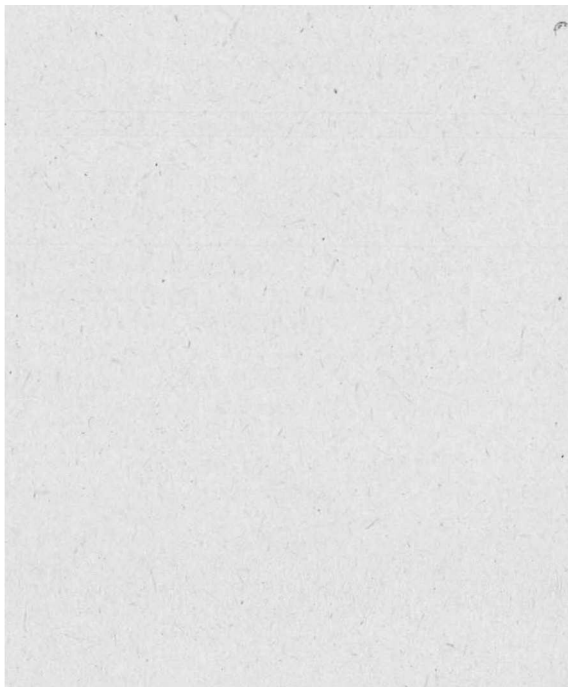
Otonu Glihi

Gledam kamenje. I more. I kuće
S crvenim krovom. Mislim na tvoje pejzaže
Primorske. I mislim kako si i ti djetinjstvo
Proveo u Slavoniji mojoj... A gdje su slike
Tvoje: na njima zreлина polja?
Kada si, posljednji put, pohodio kraj
Djetinjstva svoga? Uzimaj
Hrpu slikarskih platna,
I boje. I putuj... Doći ćeš, iza brežuljka,
U selašce (Rastušje ga zovu); i skreneš li
Lijevo, spazit ćeš kuću, već staru, s prozorima
Otvorenim, i u njoj ženu,
Još stariju, bosu, u crnoj
Marami na glavi. (A kosa joj je kao ljiljan bijela.)
Ona će ti reći: Da, ja sam njegovaa.
Mati. A onda ćeš, poslije ručka, naslikati nju,
Njene dobre oči koje su, davno već, gledale
Moje korake prve, a sada u njima nema
Ni suza: iz slike će govoriti jedino
Pogled blag u godine prošle i u noć koja dolazi
Bez milosti. Zatim ćeš, , već te vidim,
Prešavši preko potoka, otići
Pod brdo i popeti se, strmo, ispod hrastova,
U vinograd i slikati, sa svih strana
Slikati: vinograd na brijegu, žitno polje,
Osamljeni hrast, povratak s paše, zapušteno
Groblje, kosce, vrbe na livadi, seosku djevojku,
Žetvu, plug i konje kako oru zemlju,
Istu onu zemlju koju su nekada
(O, doba davnine) orali moji predi:

I djed moj, i otac moj, a ja ih gledao
U danima mladim. Oni, već davno,
Pod leđinom leže, a ja, već davno, ostavih i rodnu
Kuću, i plug, i oranice, i konje. I samo ih nosim
U sjećanju, u srcu... No to se neće vidjeti na slici
Tvojoj: na njoj će biti samo zemlja
Tamna. Teška. Vječita zemlja.

O čemu govorim? Zar sanjam? A znam,
Na odlazak si spreman, prijatelju moj,
Kao obično, ljeti, na more. Na Krk,
Tvoj dragi otok.

Rab, 1. 6. 1954.

ŠKOLJKA

Oprostite mi, ako možete,
Sto i ja pišem baladu o školjki.

Po kamenoj ulici primorskoj,
U metežu djevojaka, mladića,
Hodala je mala starica u crnom
Noseći preko ruke
Košaricu punu
Blistavih školjki.

Kroza smijeh i žamor,
Ona je lagano
Hodila i tiho govorila,
Kao da je slušaju
Svi: — Kupite školjke. Sirota sam.

Milrncra npmorn Kupite -koljkS.

Jedinac sin moj u ratu je
Poginuo. Ja sam sama, sa školjkama.
Kupite ih. Kupite školjke.

Vrativši se sa školjkom kupljenom
U svoj grad, na uho je stavljam
I njezin šum prisluškujem:...
Jedinac sin moj... u ratu je
Poginuo... Ja sam sama... sa školjkama.
Kupite ih... Kupite školjke.

Oprostite mi, ako možete,
što i ja napisah baladu o školjki.

Zagreb, 27. 6. 1954.

ČOVJEK TUŽNI

Kad su u gradu satovi svi
Odbili crnu ponoć, jedan
Po jedan, nestrpljivo stadoh
Iščekivati: svakog trenutka
Vratit ćeš se u kuću malu,
Osamljenu, žalosnu. Krevet se bijelio
Raskriven; nestrpljiv, kao ja.

No sati su odbijali,
Odbijali jedan za drugim,
I tebe dozivali, uzalud.
Uzalud.

Nagnuv se na tamni prozor da čujem
Tvoj dolazak, spazih u oblacima
Mjesec mlad pa ga upitah
Pogledom: Gdje je? A on se zakri
Oblakom bijelim i ne htjede mi
Odgovoriti gdje si. Pomislio je:
Kad ona neće
Da ti se vrati, sama
Da ti se vrati, ne mogu ti
Pomoći, čovječe Tužni,
Ni ja ni sve moje zvijezde.

Zagreb, 27. 7. 1954.

KASNI ŽETELAC

Kasni žetelac ne podiže glave
Iznad klasja dozrelog. On žanje,
Brzo žanje; ne vidi da zlatan
Sunčani prah više ne lebdi
Nad poljem. Smrkava se. Kraj njega
Prolazi, lica ražarenog,
Djevojka tamna sa cvijetom u kosi;
Dovikuje mu, uzdrhtalim glasom,
Večernji pozdrav. A1 on je ne čuje;
Samo žanje, brzo žanje, sagnut
Nad crnom zemljom; i ne zna,
Kad noć se spusti da će djevojka
Već otići daleko i samo će njen miris
Lebdjeti nad strništem. A on. će,
Ražalošćen, teškim se vraćati korakom,
Sam kasni žetelac

* Zagreb, 23. 8. 1954.

VELIČANSTVO MORA

Cvrčci u borovima

Cvrče pjesan bež kraja, a more uzburkano

Šumori i udara o hridi, i huči, i buci,

Pod suncem rujanskim. Dovikuju se, neprestano,

Plivači; njihovi glasi

Ulaze kroz odškrinuta vrata crkve

Na Dančama, nošeni vjetrom, i umiru

Ispred Triptihona Nikole Božidarevića

<MCCCCXVII MENSIS FEBRVARII

NICOLAVS RHAGVSINVS PINGEBAT).

U davnini, i on je slušao

šumorenje mora o kojemu sada

Učiteljica mlada, u crno odjevena,

Tumači svome razredu malih

Djevojčica i dječaka; govori im,

Skupivši ih okolo sebe, pokazujući rukom

More: »Svratite, djeco, pažnju

I pogledajte kako se more razbija

O hrid, i kako se pjeni, i kako... Hej vi,

Dođite bliže i slušajte mene ...«

Sedam dječaka, u košuljama zelenim,

Prestaše da osluškuju šumorenje mora

Da bi čuli glas učiteljice koja zna sve

O moru: i kako se talasa, i kako se pjeni,

A nije u nedoumici, kao ja koji sjedim

Na bliskoj klupi, u zavjetarju, i ne znam,

Premda su mi usta otvorena, kazati

Ni riječi pred veličanstvom mora,

Pred modrim šumorom vječnosti.

Dubrovnik, 27. 9. 1954.

MAJCI MOJOJ

(na dan kad je ušla u 75. godinu svog vijeka)

Dovrših ručak. Sam
Za stolom. U tuđoj kući. U gostima.
Daleko od Rastušja. Daleko
Od majke. Htio bih da joj čestitam
Današnji god njen. (Kraj mene

Nikog nema.) Pomišlja li možda: — Kud se djedoše
Žetve> gdje je klasje nad kojim se
Brižno saginjala, pola stoljeća,
A sad se nad njim sagihju
Kćeri njezine. Mlađi joj je sin

Umro, već davno. A stariji,
Prvenac njen (onaj koga zovu
Pjesnik), ne mari za nju ni za kuću

npincVlt ___ Ti lza i rt voA "Odip.STTilil

O meni misliš da sam te zaboravio,

Majko moja, paćenice zemlje
Mojih pređa, zar doista ne vidiš: srce mi
Razapeto krvari nad rodnim pragom, a ti po njemu
Gaziš i sjena se tvoja razastire duboko nad oranicama.

A ja, za tuđim stolom, pišem obliven suzama.

Kostanjevica na Krki, 19. 2. 1955.

\

SPOMEN NA DJEDOVINU

Sestrama mojim, Seki i Kaji

Brata nemam. Jedino vas koje mi
(Sjećate li se?) kazivaste davno:
»Brate, e moj brate. Lako je tebi.
Ne radiš ništa, nego samo pišeš
Pjesme. A mi se od posla prekidosmo:
Svako jutro porani i svako veće
Okasni. A ti samo piši i piši.
Blago tebi. Sjediš u hladovini
Pod orahom i čitaš knjižurinu,
Dok mi žito žanjemo i vežemo
Snopove. Onda spazimo, odjednom,
Gdje iz čista mira odgurneš knjigu,
Uhvatiš papir i samo pišeš, pišeš,
Pa na kraju (tko se ne bi nasmijao!)
Zgužvaš i podereš te svoje papire.
Zovnemo te: — Ej, hodi nam pomози
Sanijeti snoplje! Zdjeti ga u krstačje! —
Mislimo: nek i on, stariji od nas;
I muško, uradi štogod na njivi
Otaca svojih i nek ne gleda nas
Kako se zlopatimo, dok on samo
Piše i briše, i ne radi ništa...«
Blaženi dani, kad slušah te riječi
Sestara mojih mladih, još neuđatih.
No godine se nižu, i svatovi
Protutnje, i djeca najednom izrastu
Ljudi. Pa traže zemlju i kućište!
Tako i moje sestre danas pišu:

»Dragi brate godine već prođoše otkako se
ne svračaš kući svakog ljeta kao nekada
a mi smo se poudavale djeca nam odrastaše
to i sam znaš pa ne treba o tom ni govoriti
pitamo te kad ćeš doći da nam razdijeliš
očevinu obećao si a nikako
još ne dolaziš i nema puno vremena
da sagradimo sebi i djeci kućicu
da pod starost bar kažemo ovo je moje...«
Sestre, o sestre, nikada se neće
Vratiti mladi dani, i nikada
Očinski dom ne umire u srcu.
To znam. A do groba nosit ću spomen
Na djedovinu moju gdje odrastoh,
I gdje već živi novo pokoljenje.

Bez mene. Bez mene. Zaista bez mene?

Kostanjevica na Krki, 19. 2. 1955.

JEDAN ČOVJEK U PARIZU

Govori: Nemojte žaliti, ne žalite ništa. Noć
Na zemlju slazi i ovdje. Suza ima,
Pod prnjama i pod svilom, u ljudskim očima
Kao i u dalekom kraju, u mom zavičaju,
Pod zvijezdama žutim, jednakima.

Pariz, 23. 7. 1955.

J

PRED ZATVORENIM PROZORIMA

Noću se svraćam tobože slučajno
Pod prozore sobe na trećem katu
Gdje stanovah s tobom
U ulici Seine.. (Prohuja otada
Osamnaest godina. Za tebe. Za mene.)

Prozori su svaki put
Zatvoreni. Zavjese na njima
Ne miču se. Helena, sjećaš li se'
Kako smo ih mjesecu otvarali
I kako si plesala uz moj tihi pjev?

Nema sad ni mjesečine
Ni pjeva ni plesa. Prozori
Sobe zatvoreni su, rekoh,
i ja uzaiua
Gledam u njih, u kasnu noć,

Kao da će u zelenoj mjesečini
Ukazati se tvoj dragi lik.

Parit, 25. 7. 1955.

/

PLACE DAUPHINE

15. SRPNJA »55. UVECE

I aleji pod kestenima sjedim. Gospodin
i grbom (odakle bih mogao da mu znam ime?
hdim: grbav je i nosi torbicu preko ramena),
)n prolazi već sedmi puta
Zraj mene sa crnim psom
bez prestanka razgovara s njim
Zao sa prijateljem.

Ja za njih obojicu
le postojim. Pas pritrčava k stablima
(meni zna da nisam stablo) i njuška ih
hi korijenu. Gospodin s grbom uživa
J svom psu. Hoda njegovim tragom i fućka mu
, šapće mu povjerljivo. A mene, opet kažem,
la njih obojicu nema.

Nema me ni za druge
* se koji dolaze na večernju šetnju
> a svojim gospodarima ili sa služavkama.
> ne se, držim, samo pretvaraju
Zao da vole te ugojene gospodske pse,
L najradije bi ih korbačem...

Možda sam previše

hipovjedio o psima. Sad svejedno. A trebao sam
Najprije, to se zna, kazivati nešto o svom susjedu
> druge klupe, o clocharđu u crnoj bradi
Coji se odnekale sa svojim kolicima stvorio
)vdje. I s dvije žene u crnom. Leže ukraj klupe
<ia prnjama, i svima je već promuklo grlo.
'otiho pjevuļje mašajući se naizmjenice
la bocom vina što stoji na klupi uz druge dvije
'razne, prazne...

četrdeset, pedeset koraka od njih,
'red restaurantom LA ROSE DE FRANCE
fri su mala stola sa zaslonjenim svjetiljčicama
' bijelim stolnjacima, s mnogo jela, voća. Nije potrebno

Nabrajati: kruške naranče banane, ali se može
Spomenuti da sva tri para za tim stolovima
Piju iz okruglih čaša na staklenim drščima visokim.
Gledajući ih s moje klupe kako svaki čas prinose
K ustima jelo ili vino (dirljivo je promatrati
Iz podaljeg tu nijemu beskrajnu igru, već bezbroj puta
Odigranu), čovjek bi iz dna srca poželio
Samome sebi da se i on jedanput (no zašto samo
Jedanput) nađe ponovno u mladim danima s djevojkom
Kuju voli gotovo kao samog sebe
Pa da s njom sjedne za ovakav mali
Bogati stol i da osjeti naginjući se k njoj
Miris njenog tijela, crnu vatru očiju, kose...
Ali to su, dabome, puste sanjarije
Osamljenog čovjeka.

Prekide ih nagli povratak

Gospodina s grbom.

On stade

Ispred klupe clocharda i duboko se nagnu

Preko nje da izrekne tajanstvene riječi

Clochardu koji skoči u tren oka na klupu.

Zasuka rukave.

Raširi teške ruke;

Podignute glave

Zače pjevati što ga grlo nosi:

Allons enfants de la Patrie

Le jour de Gloire est arrive

Pjevao je dugo, dugo je pjevao

Raširenih ruku, promuklim jakim glasom.

A gospodin s grbom smijao se glasno.

A njegov pas vjerni odšuljao se kradom.

Pariz, 26. 7. 1955.

JARDIN DU LUXEMBOURG

Kroz gvozdena vrata uđoh u vrt:
Brončani Pan u sviralu svira
I meni u'počast, nepoznatu čovjeku.
Plave ptice lete pod nebom. Za odmor,
Noću, spuštaju se na stabla, i opet
Lete. A ne gleda ih
Nitko. U alejama kestena
Nizovi zelenih stolica. Vodoskok
Neumoran. Na kip gole žene, na mrtvo
Rame, sletio je golub. A ne gleda ga nitko.
Djeca puštaju lađice po vodi. I jašu
Na konjićima. Dovikuju se. Brzim korakom
Bliži se pognuta starica
Mladim crncima što se bezbrižno
Kartaju na njenim stolicama
Pa joj izdaleka pokazuju bijele zube.
A ptice ne gleda nitko.
Stranac se naginje (možda sam to ja?)
Da pročita natpise na podnožju kipova:
Vrt je pun kraljica, vojvotkinja, pjesnika.
U sjeni spomenika CLEMENCE ISAURE
Nemirna djevojka crnim plamenom očiju
Pali okolo sebe pet mladića koji
Sjede prikovani
Uz nju. Dosadno joj: ona bi htjela biti
Samo s jednim od njih. A ptice ne gleda nitko.
Stara gospođa prolazi kraj djevojke., sjeća se mladosti:
U kamenim vazama cvali su cvjetovi,
A muške su ruke grlile njen struk, i ptice su prelijetale
Nad njima, nad stablima. Ali ih nije vidio nitko.

Zagreb, 25. 9. 1955.

PRSTEN

Kad me pitaju, kakav je
Prsten moj, i odakle je, odgovaram:
Srebrni prsten, zar ne vidite. A kamen, kap
Tamne krvi, koji zovu karneol.
Nosio je, u davno doba, na polasku
U križarski rat, vitez neki (tko zna išta
0 njemu?). Kasnije, mnogo kasnije,
Niirnberški zlatar kamen je okovao
U srebro. I prsten, u malom nizu stoljeća,
Prelažaše s ruke na ruku. (Te su ruke prah
I pepeo, mogla bi za njih reći živa usta.)
Pa je došao, jednoga dana, i na moju ruku;
Ona je o njemu (godine, godine!) napisala stih:
»Na ruci mojoj žalosnoj crveni prsten Javorov«.
A nitko nije pomišliao da ie doista
Na ruci mojoj žalosnoj
Crveni prsten Javorov. Nego me ispitivahu:
Koliko bi on stajao,
I odmah dodavali: Hiljade, teške hiljade.
Ne bi ni slušali moj zbunjen odgovor,
Da nisam o tome mislio, i da ne znam
Hoće li on sa mnom leći
U zemlju ili će biti na nepoznatoj ruci
Kad moja bude pepeo i prah. Ona neće znati
Da se i meni činilo, kao i onima
Pređa mnom, da se ruka moja neće nikada
Rastati od prstena, od prstena od srebra,
S kamenom tamnim kao krv, a zovu ga karneol
Oni koji poznaju drago kamenje. Gotova je pjesma
O prstenu. O mojem ili tvojem prstenu?

Zagreb, 1. 12. 1955.

CRNE VODE

1

Jesen je stupila u močvaru,
Okićena žutim i crvenim
Lišćem. Njen dolazak
Prate, u oblacima,
Bijele čaplje i. divlje šljuke
Igrajući se
U visinama.

Crne vode rastu,
Crne vode naviru..*)

A domišljati puž
Penje se, polako, uz deblo,
Pred mračnim vodama koje odasvud
Bujaju. I rastu.

2

Osamljena vrba
Već mnoge jeseni
Nepomično tone u vode
Kao što se gube
Zvuci svirale, sačinjene
Od vrbine kore,
Kad iznad puste krajine
Zahuje hladni vjetrovi
Kasnih oluja.

3

Između pogrbljenih
Vrba i trske koju savija vjetar
Provlači se lagano

Ribar sa čamcem, sve dublje
U močvaru, prema mrežama.
Kroz nju je nekad
Prolazio i otac njegov, i otac
Njegova oca.

4

Med visoka stabla
Zaluta rika jelena:
Borbeni zov što zaustavlja
Plahi korak košuta
U napetom iščekivanju.
Vitke im noge, prestrašene,
U bježanju preko mahovine,
Odnose tjeskobu slušanja
U. tamnu dubij inu šume
Kamo se zaklanja i jelen
Pobijeđen u borbi.

Pobjednik hoda med siabiima
Kao da ide u vječnost.

Bijeli lopoči
Smireno plove,
Dok vode bujaju
I bude nemire
U kršnim tjelesima
Goneći snagu na snagu
U beskrajnoj mijeni.

5

Dan je završio. Spušta se
Jesenje veće.
Ribari s bogatom lovinom
Vraćaju se kućama
U selo, na rubu močvare:

Čekaju ih žene
I djeca. Ona će se,
Isto tako, kad odrastu,
U buduća predvečerja,
Svojima vraćati, u čamcima
Krcatim blistavom ribom.

6

Ptice lete, u sumračje, nad mirnim vodama,
I tiho se ljulja šaš i pada odsjev uštapa.
Spremaju se ptice na noćni počinak
Ne sluteći šta im tmina pripravlja.

Lovčeve noge, u čizmama, koračaju
U večernjoj tišini. I nose smrt.

Koraci su čvrsti, sigurni:
Vrebaju plijen. I razdiru tišinu
Pucnjevima, lovci nevidljivi.

Zadrhti nemirna tjeskoba u trski.
I samo koluti na vodi prate pad
Ranjene ptice, smirenje zauvijek.

Ptice lete, ptice bježe, ptice padaju
U odraze vrba u vodi,
Zatalasane u zrcalnoj slici,
Dok ih podmukla ne prekrije šutnja.

7

I ponovno se javi smrtni pucanj
Pa rani orla, smionog letača visina,
I obori ga k zemlji:
Grčevito se hvata
Njegov slomljeni let
Pandžama za stablo, za život.

Ali ga dočeka
Milosrdna smrt
I mirna voda, s vječitim odrazom
Mjeseca, u večeri
Tajanstvenoj, bez zvijezda.

8

Da li je oganj
Ili grom spalio
Prastaro deblo
Te stoji, noći i noći,
Zaogrnutu u crninu,
Na vjetru što ga njiše
Lagano kao trska?

9

Ranoranilac ribar
čuje doziv iz noći.
Odakle
Dopire
Glas? I pođe
Između vrba, i trska,
I lopoča snenih.

Ponovno začuje povik
I šumor ptičjih krila
U maglenome plaštu.
Pa se odazove
U noć Nepoznatom.

10

Otegnut zov iz daljine
Straši ptice. A one
Letom odaju ribaru
Samotnog lutača.

Nestat će tragova
Zalutalog pastira
U vodama što se dižu
Kroz osamu i magle,
U koje se, kao u snove,
Jednolično skriva nebo i voda.

Nad utonulim obalama
šutljivi vrbik, maglom prigušen,
Osluškuje dozivanja.

11

U kišnu jesen, u kasnu jesen,
Nad vodama razlivenim,
Malena, čupava vrba
Pod sivom koprenom
Čeka svoj usud.

U gluhom prostranstvu
Što zastire vidik,
Ljudski se glasovi spajaju,
A čamac prolazi tiho
Među vrbama.

12

Kroz hujanje vjetra,
Sve dublje i tmurni je.
Ulazi jesen u močvaru
Pračena teškim oblacima
I hitrim letom ptica
Nad zaljuljanim trskama.

Jesen pokapa svijetle boje u lišću
što pada sa krupnim kapima
Po tamnoj vodi koja navire.

13

Kiša, jesenja, sumorna kiša
U sivilu nad krajinom
Briše jasnoću bdsjeva
Uspavljujući stare vrbe
I široko lišće lopoča.

Nevidljivu borbu stabala
S vodama što nadolaze
Prati jesenska jeza
U namreškaniu, mutnu zrcalu.

14

Nečujno, kao da se naginju nad sjećanja,
Ponesošé prostrane vode
Mladu vrbu prema lopočima.

Visoko u zraku, ptice

Izgubljena vrana prelijeće
, Močvaru i traži
Crno, graktavo jato.

Pod usnulo lišće lopoča
Ribe se zavlače u smirenost.

ć 15

Gromom vraćen
U priču o munjama,
Drevnim kiparima,
Kao spomenik samoće
Bdije spaljeni dub,
Šutljivi čuvar močvare.

Varave tišine
Lebde nad mrklim vodama.

Zagreb, 13—15. 12. 1955.

Tekst **za kratki film** Crne vode (**Jadran-film** 1955);
« režiji **Rudolfa Sremca** snimio **Frano Vodopivec**

NEK SJA MI SUNCE IZ TVOJIH OČIJU, HELENA

Danima se moja glava naginje
Nad knjigu pjesama
Hoelderlinovih.
Svaki put, kada se oči
Rastanu sa slovima, ugledaju
Između golih grana trešnjinih
Golemu planinu, izraslu
Iz mora. šumovitu.
Od podnožja njenog, pored kuća,
Idu puteljci
Na vrhove; idu, idu
Stoljećima. I nitko im se ne čudi:
Ni stabla što ih ljeti prekrivaju
Tamnim sjenama, ni ja koji sam se penjao (da li
Pred jedno stoljeće
HI jucer), obasjan prijateljskim
Suncem. Meni je sjalo sunce u srcu,
Iz crnih očiju mog Sunca
 Koje me gledahu iz grmlja, lišća, stabala,
Iz zemlje i iz neba. Nek sjaju,
Nek sjaju oči mog Sunca,
Dokle ih god ne zovne crna planina
Da počinu u njenom krilu. Sa mnom.

Rijeka, 29. 12. 1955.

KAD MENE VIŠE NE BUDE

akog dana sunce zapada. Doći će
n od kojeg će se znati: mene
se nema.
će se ništa desiti što nije bilo
moga vijeka: mornari će
jviti morima, vjetrovi će hujati žalostivo
granju, savijat će se dozrelo klasje k zemlji,
iljet će se mladići i djevojke
to što se prije njih
kada nije volio nitko,
jesen, kad voće dozrijeva, kad se beru
Ddovi, prolaziti će njih dvoje
ejom ispred Sveučilišta; zatim će
tati pod kestenima na Griču
žeći se za ruke, dugo, dugo,
10 što se prije njih nitko
je držao nikada. Oni će sjesti na klupu
arinsku i spaziti oboje: na njima leži srebro mjesečine
ako je negda počivalo na tebi
meni, u doba mlade ljubavi). Prije neg se poljube,
evojka će šapnuti sjajnom mjesecu: Sanjam li
. čitam pjesnika
>ji je pjevao o mojoj ljubavi?

Rijeka, 39. 12. 1955.

KONAC

Odavde ću, znadem, otići. I ići.

,Pa hodio i dvadeset ljeta,
Hodio još trideset jesćni,
Kraj će doći meni.

Na konac ću stići.

Vuleđot, 13. 5. 1fSl.

ŽUTA PTICA...

Žuta ptica ima gnijezdo, ognjište svoje,
U lisnatom stablu, visoko, zeleno,
Pred očima mojim.

Žuta ptica izlijeće iz gnijezda
Svaki dan. Svaki dan leti žuta ptica
Prema rijeci, pred mojim očima.

Ona ne zna, žuta ptica,
Da je gledam u letu
I da sam žalostan što ona ne zna,
Žuta ptica, da je u letu gledam.

A jutros joj doviknuh, žutoj ptici:
Tko bi znao o tebi da letiš,
Da nema mene, žuta ptico?

Smješkao sam se čitav dan,
Dokle se god nije vratila u svoj dom
Žuta ptica. Ona nije, jao, o tom znala ništa.

Vučedol, 13. 6. 1957.

HTIO BIH DA ZAUSTAVIM

Htio bih da zaustavim
Sunce, da se ne uspinje na nebo;
Nek ostane crveno nad rijekom
Kao jutros kad sam ga vidio
Kroz prozor sobe u kojoj živim.

Htio bih da zaustavim
Dunav, da ne teče zemljama
Do Crnog mora; nek počine;
Nek se smiri u sjeni vrba
I topola; nek ne sluša svoj tihi šum.

Htio bih da zaustavim
Smiješak na tvom licu, Helena,
S knižom nrvjednih mni o tpcml-mi v. ijpV
Nek smiješak taj lebdi bezbrižan, porubljen
Tvojom kosom crnom i crnim očima.

Htio bih da zaustavim... Ne, ništa ne mogu.
Svakog se trenutka bližim suncu smrti, grobu..

Vučedol, 16. 6. 1957.

U MLADU VINOGRADU

U mladu vinogradu,
Ispod trešnje, stoji
Bijeli konj i žena,
Vitka. Nasmijana.

U suncu prolazim kraj njih.
I ne znam koga da gledam:
Trešnju, ii konja, ii ženu,

Il s&mo mračnu sjenu
Do mojih prašnih nogu

U grču ispruženu?

Vuiedol, 16. 6. 1951.

*

KLAS

Ja sam zreli
Klas u polju
Plavom, beskonačnom.
Napajahu me
Jutra kapljama
Rose od srebra svjetlosti.

Nježni me prsti
Vjetra milovali;
On mi govoraše:
Zri, samo zri.
I pobježe, nenadano.

Moja se žuta glava,
Izbezumljena,
Okretaše tražeći cntire^
Da ga poljubi
U usta. U plamen. U žar.

Ali se ukaza
Ispred mene srp
Žetelice nasmijane:
Preteška se moja glava zanjih
U naručju dobre sestrice.
I nasmija se plavi mir.

Veli Lošinj, 21.. 7. 1958.

KAO DA NEMA NI MRTVIH NI ŽIVIH, NIKOGA

Svak bi umio, znam, ovako da napiše. Molim,
Ne zamjerite mi što čitate upravo moje
Skromne riječi, odavna poznate, razumljive.
(Pjesma je već počela, ako li se ne varam.)
Bijah u ovom parku. Prekjučer. Govorio sam
Sjedeći na zelenoj klupi, bez naslona, s dječakom
Iz daljka kraja. On se rodio četrdeset dana
Poslije smrti svog oca koga ubiše Nijemci
U siječnju četrdesetpete. »Kad je moj otac
Došao u selo (ni ime neću da mu spomenem),
Zapitao je ženu na prozoru: Ima li
Nijemaca ovdje? Ona mu reče u oči: Nema ih!
Trenutak kasnije obasuše ga meci, i jedan
Pogodi ga u lijevo oko: otac pogibe.
Kad mi god mati o smrti toj pripovijeda,
Mene trese groznica dan i noć. Volio bih
Da su ljudi dobri; kad ne bi ubijali
Jedan drugoga. I volio bih da imam oca.
Brata i sestru, mlađe, imadem. I očuha.
I trinaest godina. A već sam rekao
Da mi tijelo drhti ko lišće, sjetim li se samo
Smrti mog oca. Pogledajte!« Tako kazivaše
Toga dana dječak kojega neću vidjeti
Nikada. Kanio sam pjesmu napisati o njem,
A1 nemadoh moći. Ni sabranosti. Danas dođoh
Ponovno k istoj klupi, i sagnut nad papirom
Bilježim pregršt riječi da se spomenem opet
Dječaka nepoznatog, njegova ranjenog srca.
Neću ga zaboraviti. Neću ga nikada
Zaboraviti. Budem li mislio (o, godine!)
Na predvečerje kad pokušavah u sjećanju
Da iznova oživim moga dječaka, neće se

Pred očima prikazivati slika mladića
-Koji za ruku vodi djevojku i s njom zamiče
Dalekom stazom u šumu (u pogledu djevojke
Pročitah riječi za me: čovječe, s&m na klupi,
Zar ne vidiš kako sreća vodi moju ruku?);
Preda mnom će se iznova pojavljivati lik
Istog dječaka, a u srcu odjekivati
Jednostavne njegove riječi. Zaboravit ću
Upornu pjesan zrikavaca u taj sunčani dan,
I mirna stabla borova i čempresa, ali neću
Tvoje dobre oči, dječčače od trinaest godina.
Naslućivao sam u njima suze. Nek je dosta
0 tome. Neka se razastre večernja tišina
Okolo mene, u zelenilu. Zapast će sunce
1 pojaviti se mjesec, krupan, bezbrižan, žut,
Med zvijezdama. Nastavit će on svoj put
Kao da nema mene ni tebe, dječčače,
Kao da nema ni mrtvih ni živih.' Nikoga.

Veli. LoSinj, 28. 7. 1958.

TEBI ZA ROĐENDAN

Neću, neću u crno izagnanstvo.
Tako započeh. Tu sam. Žedan, razapet
Među srebrnim riječima. I hoću
Glasno da poviknem u okovanost
Mog mraka, mojih patnja, moga grča,
Da zapjevam do neba kao u danima
Zelenila: nek me čuju anđeli
I ti, zajedno s njima, a bez krila
I bez trublja oblivenih blistavilom.
Pa ćemo se igrati, kraj mora, nasmijani,
Od zore do zore, od sunca do sunca.
Opet kažem, igrat ćemo se, nevini,
Nedužnim, malim igračkama: suzama.

Dubrovnik, 23. 4. 1959.

ZABILJEŽENO NA GROBLJU

(Na Mihajlu, u Dubrovniku)

Gospar Ivo Vojnović počiva, u slavi,
Blizu kamenog zida, u tamnom grobu,
S pozlaćenim slovima svog imena. A gdje su
Knezovi? Gdje su? Zamuknula je, davno,
Eolska lira čempresa grobnih.
Njegov je susjed dječak kojem se u ratu
Krhovina bombe u glavu zarinula;
Roditelji mu staviše sliku na grob
i napisaše: NE ZABORAVI NAS, MILO.
Sunce se i danas naginje zapadu,
Dok ovo bilježim olovkom tankom,
Crnom, za sjen gospara Iva, za spomen.
Devet ga puta pohodismo ovdje
Na Mihajlu; slušali smo cvrkut
Vrabaca u granama čempresa njegovih.
(A guje au čiupe?) Dječak od osam godina
Donese svježu vodu u posudu s cvijećem
Na grob svoga djeda, a žena u crnini
Odmicaše se i primicaše muževljevu grobu.
Da vidi kako li stoje njene rujne ruže
Na grudirfija groba. Pomislih, za trenutak:
Od nas troje živih na ovom groblju sad.
Tko će prvi biti mrtvac, kostur, zemlja?
Drugi će netko donositi ruže, leandar,
Peruniku, ružmarin, bmistru, da ih ostavi
Na dragom grobu. I da zatim ode,
Živ među žive, da mrzi, da voli.

Lapad, 24. 4. 1959.

ŽEUA PUSTA

Potraži riječi u sjećanju na vjetar
Davnine. Oči sklopi od svjetlosti
I daj nek more udara o greben,
Neka se konji spuste u dolinu.

Tamo su živi izvori, grgolje.
Djevojke grabe vodu, njih devetnaest,
A jedna je uz ogradu od smilja
Naslonjena. Ti zaustavi konja

I pruži ruku. Djevojka će sama
Kazati: Šiđi, odmori se ovdje;
U mom ćeš krilu sve zaboraviti,
U mom ćeš krilu otkriti potomstvo.

Dubrovnik, 30. 4. 1959.'

IZGUBLJENOST

Godine su odmjerene, nalivene
Do ruba, kao čaša. Započni
Ispovijest, srce zaboravljeno. Ne držči
Na mrazu, na kiši,
U magli, a s vukovima
Ne razgovaraj. Urlaj!
Pohrli među tajanstva trava,
U planine, pod razvaline;
I spavaj do kraja sunca, do ponoći
Bezumnosti. A onda
Potiho radosno jecaj,
Dok se ne smiriš u smrti urlika,
U crnoći bezdana.

Dubrovnik, 13. 5. 1959.

POREČKI DIPTIHON

I

VEĆ VIDIM USNE ...

Već vidim usne nasmijane
U okrilju mirnog modrog sna.

Umukni, plaču djetinji,
U gnjevnome nebu, i ognjem
Zapali zemlju, nek miruje.
(Stožeri svijeta nek posrću,
škrguću.) Obuzimlje me slomljenost,
Jad, sa pčelom na žutoj livadi,
U prisoju, u hladovini
Zelene kruške. Slatko se survaše
Uzdasi, govor, ljeto, cvijeće, kruh.

I zmija na prijestolju od zlata.

Poreč, 2. 8. 1960.

UVIJEK ĆE PADATI...

Uvijek će padati kiše,
U lagodnim spomenima,
I lišće se kovitlati,
U crnini, do nebesa;

Spustit će se, netaknuto.
Na ramena djevojčica
Koje nisu o ljubavi
Dosanjale san ni ruže.

Pa će zablistati u nebu
I između zvijezda samih,
Gdje je u tvojim očima
Razapeto moje srce,
I gdje suze od radosti
Kaplju u lišće, u pepeo.,

O ZABORAVU, O RIJEČIMA, O VJETRU

Kad bih se obraćao sjeni praotaca,
Arthura, Guillaumea, Tina, rekao bih:
Molim vas, uzmite me ispod ruke, povedite me
Hrastikom plavim u zaborav svijeta,
U šumor krvi, u san pravednika. (Ovo je meni dala
Žalasta ulica dva, u Dubrovniku.) Netko će
Pitati nekoga: što, a ja ću mu odgovoriti:
Ne vidiš li, doista, i ne čuješ li, kako se
Riječi potajno igraju, poskakuju, žubore,
Plaču; ako hoćeš, i zar nije svejedno
Ako jugoistočnjak navire na okovana vrata,
Sjeda za okrugloću stola, zaviruje drsko
U slova koja piše nepoznata ruka,
A nikako da sazna, jadan, hoće li se od njih
Stvoriti pjesma ili dah ruža djevičanstva
Ili žuti miris meda, pa se iznenada zbode
I upropanj odjuri, glavom bez obzira,
Onako stasit, ljutit, zveketljiv.

Dubrovnik, 4. 8. 1961.

STIHOVI O PSU

NA GROBLJANSKIM VRATIMA I O DRUGOME

Jutro je, i znajte: gledam krošnje, i more
Kraj Lokruma; i stihove ove
Jzgovorih ja, Lem Kamen.

I

Samo polako, samo polagano. Jučer još nije
Ni pala noć niti se ijedna pomolila zvijezda
A mjesec se, bijel, na prstima već prikrađao
Kad se ja nađoh pred vratima bolnice,
Zatvorenim; neumoljivi vratar pokazivaše svoje zube
Svima koji stajismo ispred njega
S ove strane vrata. Zato krenuh dalje
(šta da učinim drugo?), čut ćete odmah kamo.
MjCCvv cc_t prikrađao xia prstima«
Samo polako, samo polagano.

II

I tako se stvorih pred vratima groblja
Na Boninovu. Htjedoh pohoditi grob Josipa Kosora;
Lutalačka njegova sjena
Smirila se pod grudom zemlje, u tuđem
Grobu, na groblju ispred kojeg se ispriječio
Vučjak privezan o vrata kožnim povodcem, bez brnjice
Na njuški. Kad mu se približih, zareži i iskesi zube
Oštre, velike, slatke. Preplašen, pun bijesa,
Viknuh: »Prokleta pseto, i neka je proklet
Glupi gospodar tvoj koji te ostavi tu«.

III

mjesec se, žut, na prstima prikrađao
olako, polako, polagano,
groblja se vraćala stara žena u crnom
a prođe kraj psa kao da ga nema.
[ene još jači obuze bijes: »Prokleti pas
onaj koji ga ovdje ostavi!« Starica reče:
šasto na mene vičete? Pas nije moj
meni je, svejedno, drag.« Kazah joj:
rtio sam da se potužim nekom,
ovjeku nekom, a vidim — babuskaru.«

IV

pravo tako rekoh staroj ženi; ona
Dgledav me žalosnim okom zašuti.
ade mi na um: sad našu majčicu Zemlju oblijeće
ovjetski kozmonaut Andrijan Nikolajev
ok ja ovoj staričici u lice bacih riječ zlu;
, da je nikad ne ponovim nikom, ni u snu
i na javi, i da me nikad više ne dočeka pas
a grobljanskim vratima; nek me, radije, dočeka smrt
kosom preko ramena, polako, polagano,
ok se mjesec, zelen, bude na prstima prikrađao.

V

puštene glave, snužden, zanijemio, na povratku od groblja,
atčkoh bolnička vrata širom otvorena
u sobi svog znanca (možda bih ga mogao
rijateljzem zvati?); pričaše mi kako je, za rasonodu,
opodne, uhvatio muhe dvije i predao ih mravima
a kako su ih oni, iščupavši im noge, prevrnuli
a leđa i brzo, brzo odvukli nekamo. A ja, bez riječi,
omislih opet na Andrijana Nikolajeva, na njegov
et oko naše majčice Zemlje, mile, male;
emlji se tada prikrao mjesec na zlatnim prstima.

Dubrovnik, 13. 8. 1962.

SLUŠAJUĆI ŠUMORENJE HRASTA

Ja sam drvo, krošnjato drvo, u lišće
Odjeveno, od proljeća do jeseni,
žute jeseni; a moja je mati
Zemlja, crna zemlja: ona me

Odnjihala na jakim grudima.
Prolaznici kad zastanu preda mnom
čude se, poviknu: »Gle hrasta!
Pogledaj ovaj hrast!« Pa zaključih:

Ime mi je Hrast; u knjigama
Učenim: *Quercus maritima*. Zar bih
Mogao reći koliko desetljeća, ili
Stoljeća, stojim na istome mjestu,

Nepokretan; jedino me sunce miluje
I vjetar kad šumi u mom lišću
I šapuće riječi nerazumljive;
Krošnje se tada njišu, saginju, šumore,

Ponavljajući priču od ljubavi, od bpli:
»Davno, davno, davno, u sjeni, u hladovini,
Djevojka suze lijevaše, sama, sama, sama.
Najednom se nasmijala, glasno,

I otkopčala grudi. Tko da ih ljubi?
Mladi naš list, veseo, lud.
Otrgne se naglo i spusti se lagano
Na djevojčine grudi. Ona ga poljubi!

Mi smo u krošnjama, od radosti, šumorili
Sve dok se ona nije izgubila u noći«.
Lišće moje ovu priču šumori beskrajno
Kao da se dogodila stotinama puta.

A nije nego jednom. O onome
Što bezbroj puta ču: »Požurimo!
Sad će kiša! Dolazi!« kao zaliveno šuti.
Kome li govorim?. Zar me itko sluša?

Ja sam drvo, krošnjato drvo, u lišće
Odjeveno, od proljeća do jeseni.
A negdje u daljini, znam, čeka me posljednja
Jesen, u žutom, u crnom lišću, u mraku.

Rab, 19. 7. 1970.

MOŽE LI ČOVJEK...

Može li se slovima na papir
Prenijeti šum vjetra i pjevanje
Ptica u šumi, i srce
Stomljeno od boli?
Može li se u susjedstvu
Ili u dalekoj zemlji
Ići s rukama krvavim do lakata
I s nožem u zubima,
A k zvijezdama dizati pogled
Ljudskih očiju? Može li čovjek
Još uvijek da podnosi
Bijedu, poniženje, zločin,
I da se raduje pokoljenjima,
I da sluša šum vjetra
I pjevanje ptica?

Rab, 20. 7. 1970.

BLAŽENI KOJI POČIVAJU...

Pred očima mi leže planine, sapete
Kamenjem, a more, besprekidno, udara
0 greben. Groblje, opkoljeno stablima, i u njemu
Mrtvaci kao da šaptom razgovaraju.

Ili mi se samo čini. Možda to u meni
Tajanstveni neki glas, nečujan bilo kome,
Govori: »Preni se, prijatelju, i zaviči
U svijet, neka čuju sveci, i neka čuju

Krvnici. Nije Ti već dosta
1 krvološtva i molitava?«
Blaženi koji počivaju pod pločama,

U zelenilu,, davno zaboravljeni,
I ne gledaju planine, i ne slušaju
Hućanje mora, i čovjekov plač.

Rab, 20. 7. 1970.

PJESMICA ZA VELIKU I MALU DJECU

Ima na svijetu šuma
Kojom prolaze zvijeri
I čovjek s nožem i puškom.
Tko će odgovor dati:
Što je zvijer, a što čovjek?
Čovjek će reći: »čujte!
Ja sam gospodar ••svijeta,
I tko se meni opre
U mojoj naći će ruci
Smrt, života svoga kraj!«
Mudra će lisica na to:
»čovječe plemeniti,
Veću bi pokazao moć
Da ne šiješ smrt oko sebe,
Nego da jednako voliš

T litlHp i 7t7i iori cov ctriya-f

A1 čovjek sluša samo
Svoj glas, a ne glas zvijeri,
I šumom ide, i vreba —
Dok ga ne pogodi metak
Nevidljive puške.

Rab, 21. 7. 1970.

VEZAN ZA ZEMLJU

U svom dječastvu, prije pola stoljeća,
Dugo sam znao boraviti na brijegu
Kod ulaza u Rastušje, u ljetna
Predvečerja, među grmijem borika,
čekajući u tišini, na travi, bos,
Da se pojavi Večemjača i za njom
Druge zvijezde na nebesima pa da započne
Noćni razgovor u beskrajnom prostranstvu.

Zvijezde su me dozivale, a ja sam ih
Osluškivao, okovan i vezan
Uza zemlju koja me kao sina
Zagrlila objema rukama, čvrsto,
I ne pušta me do dana današnjeg
Iz svoga zagrljaja, iz okova, iz ropstva.

Rab, 25. 7. 1970.

PRILOZI

BIOGRAFIJA

Dragutin Tadijanović rođen je 4. studenoga 1905. u Ras-
jšju, nedaleko od Slavenskog Broda. Potječući iz stare grani-
arske zadruge, on je najstariji sin Mirka (1886—1932) i
lande rođ. Kegljen (1881—1963), zemljoradnika. — U susjed-
om selu Podvinju polazio je osnovnu školu (1912—1916), a u
lavonskom Brodu realnu gimnaziju (1916—1925). Poslije ma-
ure došao je u listopadu 1925. u Zagreb, na studije: upisao
e najprije na šumarstvo (1925—1928), a zatim prešao na
ilozofiju (prvi stručni predmet: povijest južnoslavenske
r.jiževnosti); diplomirao u veljači 1937. Za vrijeme studija,
kasnije, do ljeta 1940. radio je kao korektor izdavačkih i
ovinskih poduzeća. — Bio je niz godina urednik književnih
:danja, u Nakladnom zavodu Hrvatske (1945—1949) i u
iržavnom izdavačkom poduzeću Hrvatske »Zora«, gdje je
ređivao kolekciju »Djela hrvatskih pisaca« (28 knjiga,
950—1958). — Dopisnim članom Jugoslavenske akademije
nanosti i umjetnosti izabran je 1953, a pravim članom 1965.
>d jeseni 1953. do kraja 1973. bio je direktor Instituta za
njiževnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije.

Započeo je pisati pjesme u trinaestoj godini, u ljeto 1918;
pjesme koje je napisao do potkraj 1920. uništio je davno. Kao
;imnazijalac, šestoškolac, objavio je pod pseudonimom Mar-
;an Tadeon pjesmu Tužna jesen u srednjoškolskom ča-
opisu Omladina 1. III. 1922. A pod pseudonimom Tadeon,
;otovo nakon sedam godina, objavio je pjesmu Golubinja
.rila u Književniku 1. XI. 1928. (urednik Milan Begović). U
vibnju 1930. javio se prvi put pod svojim imenom u Književ-
liku (Pjesma mom srcu) i u Hrvatskoj reviji (Jednostavne
pjesme o ljljanim). Književna njegova suradnja u brojnim
mblikacijama traje od toga vremena do danas.

Objavio je dvanaest knjiga pjesama, o kojima je napisano
>lizu 250 prikaza, kritika, eseja; kao posebna knjiga objav-
jene su književne interpretacije Ljerke Matutinović Pjesni-

čka riječ Dragutina Tađijanovića (1970). — Pjesme su, mu prevedene na dvadeset stranih jezika i uvrštene u domaće i strane antologije lirike. — Sudjelovao je u šezdesetak intervjua i anketa iznijevši o sebi i o nekim drugim piscima mnoštvo pojedinosti.

Uz vlastito pjesničko stvaralaštvo bavio se, povremeno, prevodnjem poezije: sa češkoga (Nezval), njemačkoga (Goethe, Hoelderlin, Novalis, Heine, van Hoddis), francuskoga (Valery Larbaud).

Uredio je sabrana ili izabrana djela ovih hrvatskih pisaca: Vraza, Mažuranića, Preradovića, Kumičića, Josipa Kozarca, Frana Mažuranića, Draženovića, Kranjčevića, Matoša, šimunovića, Vidrića, Kosora, Ivana Kozarča, Polića Kamova, Galovića, Milkovića, Ujevića, A. B. šimića, Sudete, Gorana Kovačića i drugih. O tima i o još nekim piscima, u napomenama uz kritička izdanja njihovih djela i u posebnim svojim člancima i feljtonima, objelodanio je bogatu građu, dotad nepoznatu.

U suradnji sa drugim urednicima objavio je još neka izdanja, npr. zbornik Hrvatska moderna lirika (1933), izbor

mlade hrvatske lirike četrdesetorica (1955), Antologija hrvatskih pjesama u prozi (1958).

Mnogo je putovao i u inozemstvo (za vrijeme studija: ili kao pjevač akademskog zbora »Mladost« ili kao stipendist), gdje je ponekad znao boraviti (Prag, Rim, Pariz) i do dva mjeseca, u ovim zemljama: Austrija, Njemačka, čehoslovačka, Grčka, Francuska, španjolska, Sjeverna Afrika (Alžir, Tunis), Malta, Italija, Bugarska, švicarska, Engleska, Sovjetska Rusija, Mađarska. Ta su putovanja, nesumnjivo, ostavila trag u njegovu životu, u poeziji; npr. neke su pjesme i napisane u Italiji, u Francuskoj.

Primio je za pjesnički svoj rad nekoliko nagrada: Zmajevu nagradu Matice srpske u Novom Sadu (1964), Nagradu grada Zagreba (1964), Nagradu Vladimira Nazora za životno djelo (1968) i nagradu Književno-umjetničkog društva »Poesie Vivante« na natječaju Jeux floraux (Cvjetne igre) »La Damoiselle de Montreuil« za pjesme prevedene sa stranih jezika na francuski, za svojih Seizes poemes (1968; diploma 1969).

BIBLIOGRAFIJA

- Arika. Vlastita naklada. Zagreb, 1931. Str. 48.
- Sunce nad otanicama. Crtež autora (1933): Jerolim Miše. Vlastita naklada. Zagreb, 1933. Str. 48. (Državno tužništvo u Zagrebu zabranilo je 24. IV. 1933. »rasturavanje i prodavanje knjige Sunce nad otanicama«; izmjenom zaplijenjene pjesme drugom, objavljeno je Drugo, popravljeno izdanje, 1933.)
- Šepeo srca. Crtež autora (1932): Jerolim Miše. Knjižnica Pododbora MH, Knjiga prva. Izdanje Pododbora Matice hrvatske. Zagreb, 1936. Str. 132.
- Dani djetinjstva. Crtež autora (1932): Jerolim Miše. Vlastita naklada. (Otisak iz »Hrvatske revije« 1936.) Zagreb, 1937. Str. 40.
- Žuga zemlje. Crtež autora (olovka): Antun Mezdjić. Suvremeni hrvatski pisci, Knjiga prva. Izdanje Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda. Zagreb, 1942. Str. 228.
- Pjesme. Uredio (i Bilješku o piscu napisao) Jure Kaštelan. Mala biblioteka, 90. Državno izdavačko poduzeće Hrvatske »Zora«. Zagreb, 1951. Str. 164.
- Intimna izložba crteža iz Raba. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Knjiga 301, Str. 391—404. Odjel za suvremenu književnost, Knjiga 1. Poseban otisak. Zagreb, 1955. Str. 18.
- Blagdan žetve, Sabrane pjesme. Portret autora: Oton Gliha. Oprema i ilustracije: Miljenko Stančić. Izdavačka poduzeća Zora i Seljačka sloga. Zagreb, 1956. Str. 352.
- Srebrne svirale, Izbor pjesama. Priredila (i predgovor napisala) Karmen Milačić. Ilustrirao Miljenko Stančić. »Dobra knjiga«, Lektira za osmi razred osnovne škole. Odborio Savjet za prosvjetu NR Hrvatske 11. VII. 1960. Izdavačko poduzeće »školska knjiga«. Zagreb, 1960. Str. J24. (II. izd. 1964; —III. izd. 1966; — IV. izd. 1969; — V. dopunjeno izd. 1973).

Prsten, Izabrane pjesme. Pogovor: Vlatko Pavletić. Suvremeni domaći pisci. Matica hrvatska. Zagreb, 1963. Str. 256. (Drugo, prošireno izdanje: Integralna biblioteka poezije Arion. Likovna oprema Boris Dogan. Prilozi: Pogovor Vlatka Pavletića, Tadijanovićeve Autobiografski fragmenti, Kronologija Dragutina Tadijanovića, Glasovi kritike o Tadijanoviću, 13 fotografija i gramofonska ploča s autorovim čitanjem 16 svojih pjesama. 1965. Str. 356; — III. izdanje: Brailleovim pismom ponovljeno je Drugo, prošireno izdanje. Izdavač Zavod za izdavačku delatnost i tehnička pomagala za slepe »Filip Višnjić«. Beograd, 1967. Dva sveska: I. Str. 190, II. Str. 212; — četvrto (Matičino treće) izdanje: Integralna biblioteka poezije Arion. Likovna oprema Boris Dogan. Prilozi: Pogovor Antuna Šoljana, Tadijanovićeve Autobiografski fragmenti, Kronologija i Bibliografija Dragutina Tadijanovića, Glasovi kritike o Tadijanoviću; Slikovni prilozi: 22 fotografije, Gramofonska ploča s autorovim čitanjem 16 svojih pjesama. 1970. Str.. 300.)

Pjesme i proza (Pjesme; članci i feljtoni, Autobiografski fragmenti, Mlade godine Lema Kamena). Priredio (i predgovor napisao) Jure Kaštelan. Bibliografija: Izdanje djela i Važnija literatura o Dragutinu Tadijanoviću (J. K.). Portret autora i crteže (14) izradio Antun Mezdjić. Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 120.. Matica hrvatska, Zora. Zagreb, 1969. Str. 360.

Poezija, Izabrane pjesme s autorovim komentarima. Biblioteka Jelen. Izdavačko knjižarsko poduzeće Mladost. Zagreb, 1973. Str. 208. Drugo izdanje: Zagreb, 1974. Str. 208.

I z b o r i p j e s a m a n a s t r a n i m j e z i c i m a

Kanto al mia koro (Pjesma mom srcu). Na esperanto preveo (i predgovor napisao) Josip Velebit. Crtež autora (1932): Jerolim Miše. Izdanje prevodioca. Tiskano u Slavenskom Brodu. Zagreb, 1936. Str. 68.

Večer nad gradom. Pravel na makedonski Aco Šopov. Poslovenil Ivan Minatti. Vinjete Boris Dogan. Jugoslavenski pjesnici, 4. Državna založba Slovenije (Ljubljana), Ma-

keđonska kniga (Skopje), Mladost (Zagreb), Prosveta (Beograd). Za izdavača: Izdavačko preduzeće Prosveta, Beograd. Štampa: Beograd, 1966. Str. 128.

Ize poemes (Šesnaest pjesama). Traduit par Janine Matillon-Lasić. Poesie croate contemporaine, Le Pont 10. Posebni otisak iz revije Društva književnika Hrvatske Le Pont-TheBridge-DieBriicke-Most, str. 7—22. Zagreb, 1968. Str. 16. (Drugo, prošireno izdanje: Choix de poèmes. Traductions de Janine Matillon. Poesie croate contemporaine, Le Pont. Zagreb, 1971. Str. 24.)

KAKO SAM, I KADA, ZAPOČEO PISATI PJESME

Tko da se poslije tolikih godina sjeti, koji je to, i kakav, bio trenutak kad je moja ruka posegnula za papirom i olovkom, ili tintom, da napiše prvu pjesmu? čovjek može, iz mutnih sjećanja, da izvuče samo neke jasnije slike: najranija, iz ljeta 1918, dok još nisam navršio ni trinaestu, prikazuje mene s Ivom Miškinim, u našem vinogradu, na Marica brdu, odakle se vidi Brod i vijugava Sava, kako se preko čitavog dana dovikujemo slažući pjesme; u desetercu, to se zna.

Jednako ne mogu da se spomenem od koga sam, i kako, nabavio Hrvatsku antologiju (Umjetno pjesništvo starijega i novijega doba), koju je sastavio Brođanin Hugo Badalić (izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1892), a koju sam već kao četvrtoškolac, u proljeće 1920, čitao i listao, listao i čitao. A imam je još i danas. Pa je katkada, ponovno, uzimam u

No, u kojim sam trenucima, u ono blaženo doba, bio doista pjesnik?

Od proljeća do jeseni, a naročito ljeti, nedjeljama popodne, čim bi se sunce stalo naginjati k zapadu, ja bih se neopazice penjao na ravni vrh brijega, kod ulaza u Rastušje, i tamo, nevidljiv bilo kome, među borikama, na travi, stajao ili hodao, ili ležao nauznak, pa satima razmišljao, sanjario, sve dok se ne bi pokazala zvijezda Večernjača.

Nikad me, kasnije, nisu prožimale beskrajne slutnje nečega neiskazanog, slične onima koje su mi tada srce ispunjavale do dna. Vjerovah da sam pjesnik za kojega još nitko ne zna, ali će saznati kad žetva moja dozri.

Kao pčele oko košnice, u glavi su se vrzle misli, jedna za drugom, jedna ispred druge, dižući me od zemlje i noseći me u nepoznat kraj. A nisam ih još umio iskazati skladnim riječima.

Sve papire s mojim pjesmama iz toga doba, do moje
inaeste, uništio sam. Davno. I započeo iznova, od jeseni
JO.

Odonda, kroz desetljeća, izažimam u pjesme svoj život,
ad i sladak, zreo i trpak.

Rab, 24. svibnja 1954.

O PRVOJ MOJOJ KNJIZI PJESAMA

Navršio sam bio već dvadeset i tri' godine, kad mi je objavljena prva pjesma, Golubinja krila. Dvije godine nakon toga javio sam se s još petoricom pjesnika (svi su bili mladi od mene!) u kolektivnoj zbirci pjesama Lirika šestorice. No, prva moja samostalna knjiga, Lirika, izašla je godinu dana kasnije, u prosincu 1931. u vlastitoj nakladi, štampana u Acingerovoj tiskari (nekada Albrechtovoj), u Radićevoj ulici 26 (nekada Dugoj). Bio sam tada i autor, i nakladnik, i tehnički urednik, i — prodavač!

U Lirici je u svemu bilo dvadeset i pet pjesama, štampanih u petsto primjeraka; na kredit, razumije se. Kad je knjiga bila doštampana nisam imao vremena da skrstim ruke i da u njoj uživam nego sam se istog trenutka prihvatio uloge izdavača; preuzeo iz tiskare cijelu nakladu, manji dio predao u komisionalnu prodaju knjižarama (dao sam im, to se zna, i **uobičajeni** popusti), a vect dio naklade stao raspačavati sam, po deset dinara primjerak. U ono davno doba bio sam jedan od prvih studenata filozofije koji je izdao svoje pjesme, i ja sam ih u nepun mjesec dana gotovo posve rasprodao dijeleći obilatno autograme. Tiskari sam odmah isplatio račun. U isto vrijeme, potkraj siječnja 1932, zadesila me nesreća: umro je moj otac. Kuća je bila puna siromaštva, i ja sam podmirio troškove sahrane novcem dobivenim za moju Liriku. Ponovno sam ostao praznih ruku. Ubrzo zatim stadoh se baviti mišlju da izdam novu knjigu.

Radosti i tuge prve knjige; Narodni tisi, Zagreb, 19. siječnja 1958.

PRVI MOJI KORACI U KNJIŽEVNOST

Kao đak šestoga razreda (sada drugi razr.ed!) realne mnazije u Slavonskom Brodu stanovao sam u maloj prijmnici, sa tri prozora, okrenutoj čelom na ulicu, u Berislaićevoj 7. (Kuća je, za vrijeme drugoga svjetskog rata, od bombardiranja srušena, a ulica je nakon rata prozvana: Ulica iatije Gupca.) U sobici, sa prozorom na dvorište, napisao sam ;dne listopadske večeri (12. 10. 1921) glosu, pjesmu od četiri trofe, od kojih je svaki četvrti stih bio stih Branka Radičevića, početak njegove Kad mlidijah umreti. (Branko je rođeni irođanin. Možda bi koga zanimalo da se i moja prabaka, s čeve strane, također zvala Radičević, iz Podvinja?) Zar sam logao ovima svojim stihovima dati drugi naziv nego Tužna zsen? Pa kad je, pet dana kasnije, u Rastušju umrla moja obra baka poslao sam upravo ovu pjesmu uredništvu sredjoškolskog lista Omladina u Zagrebu, pod pseudonimom: largan Tadeon. No, moradoh se, u prvo vrijeme, zaovoljiti samo odgovorom uredništva: »M. T. Brod. Zašto ta: o tmurno? Međutim možda ćemo štampati u narednom bro-u.« Čekao sam, zna se, naredni broj. Ali ništa. Umro je zatim ljed moj po majci, Ličanin Mijat Kegljen. A nakon četrnaest lana, u dvobroju Omladine od 1. ožujka 1922. objavljena je "užna jesen pod imenom dotad nepoznatim. Da se pod ovim iseudonimom kriju moji stihovi, saznao je mali broj mojih lrugova; neki su me gledali radosno: gle, gle, hej, hej, vidi i njega, zar nisam ja rekao..., a drugi su se gradili kao da lišta o tom ne znaju. Meni, 16-godišnjaku, činilo se da je za->očelo novo razdoblje mog života: sjećam se kako je tada i meni bio jak osjećaj osamljenosti koji mi je davao poseb- u neku snagu, samosvijest.

Još jednom sam pokušao da se javim u Omladini, ali bez ispjeha. I tako ostade Tužna jesen jedina moja pjesma ob- avljena za srednjoškolskih mojih dana. Otada će proći goto- /o sedam godina dok će Književnik Milana Begovića, u stu-

denome 1928, objaviti pjesmu Golubinja krila, pod drugom polovinom moga prvog pseudonima: T a d e o n. Pjesmu sam poslao u Zagreb iz Rastušja, pred odlazak u Bileće na odsluženje kadrovske roka. Drug iz mladih dana, Rastušanin Joza Živković, videći u knjižarskom izlogu taj broj Književnika i sjetivši se mog pseudonima, pisao mi je iz Zagreba u Bileće da je ona objavljena. Ugledao sam je štampanu gotovo nakon pola godine, u proljeće 1929, kad sam iz Bileća došao na dopust i svratio se u Brod u svome pobratimu Jozi Berkoviću, koji je bio pretplaćen na nekoliko časopisa pa i na Književnik.

Uvrstivši u knjigu sabranih pjesama Blagdan žetve (1956) sve svoje dotad objavljene pjesme, dodajući im i neke iz rukopisa, jedina od objavljenih pjesama izostavljena je Tužna jesen: ona je samo spomenuta u kronologiji i bibliografiji pjesama, čini mi se da je dosta kažem li da sam je već od prvih studentskih svojih godina smatrao »eksperimentalnom«, udešenom za đачke listove, nedovoljno značajnom za tadašnji moj pjesnički izraz. Oprostite mi, nadam se, što sam o njoj ovdje »položio račun«. Znajte, i ona pripada k nizu onih pjesama što nikada neće ući u književnost, a koje ustaju zauvijek u srcu njihovih autora kao slika proljetnog jutra u kojemu je zlatan sunčani prah nevidljivo škropio po vama dvoma dok ste se držali za ruke i gledali se u zaljubljene oči.

Zagreb, Illica 26, 26. prosinca 1965.

KOMENTARI

NAPOMENA UZ BALADU O ZAKLANIM OVCAMA

Mjesece srpanj i kolovoz 1930. proveo sam u Crnoj Gori, Kolašinu, na vojnoj vježbi kao narednik-đak. Potkraj srpanja bio sam »dežurni oficir u klaonici« u kojoj se klala stoka i kolašinsku vojsku. Ta je klaonica bila nevelika, drvena grada na rijeci Tari, s otvorima na drvenom podu kroz koje i krv pri klanju otjecala u rijeku i sa gvozdanim klinovima okolo na koje se vješala već zaklana stoka: ovce, koze, govea. U zoru tog dana gledao sam kako je neki gorštak, obuven opanke, dotjerao sa svojom kćeri, djevojčicom od trinaest odina, malo stado ovaca pred klaonicu i, bez mnogo riječi, rodao ih, novac pažljivo prebrojao i svezao ga u maramu te e odmah otputio sa šutljivom djevojčicom, mrk, bez osvrta-ja. Idući za ocem dva-tri koraka i čuvši ovčje blejanje, djevojčica je stala i okrenula se da posljednji put vidi svoje vce. **A** dva mlada mesara, zasukanih rukava, sa silnom su pretnošću, brzo, hvatali ovce, jednu po jednu, i odvodili ih . klaonicu, pritiskali koljenima uz otvor, klali, vješali na klivo-ve. I začas je umuknulo blejanje: ovce su bile povješane, edna pored druge, a mesari stadoše da gule s njih kožu, da ti paraju i režu. Dok je trajao taj hitri posao oko smaknuća, lisam progovorio ni riječi. Nego sam, na kraju, ispunio pro-lisane formulare i gradio se kao da me se sve to gotovo i ni-e ticalo.

No istog dana, 27. 7. 1930, u svojoj maloj sobici, s oriba-lim podom od dasaka, u kasarni, napisao sam Baladu o za-danim ovcama. Taj je tekst imao sedam strofa. Pa kad sam e vratio s vježbe kući u Rastušje, takav sam rukopis poslao iredništvu Književnika u Zagreb. Urednika Luku Perkovića, :oji je tada bio premješten kao profesor u Varaždin, zamje-ljivao je Novak Simić, i on mi je u Rastušje poslao ovu lopisnicu:

Štov g. Tadijanoviću

Danas sam primio Vaše pjesme. Pjesma »Balada o zaklanim ovcama« mi se sviđa ali je previše rastegnuta, strofa 2, 3 i 4 su nepotrebne pa ako bi dali dozvolu da se one izbace a da ostanu samo 1, 5, 6 i 7, ja bih je štampao, Također, pjesmu »Zemlja me zove« ne mogu Vam pouzdano reći da li u ovom broju no ako ne u ovom ono svakako u novembarskom će ući. Sada mi odgovorite

pozdravlja Vas Novak Simić

Pristao sam da se u Baladi o zaklanim ovcama ispuste druga i treća strofa, a ne i četvrta, pa je ona tako i objavljena u novembarskom broju Književnika 1930.

Izostavljene strofe glase ovako:

Za djevojčicom plavom, za pastiricom,
Kjorača otac njen, u opancima, mrk,
I nosi oštar nož za pojasom:
Koliko će novaca, u maramu, da sveže prije sunca?

U tišini idu ovce ulicama jutarnjim,
Papci im po pločniku pucketaju ...
Na sajmištu ih debeli prsti pipaju,
Ali one nit ne slute ispod grla oštricu.

Rab, 23. svibnja 1954.

O NASTANKU PJESAMA O LJILJANIMA

Pjesme o ljiljanima napisane su 26. i 27. 8. 1929, ali njihovo povijest, u izvjesnom smislu, počinje još 1924. Tada sam ayme bio s ocem u Beču, odakle sam donio svezak djela idgara Allana Poea, na njemačkom. Između ostaloga, pročitao sam i Poeov esej Filozofija kompozicije, u kome on opetno razlaže sve detalje o postanku svog slavnoga Gavrana. [jegova racionalna analiza imala je, za mene barem, nešto nedoljivo. Godinama sam želio da i ja uradim nešto slično, da ja tako matematički precizno i strogo racionalno nađem i ;mu i izraz, pogodan da se postigne snažan pjesnički efekat. tako sam već 1928. bio napisao, bolje reći započeo pisati jesmu Ljiljani u polju, pjesmu o cvijeću i pejzažu, o mirisu prirodi, ali je nisam dovršio. Prekinulo me u poslu neko sa-inm osobno uzbuđenje, i ja sam odložio već napisane stihove ez namjere da ih uskoro dopunim. Nikako da se javi potrebi i »ljiljanski štimung« za pjesmu o ljiljanima. No, kad je u teni prevladala volja da napišem nešto isto tako racionalno ao i Poe, sjetio sam se onih ljiljana, ali se nisam vratio od- >ženoj pjesmi. Nisam je čak ni potražio- među rukopisima, ilo mi je dovoljno da sam se mutno sjećao pojedinih sti-ova. Isto tako, duboko u .meni, ali ne mutno, tinjao je sna- m doživljaj. Radilo se o ljiljanima porazmještenim oko odra tog prijatelja koji je, u listopadu 1928, od mene tražio da iržim govor nad njegovim grobom, i iste se večeri preda mom ubio. Bio je to doživljaj koji se ne zaboravlja nikada, činilo mi se da su spomenuti elementi dovoljni kao građa a sam počeo razmišljati o temi. Kao i Poe, zaustavio sam se a mladoj ženi, Leliji. što ima potresnije od smrti mlade vo-ene žene? Ja sam u ono doba volio jednu ženu, i ona nije ložda nikada bila življa nego u to vrijeme, ali to nije za mene ilo važno, jer sam čvrsto odlučio: ona mora umrijeti. Mora mrijeti! Ona je već mrtva, zamislio sam, i zaista mi je bilo ao da je umrla. Osjećao sam taj strašni gubitak kao pravi, sjećao sam i ljubav, neki nježni zanos za ljiljanima, a sjećao

sam se također potresne scene u sobi mrtvog prijatelja koji i nije više bio prijatelj, nego ona — mrtva Lelija! U prvoj sam pjesmi evocirao susret s ljiljanima u polju. Iako to inače nije moj običaj, poslužio sam se personifikacijom; ona mi je u tom slučaju bila potrebna da bih postigao još jači kontrast između života u prirodi i smrti u tužnoj pustoj sobi, gdje je sve nepomično i mrtvo, prožeto mirisom ljiljanovim. Druga je pjesma ujedno vrhunac. U trećoj opet popušta napetost i bol se smiruje, nastupa olakšanje, kao što to već biva kad navru suze. Zamislio sam to, i izveo, kao dramu: tri pjesme — tri čina! Grafički bih to prikazao linijom koja se uspinje, naglo presavija i pod istim se kutom spušta na drugu stranu. Evo ovako: A.

Prema pjesnikovu kazivanju zabilježio Vlatko Pavletić.

Zagreb, Ilica 26, 6. rujna 1955.

O CIKLUSU PJESAMA DANI DJETINJSTVA

Noseći dugo u sjećanju mnoštvo slika, doživljaja, događaja iz moga rastuškog djetinjstva, češće sam namjeravao da ih izrazim u stihovima. Ali nisam. Nedostajao mi je, možda, iar uspomena na te mlade godine; on se u meni, ipak, razgo-
-io onoga mjeseca srpnja kada sam morao, iz dana u dan, ko-
-igirati obilan broj dosadnih a skupih oglasa dražbi, izroka,
.tpisa, punih brojaka, datuma. Dobio sam naime, potkraj lip-
-ija 1935, mjesto korektora u službenom listu Narodne novi-
-le u Zagrebu, u Frankopanskoj ulici 26. Da bih pobjegao što
-ialje od toga svog mučilišta, da ga potpuno zaboravim, mene
-u sve više salijetali spomeni na dane mog djetinjstva. I ta-
-no sam jednoga nedjeljnog popodneva, u Đačkom domu, u
-Hunjaninovoj ulici 4, gdje sam tada stanovao, prvih pet pje-
-sama ciklusa Dani djetinjstva napisao kao kad bih žedan po-
-lio čašu svježe vode. Videći da od onoga što sam kanio reći
-rije kazana ni polovina, trećeg sam popodneva, vrativši se iz
-tiskare, nastavio i napisao četiri nove pjesme ne iscrpavši svu
-građu. Trebala su mi još tri popodneva, do kraja srpnja, da
-se kaže sve što je ležalo na srcu, da se ciklus zaokruži s dva-
-naest pjesama. A trinaesta pjesma, Danas trideset pete, u
-kojoj se ne gleda svijet očima djeteta, kao u onih dvanaest,
-napisana je upravo mjesec dana poslije nastanka prvih pje-
-sama ciklusa.

Treba li napominjati da sam bio vjeran svom kraju, da sam vjerno prikazao mlade svoje doživljaje? (Uz »ono ne-
-što«.) Moja učiteljica živi, još i danas, u Brodu, a draga moja
-baka, i Liza Šumareva, već su umrle, odavno. Na Lužinama
-još niče žito i raste... Na fotografiji moje majke i mene,
-dječaka od deset godina, vidi se: na mojim je prsima križić
-koji nam je gospodična »na prsa pribola«. Aszod se odista
-zove mjesto u Mađarskoj, gdje je moj otac bio u bolnici kao
-ranjenik. I tako dalje ...

Zagreb, Knjitevni petak, 9. prosinca 1955.

Post scriptum:

U Pođvinju, gdje sam od 1912. do 1916. polazio osnovnu školu, imao sam dvije učiteljice: u prvom razredu Slavu Pletikapić, kćer Vjekoslava Pletikapića, mog razrednika u četvrtom razredu, a u drugom i trećem Jusiinu Banfić. Zvali smo ih: mlada gospodična i stara gospodična, a obje su bile neudate. (Slava se, kasnije, udala za učitelja Duku šarića, u Brodu, gdje živi i danas; Justina se nije nikad udavala.) O mladoj gospodini riječ je u pjesmi Da sam ja učiteljica, a o staroj u pjesmama Računska zadaća i Hoću li ući u sobu gdje je sag. Stanovale su u istoj kući, u velikoj graničarskoj kući, na trgu kraj zgrade nekadašnje općine: Slava kod svojih roditelja, ravnatelja škole Pletikapića, u zapadnom krilu kuće, a Justina u istočnom, sama. Mi đaci, učeći neke gospodarske poslove, išli smo raditi u njihovo dvorište i u vrt... Starinska ona kuća srušena je poslije drugoga svjetskog rata: na njenom je mjestu sagrađena nova škola. A od onih dana ostade ponešto u mojim stihovima.

Zagreb, Ilica 26, u travnju 1969,

NAS TROJE
ili
OKO PJESME ZABILJEŽENO NA GROBLJU

Dubrovnik, 26. travnja 1959.

Prekjučer, u petak, nakon ručka, pođoh u šetnju, pješice, reko Boninova, Putem Iva Vojnovića, na Mihajla; to groblje Dsjjećujem već godinama, kad se god desim u Dubrovniku.

Željezna grobljanska vrata bila su zatvorena.

Kad sam ih otvarao, zaškripala su. Sjetio sam se fotoafije pjesnika Jacquesa Preverta, koji se slikao negdje u rancuskoj izlazeći iz nekoga groblja sa sličnim vratima.

Odmah sam skrenuo nalijevo, zna se, prema grobu Iva ojnovića. Često sam pomišljao da bih jednom o tima svojim osjetima napisao neke stihove, a ovog puta ponesoh u džepi i mali crni notes, prazan, s tankom olovčicom.

Sunce se već spuštalo između čempresa; na njemu je poravao roj mušica.

Pri vrhu prvog lista u notesu napisao sam naslov buduće jesme: Zabilježeno na groblju.

Uto vrata ponovno zaškripaše: ušao je neki dječak noseći ruci školsku bilježnicu i rukovet bijelih cvjetova. Na surtnoj, zapadnoj strani, on stade uz jedan grob, posve do da.

Sprezivši notes u džep, zaputih se k dječaku. Nastade, među nas, razgovor:

— Tko leži u tom grobu?

— Moj djed.

— Kada je umro?

— Ne znam.

— Kako to, da ne znaš?

— Nisam bio ovdje kad je on umro.

— A gdje si bio?

— U Mostaru.

— Jesi li ti rođen u Dubrovniku?

— Ne. U Mostaru.

— Kako se zoveš?

— Nikša Matić.

— Koliko ti je godina?

— Osam.

Pomislio sam: rođen je iste godine kad je umro Lujo Vojnović (1864—1951), koji uza svog brata Iva leži u grobnici (Sepulcrum comitum Voinovich) s njihovim ocem Kostora Vojnovićem (1832—1903).

Dok sam tako sa dječakom razgovarao, on je bosim nogama stao na djedov grob na kojemu nije bilo nikakve oznake: ni imena ni godine, uzeo u ruke posudu sa cvijećem, bacio uvelo cvijeće preko zida pa zamahnuo njome da istrese ustajalu vodu. Iznenadno, posuda udari o zid, a dječak reče tiho, kao za se:

— Majku li ti, još malo pa se razbi.

Začudih se tim riječima iz dječakovih usta, na groblju.

Htio sam ga još zapitati je li ga tko poslao da metne ovo cvijeće na grob svoga djeda, ali nisam. Dječak je, naime, žureći se, sa praznom posudom u ruci, izišao iz groblja da je napuni svježom vodom. Gdje je tamo voda, ne znam.

A ja sam se, hodeći polako izmed grobova, opet našao uz Vojnoviće.

Ne očekujući da će itko pristupiti u moju blizinu, sjedoh na uzvišicu kraj uzglavlja Vojnovićeva groba, uz čempres; livadi selili nuics i pickiuuju pičku nUGC napisao pih pet stihova. Osnovna misao koju sam.kanio izraziti u pjesmi, nije mi bila potpuno jasna. Dizao sam glavu iznad papira, pogledavao uokolo.

Najednom se preda mnom stvori onaj dječak.

Nisam ga očekivao, nikako.

Zaklopim notes i među nama dvojicom ponovno se započne razgovor:

— Znaš li tko leži u ovom grobu?

— Rekli su mi: nekakav pjesnik.

— Kako se zove?

— Ne znam.

— Pročitaj mu ime. Znaš i sam čitati.

— OVDJE POČIVA PJESNIK IVO VOJNOVIC 1857—1929.

— Ako budeš polazio škole, nauke, o njemu ćeš mnogo čuti.

— Gledajte! Na onom je grobu slika jednog dječaka!

— Znam. Vidio sam je.

Moj mali.subesjednik .pride k susjednom grobu, do zida, sagleda se izbliza u sliku mrtvoga dječaka. Polako stane čiti riječi uklesane ispod slike:

NE ZABORAVI NAS, MILO.

Još glasnije reče:

— Milo se zvao sin moje tetke.

— Jesi li ga poznavao?

— Nisam.

— Kako mu je prezime?

— Stanković.

— Na tom grobu piše: Stanković.

— Pa da. Pa to je sin moje tetke, Milo. On je poginuo!

— Poginuo? Kada?

— U ratu. Kod bombardiranja. On je išao, on je držao ake na tjemenu, a jedan je avion bacio bombu, i krhotina ga ; pogodila u glavu, i sve je bilo krvavo, i ruke. Imao je dva- »est godina.

— Zar nisi znao da je on ovdje pokopan?

— Nisam. Sad vidim. Pa to je Milo.

Ponovno se približio dječalcovoj slici i stao je pažljivo azgledavati:

— Ima bijelu kapu na glavi.

— Da! — rekoh glasno, a pomislih: Kao da je slutio da e smrt za se odabrala upravo to mjesto na njegovu tijelu la ga sa zemljom spravni.

Nas dvojica ne progovorismo više ni riječi.

Nisam primijetio kada je u groblje ušla neka žena u cr- lom; ona je sad namještala cvijeće na grobu nedaleko od ;roba dječakova djeda. Odmicala se i primicala tom grobu cao da hoće odmjeriti je li cvijeće smjestila u najbolji polo- žaj-

Za trenutak, dva, dok sam gledao neznanu ženu, dječak l'e već izlazio kroz vrata groblja.

Hoću li ga ikad više vidjeti i s njim razgovarati?

Opet sam sjeo na staro svoje mjesto, kraj čempresa, i na- stavio započetu pjesmu.

Napisavši još desetak stihova, začuh, blizu, iza svojih leđa, korake one žene: vjerojatno je došla da obiđe poznati grob.

Meni se činilo da je htjela vidjeti šta ja radim; bilo mi je neugodno, kao da izvodim nedopušteno djelo.

Glavu nisam podigao iznad papira, sve dok ta žena nije ostavila groblje.

Post scriptum:

I. Pišući treći stih ove pjesme (S pozlaćenim slovima svog imena) sjetio sam se nekadašnje vijesti u novinama:

Spomen-ploča na grobu Ive Vojnovića
Dubrovnik, 14. studenoga. Odmah poslije smrti Ive Vojnovića bila je povedena akcija da mu se podigne nadgrobna spomen-ploča. Međutim dosad nisu se mogli skupiti za to potrebni novčani prilozi. Ovih dana je Filip Gantar, bivši natkonobar u hotelu Petka na Lapadu, koji je poznavao pok. Ivu Vojnovića, dao o svom trošku postaviti nadgrobnu mramornu ploču sa natpisom: »Ovdje počiva pjesnik Ivo Vojnović«. Zanimivo je da je Gantar Slovenac.

(iObzor, LXXIV, br. 262; Zagreb, utorak 14. 11. 1933.)

Četvrti i peti stih pjesme hoće da podsjetite na završne stihove Vojnovićeva soneta Na Mihajlu (Dubrovnik, 1892), iz njegovih Lapadskih soneta, poglavito na ove-

— »Requiem aeternam!« — čuj eolsku liru
Čempresa grobnih... možda šapću o raju.

II. Kad sam se onoga nedjeljnog popodneva našao u sobi, na Pločama (Put Frana Šupila 35), napisao sam na posljednjoj strani žute bilježnice ove riječi:

»Za neke moje doživljaje znat će se jedino budem li ih sam zabilježio. Oni postoje samo još u mom sjećanju, a kasnije — neće ih biti nigdje.

Godine su odmjerene. Vrijeme je da se započne.«

Zatim sam stao brzo da pišem sastavak Nas troje... Doprurio sam ga pogledavši nekoliko puta na more i na zeleni Lokrum, u suncu.

III. U utorak, 5. 5. 1959. naveče, čim sam u Umjetničkoj galeriji prestao sa čitanjem svojih pjesama među kojima sam * pročitao i pjesmu Zabilježeno na groblju i sastavak Nas troje ..., neka je gospođa, smiješeći se, odmah počela da go-

ri o tome kako ona pozna roditelje onoga mrtvog dječaka, ako pozna maloga Nikšu Matica i njegove roditelje, i kako ma ni govora o tome da je Milo Stanlcović poginuo od mbe, i kako je Nikša čudno dijete, i kako...

Zaključio sam: sve nek ostane upravo kako sam napisao; ita neću da ispravljam. Svršeno.

O PJESMI DUGO U NOĆ, U ZIMSKU BIJELU NOĆ

Zaželjeli ste da napišem nekoliko riječi o pjesmi Dugo u noć, u zimsku bijelu noć, a ja sam se, kako znate, dugo skanjivao da toj vašoj želji udovoljim. Bojao sam se, možda, da mi neće poći za rukom prikazati u punoj svjetlosti one ljetne dane mjeseca kolovoza 1931. kad sam napisao deset pjesama među kojima je i ova o kojoj hoću da govorim. Zar nije otada minulo više od tri decenija? Zar nisu otada poumirali i moj otac, i moj brat, i moja dobra mati? (Ona se s ovim svijetom rastala prije pola godine, u teškim mukama, kao da još nije bilo dovoljno patnje u mukotrpnom njenom životu.) Ali vratimo se u ono sunčano, davno ljeto, u Rastušju.

Tada sam bio već prežalio svojih pet semestara šumarstva, a već imao i sedam semestara upisanih na Filozofskom fakultetu zagrebačkog Sveučilišta. S koliko li sam nestrpljivosti očekivao upravo tih ferija da se vratim kući, da se dosita najedem kruha, mlijeka, voća! (Je li potrebno spomenuti da sam se u mom dragom Zagrebu dosta nagladovao?) U Rastušju su živjeli moji: otac, mati, sestre i brat, tuberkulozan već četvrtu godinu. Ja sam dotad, od svojih 150 napisanih pjesama, objavio samo njih dvadeset ubrojivši i one iz Lirike Šestorica koja je izišla potkraj 1930. Moja je mati navršila pedesetu, a meni je tekla, onoga ljeta, dvadeset i šesta godina. (Bila je tada posljednja žetva mog oca.)

Kad sam se, nakon puta po Grčkoj, vratio u Rastušje bilo je visoko, zrelo ljeto. Pomagao sam mojima, kao obično, u ono doba: donio bih vode s bunara, napojio konje, nakosio djeteline, tovario sijeno na voz, vezao snoplje i sanio ga pa s ocem pravio krstačje, bacao snoplje na vršalicu, a u jeson nosio putunje u berbi. Sunce je žarilo s modrog neba, jabuke kraj potoka dozrijevale su i rumen jele se između lišća, a u našoj »sobici« sa zemljanim podom, koji je moja mali na svoj osobiti način polijevala nekoliko puta na dan,

i jek je bila ugodna hladovina. Bio sam bos, samo u košulji
liačama. Na mom stolu knjige, papiri, olovke, tinta. Njima
h se vraćao u svakom slobodnom trenutku. Znao sam:
ć više od pola godine nisam napisao ni stiha. A onda sam,
aenada, počeo pisati nekoliko pjesama odjednom; za tri,
tiri dana bilo ih je šest: Skinuo bih šešir pred Gosподи-
čni, Jutarnja zvijezda pozlaćen orah, Soba u prvi sumrak,
olo, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć, Kad zašušti po vrho-
ma od dudova. Upravo zato što sam na ovim pjesmama
.dio simultano, nisam za svaku od njih zabilježio datum
istanka, kao na svima ostalima, nego za sve njih označio
dnako: Rastušje, sredinom kolovoza 1931. Od ovih su pje-
ima, potkraj godine dvije objavljene u godišnjaku Hrvatsko
ilo, a tri u prosinačkom broju Hrvatske revije, pod zajed-
čkim naslovom Crteži iz Rastušja; pod istim su naslovom,
z još četiri druge pjesme, objavljene one i u Lirici, prvoj
iojoj samostalnoj knjizi pjesama. Tako se, dakle, u javnosti
ajavila pjesma Dugo u noć, u zimsku bijelu noć.

što bi još trebalo kazati o ovoj pjesmi koju sam bez-
roj puta recitirao u različitim prigodama? Ono što sam
vdje dosad govorio, čini mi se da o njoj malo kazuje: ona
ima govori o sebi najviše. Ovaj njen historijat možda će
onekom ipak biti od pomoći da lakše otkrije ono što je
imo naslućivao.

Zagreb, Ilica 26, 9. travnja 1964.

◎ PJESMI ŽENE POD ORAHOM

Bio sam navršio dvadeset i tri godine kad sam se našao na odsluženju vojnog roka u Bileću, u Hercegovini, kao redov-đak trinaeste čete. Bileće je, u ono doba, bilo od svijeta odsječeno, bez željeznice, a zima je bila kruta, nezapamćena. I jedva dočekasmo da grane proljeće, da se Hadži-begovo brdo zazeleni. I da nas ogrije dobrostivo sunce.

Sunčanog nedjeljnog popodneva, potkraj travnja 1929, sjedile su oficirske mlade žene za stolom, pod stablima, blizu naše učionice, i glasnim smijehom na se upozoravale svako đaćko oko. Kao i mnogi, i ja sam prošao pored njih nijemog pogleda, idući u učionicu. Pa sam zatim, u toj učionici, izvan očekivanja, napisao pjesmu Žene pod orahom. Trenutak toga susreta prenio sam u svoj zavičaj, u Slavoniju, dajući onim ženama da vezu marame i da mi se slatko smiješe, a ja da ih pozdravljam — u pjesmi, u turobnoj ovoj pjesmi koja živi, čini mi se, vlastitim tihim životom od zimskih onih dana kad je prvi put objavljena u Lirici šestorice 1930.

A sada je opet travanj, i mlade se žene još uvijek smiješe onom koga muče vrele žudnje.

Zagreb, Ilica 26, 5. travnja 1965.

O PJESMI VISOKA ŽUTA ŽITA

Polazeći sedmi razred gimnazije, u Brodu, stanovao sam kod graditelja Holuba kao instruktor njegove djece, dvaju lova i kćeri; osim ovih troje instruirao sam još tri đaka, eđu kojima i svog brata Đuru. Svi su oni, na kraju godine, rošli«; »pao« sam jedino ja, dobivši »popravak« iz kemije i matematike. Bilo je to u lipnju 1923. Po svršetku školske godine vratio sam se, preko ferija, kući u Rastušje i donio džepu dva »druga reda«. Treba li da kažem kako me čekao moj otac? — Te sam godine, u svojoj osamnaestoj, pisao više pjesama nego u bilo kojoj drugoj: 45. Među ima je i pjesma Visoka žuta žita, a o njoj i hoću da govorim, potaknut željom prijatelja.

Kod kuće sam ustajao rano, u četiri sata, prije sunca, konje odvedem na pašu, na Mekot (zemlja na brdu kod re. tog Vida). Cim bih se digao, otišao bih na potok da se nujem: još mi je u uhu njegov žubor, a u oku bistrina i lenilo. A odmah kraj potoka, u Luki, dozrijevalo je žito. Moj je pogled, veseo, mlad, milovao klasje, na ljetnom polju; ono se prigibalo k zemlji i čuo se njihov šapat, rosi.

I tako — u sobici, gdje su bile i moje knjige, gdje sam bio — napisah pjesmu Visoka žuta žita, 4. srpnja 1923. ipisao sam je, jer sam je morao napisati, ne sluteći da će ona, kasnije, među mojim pjesmama zauzeti istaknuto mjesto, i da ću o njoj govoriti 45 punih godina poslije njenog stanka! Znam, znam: njen život nimalo ne ovisi o mom ipovijedanju; ona živi sama po sebi, otrgnuta već davno od mene, jedino noseći moje ime.

A kako je u ovu pjesmu ušao zlatan sat?

Nakon trogodišnjeg boravka u Beču, gdje je kao vojni inženjer radio u tvornici municije, vratio se moj otac kući jesen 1918. i sobom donio mali švicarski zlatni sat: ponio ga je meni na trinaesti moj rođendan. (Nosio sam ga sa sobom u gimnaziji, na sveučilištu, i u kasnijim godinama;

sada se on »odmara« u mom pisaćem stolu!) Koliko sam puta, za vrijeme obuke, ili ispitivanja, pogledavao na ovaj sat: hoće li školsko zvono uskoro zazvoniti? Sat je neumorno kucao u dosluhu s mojim srcem, i u gradu i u selu, pa se tako smjestio i u pjesmu Visoka žuta žita gdje kuca i danas kao onoga ljeta u Rastušjii.

Nikad mi se nije žurilo objaviti svoje tek napisane pjesme: mnoge su od njih čekale dugo do svog objavljivanja. Među ovima bila je i pjesma Visoka žuta žita, objavljena dvanaest godina poslije nastanka, u godišnjaku Hrvatsko kolo 1935, zajedno sa još šest mojih pjesama. Godinu dana kasnije prvi put je objavljena u knjizi, u zbirci Pepeo srca (1936).

Sa Vladimirom Nazorom upoznao sam se osobno 1933. U listopadu te godine on mi je darovao primjerak svojih Topuskih elegija, a početkom prosinca ja sam mu donio na poklon objavljeni zbornik Hrvatska moderna lirika koji sam uredio s Olinkom Delorkom. (Nazor je to odmah zabilježio, pod naslovom Zalutali cvrčak, u svojim Večernjim bilješkama; priznao je da su urednici »znali — uz neke obzire i koncesije — naći dobrih pjesama, osobito kod mladih« itd., ali mu nije bilo drago što na čelu ovog zbornika stoji A. G. Matoš pa je i o tome sa mnom tada razgovarao, a poslije i pisao.) Čini mi se da je prvi bio Nazor koji je upozorio na pjesmu Visoka žuta žita. On je, naime, od jeseni 1940. pa sve do travnja 1941. surađivao u kulturnoj rubrici zagrebačkih Novosti, koju je uređivao Ivan Goran Kovačić; izfheđu ostalih Večernjih bilježaka Nazor je ovdje objavio i svoj članak Primjer Tadijanovićeve versifikacije (Novosti, 16. veljače 1941) u kojem je govor o ritmu pjesme Visoka žuta žita i o D'Annunziovoj pjesmi Kiša u boriku, sa završnom rečenicom: »Jer je Tadijanović drugi čovjek no pjesnik iz Peskare, pa ima i svoju versifikaciju«. Na primjedbu Nazorovu o »spajanju« nekih stihova u toj mojoj pjesmi uvijek mi je bilo na umu da sam ja »drugi čovjek« no što je i »pjesnik iz Postira« pa nisam dirao u prvotni njen oblik, ritam. A neću ni dirati.

Zagreb, Ilica 26, 29. ožujka 1969.

O PJESMI ŠUME SNIVAJU

Kad sam nakon pet semestara napustio studij šumar-
/a i u ljetnom semestru 1928. upisao se na Filozofski
kultet zagrebačkog Sveučilišta, mjesecima nisam imao sna-
da ovaj svoj »korak« saopćim ocu koji je očekivao, i ne
mo on, da će mu sin biti — šumar. Drugi njegov sin, moj
ladi brat Đuro, već je tada bio bolestan; u željezničkoj
dionici brodske, gdje je učio zanat, zadobio je tuberku-
zu. U listopadu, napokon, rekoh ocu da sam sa šumarstva
ešao na filozof i ju, da od njega ne tražim više nikakve po-
oći za život u Zagrebu, da ću otići na odsluženje kadrov-
:og roka, u Bileće. Tih sam dana održao drugi (i posljed-
it!) nadgrobni govor prijatelju iz mladih godina koji se, u
dvinju, preda mnom ubio. U Bileću sam saznao iz pisma
og suseljanina Joze Živkovića, studenta filozofije, da je u
njiževniku objavljena moja pjesma Golubinja ledila, a na
•oljeće, potkraj travnja 1929, napisao sam pjesmu žene
d orahom. Tri dana kasnije napisah pjesmu Bolesnom
atu Đuri koju sam mu poslao pismom u Novi Marof,
lje je on u lječilištu bolovao već tri mjeseca. Pa kad sam
: početkom kolovoza iz Bileće vratio kući, u Rastušje, za-
kao sam šutnju svog oca i podmuklu bolest bratovu. Po-
agao sam mojima, kao i svakog ljeta, pri poslovima u
jlju i oko kuće: vezanje i snašanje snoplja, bacanje s ka-
are na vršalicu, košenje djeteline za konje. A nedjeljom
Dpodne odlazio bih u Podvinje, gdje sam se družio, na
>lacu«, sa »gospodom«, s onima koji su sa mnom polazili
rodsku gimnaziju, ili studirali, a vraćao bih se kasno u noć,
3 mjesecini, i noćivao u štaglju, u sijenu, dugo gledao zvi-
žde kako putuju tamnim nebom. Napisao sam toga ljeta
,?setak pjesama i sa svojim se bratom narazgovarao: on je
potpunosti shvaćao moj tegobni položaj, ali mi nije mogao
i u čemu pomoći, i sam nemoćan. I kad se bližio, poslije
,še od godinu dana, moj odlazak na studije u Zagreb bez
ovaca, bez ičega, jesam li mogao drugo nego napisati pje-

smu Zemlja me zove, a zatim, tri dana kasnije, 3. listopada 1929. pjesmu Šume snivaju? S istočne strane bila je šuma Cerovac, sa zapadne Pribudovac, i druge, velike i male, na sjeveru i jugu, pune jesenjeg lišća i tajanstvenog šumora, a ja, izgubljen u noćnoj pustoši, iznemogao,, slušao sam srce zemlje i gledao šume kako »okolo mene, u povorkama, snivaju«. Prošlo je više od dvije godine, i pjesma šume snivaju objavljena je u prvoj mojoj samostalnoj knjizi, Lirika (prosinac 1931), u ciklusu Crteži iz Rastušja. Bijaše ovo jedina moja knjiga koju je moj otac držao u rukama, mjesec dana prije svoje smrti.

Zagreb, Ilica 26, 31, niujka 1969.

O PJESMI MJESE ČINA

Prije pet godina pisao sam o nastanku pjesme Dugo u IOĆ, u zimsku bijelu noć; govorio sam o mojem raspoloženju, o prilikama u Rastušju mjeseca kolovoza 1931, kad sam napisao i pjesmu Mjesečina. O ovoj bih pjesmi također kazao nekoliko riječi. No, možda bi trebalo, kao dopunu, lapomenuti da sam u srpnju te godine bio na turneji sa zagrebačkim akademskim pjevačkim zborom »Mladost-Balkan«, s dirigentom Jakovom Gotovcem: održali smo koncerte li samo na kraće vrijeme posjetili neke gradove u Srbiji i Makedoniji pa u Grčkoj (Solun, Atena, Patras, Krf) i najposlije u Dubrovniku i Splitu. I ja sam stajao pred Partenonom! Et in Arcadia ego! I vratio se kući, u Rastušje.

U nedjeljna poslijepodneva odlazio bih u susjedno Pođ/inje i sastajao se sa prijateljima i znancima, na trgu kod crkve, i vraćao se kasno u noć, penjao se na štagalj gdje sam u sijenu noćivao. Prolazeći selom svaki put sam morao proći

kraj kuće pokojnoga mog prijatelja Mije Stažića koji se oreda mnom ubio, pred tom istom kućom, u listopadu 1928; mladi njegov lik i taj njegov čin godinama sam nosio u sjećanju, o njemu govorio u mnogim prigodama. I o njemu pisao.

Tako se desilo i potkraj kolovoza 1931. Toga sam mjeseca u svemu napisao deset pjesama, a pretposljednja od njih bila je pjesma Mjesečina. U njoj se pojavila ona klupa na podvinjskom »placu« na kojoj sam često sjedio, pod kestenima, i mjesec iznad šume Cerovac koji nas je obasjavao onih ljetnih večeri. Da li je u pjesmu ušao pokojni moj prijatelj ili neka pokojna ljubav, prepustit ću nagađanja drugima. Nije li dovoljno ono što rekoh u pjesmi?

Tri mjeseca poslije nastanka. Mjesečina je objavljena u prvoj mojoj samostalnoj knjizi pjesama, u ciklusu Zemlja me zove (Lirika, prosinac 1931), a zatim u osječkom dnevniku Hrvatski list (14. 2. 1932), zajedno s pjesmom Ostavljen, iz ciklusa Zapisci zaljubljenika. (U' - Hrvatskom listu

objavio sam desetak pjesama, od travnja 1931. do lipnja 1935.)

A kad je nakon više od dva desetljeća vođena javna anketa pod naslovom: Koju od svojih pjesama najviše volite i zašto?, ja sam se tada, u svibnju 1953, odlučio za pjesmu Mjesečina. Kazao sam:

»U toj pjesmi, u kojoj sam, u mladim danima, izrazio možda jedan od osnovnih motiva moje lirike: prolaznost svega, i danas otkrivam sebe u onom istom sjaju. A možda će se i mnogi nepoznanik prepoznati u bijeloj mjesečini, i danas, i još dugo poslije nas. Treba li stoga da budem radostan, ili da se tješim?«

Ove bih riječi mogao i danas ponoviti, kad bih morao.

Zagreb, Ilica 26, 16. travnja 1969

O PJESMI OH, KAKO JE SIROTINJA BEŠĆUTNA

Godanu dana poslije rasprodaje prve moje knjige, Lirika, jđlučio sam da izdam drugu knjigu pjesama, Sunce nad nanicama, također u vlastitoj nakladi. Dva mjeseca prije ljene objave, od 15. do 18. veljače 1933, stanujući u Đačkom lomu, u Runjaninovoj ulici 4, napisao sam, pod zajedničkim laslovom Golubovi, sirotinja i ja tri pjesme: Daleka su od nene oranice, Gospodin Lamian hrani golubove i Oh, kako <e sirotinja bešćutna. U drugoj i trećoj pjesmi spominje se gospodin Lamian... Doista je onih godina, svakog dana, u Dodne, stariji neki Zagrepčanin donosio hranu golubovima spred Hrvatskog narodnog kazališta, i oni su ga lepetom trila pozdravljali. Mnogi prolaznici, ponajviše studenti koji su se okupljali oko Meštrovićeva Zdenca života, zastajali bi i šetnji da uvijek iznova promatraju svečani ovaj obred dijeljenja zrna i mrvica kruha gladnim golubovima. Ponekad se znao ovdje desiti i foto-reporter da ovu idilu naslika i objavi u novinama. Malenkost kasnije, pojevši skromni obrok poklonjen pred samostanskim vratima u Frankopanskoj ulici, dolazila je na Zdenac života i gradska sirotinja da opere posuđe za jelo, da se malo ugrije na suncu, da vidi dobro obučenu gospodu... Među njima svima, na onom historijskome mjestu, često sam se nalazio i ja, siromašni student filozofije, i šta sam mogao drugo nego napisati te pjesme? Ubrzo sam ih objavio u travanjskom broju Hrvatske revije, a nakon desetak dana i u knjizi Sunce nad oranicama koju je Državno tužioštvo u Zagrebu istog mjeseca zaplijenilo.

Da sam znao, u ono doba, da će tko od mene tražiti, tri-deset i šest godina poslije nastanka pjesme Oh, kako je sirotinja bešćutna, da o njoj kažem neke pojedinosti, ako ništa drugo, pribilježio bih građansko ime moga Lamiana o kojemu su tadašnje zagrebačke novine pisale donoseći i nje-

govu fotografiju; a bila je u novinama, koliko se sjećam, u malom članku zabilježena i njegova smrt. Možda će tko pronaći kada te podatke o mom Lamianu. No, on će, ja se nadam, i dalje živjeti u mojim pjesmama.

Zagreb, Ilica 26, 17. travnja 1969.

O PJESMI ŠKOLJKA

U proljeće 1954. bio sam se razbolio pa sam stoga bio pet, šest tjedana u Rabu, u Klimatskom lječilištu. Dovoljno se oporavivši, jednog sam dana, potkraj svibnja, našao ciklus od trinaest malih pjesama, pod naslovom I ritina izložba crteža iz Raba. Onih sam dana, šetajući se najrije parkom, dolazio ponekad i u grad, i tamo, među mnogim šetačima, djevojkama i mladićima, svaki put vidio stacu, obučenu u crno, s košaricom preko ruke: nudila je i rodavala školjke govoreći da joj je sin jedinac poginuo, tara ta žena, njen glas, njene školjke, duboko mi se usjeaše u pamet. Pa kad sam se vratio u Zagreb, jednoga sdjeljnog popodneva, 27. 6. 1954, kao obično, čitao sam pjesnih i u njemu članak Šaše Vereša: Besmisleno — a ikle? Vereš je ovdje govorio o Lorkinim epigonima, koji svoje stihove obilato -unose bikove, toreadore, arene i — coljke. U istom trenutku sjetio sam se one starice, u Rabu, njen ili školjki, i započeo pisati pjesmu, s početnim stivovima:

Oprostite mi, ako možete,
što i ja pišem baladu o školjki.

va molba za oprostenje izražena je ironično («ako mo-ete«!), jer je moja školjka nastala na temelju vlastitog do-ivljaja, napisana lako, brzo, definitivno. Deseti je dan objav-ena u Vjesniku u srijedu (7. 7. 1954), u stalnoj tadašnjoj iibrici: Odabrali smo ove srijede. Nakon drugih deset dana.

Vjesniku (18. 7. 1954), ispod mog portreta (crtež perom edora Vaića), objavio je Vlatko Pavletić (vp) bilješku Auten-lična školjka iznijevši u njoj kratak historijat moje pjesme; pomenuo je i Verešov' članak koji da je »odigrao ulogu atalizatora, ubrzavši sazrijevanje jednog motiva 'iz Raba, dje je Tadijanović boravio potkraj proljeća ove godine«. A oslije dva i po mjeseca, u Globusu (9. 10. 1954) javio se i aša Vereš prilogom Pravo građanstva i školjkama, Nepri-

premijeri razgovor sa Dragutinom Tadijanovićem, gdje je, is razgovoru sa mnom, ponovno, još opširnije, prikazana geneza ove pjesme. Rekao bih, na kraju, da je školjka, kao male koja od drugih pjesama, već od samog početka popraćena osobitom pažnjom, i pismeno i usmeno, pa eto i ja danas, gotovo petnaest godina poslije njenog nastanka, moradoh opet kazati o njoj nekoliko riječi koje će je, nadam se, još više približiti vjernom čitaocu.

Zagreb, Ilica 26, 18. travnja 1969.

O PJESMI VELIČANSTVO MORA

More sam prvi put doživio u osamnaestoj godini. Kao ići sedmog razreda realne gimnazije u Slavonskom Brodu ltovali smo, u svibnju 1923, sa svojim razrednikom, u Sa-jevo, Dubrovnik i Boku Kotorsku. Rano ujutro, prispjeli no željeznicom iz Sarajeva u Gruž pa odatle nastavili tram-ijem u Dubrovnik. Razumije se da smo ugledali more već Gružu, ali pravi moj doživljaj mora desio se na samom ragu Dubrovnika, na Boninovu: pogledom sam obuhvatio diko more, veličanstvo mora, koje otada ponijeh u sebi mvijek. Nakon povratka, u Brodu, istog sam dana napisao rije pjesme: Misao na tebe (Spomen na Dubrovnik) i Sno-i sniju stari maslinici. Možda je trebalo ukratko spome-nti prvi moj susret s morem prije nego išta kažem o pjes-li Veličanstvo mora o kojoj i hoću da govorim.

Dubrovnik me oduvijek privlačio, i ja sam u njemu bo-ivio često, ponajviše ljeti: u njemu sam napisao i nekoliko jesama. Poslije moje bolesti, u proljeće 1954, otišao sam onovno u Dubrovnik, na odmor, u rujnu iste godine; sta-ovao sam tada na Lapadu, u kući za goste Historijskog lstituta, i svaki dan dolazio u Dubrovnik. Rado sam se svra-ao i u park Gradac, gdje bih satima sjedio na klupi, čitao, ledao more. Tako sam jednog ponedjeljka, pred podne (27. . 1954), sjedeći na posljednjoj klupi iznad samostanskog rta, u Dančama, do koje se dolazi silaskom iz glavne aleje i idući donjom alejom, vidio i čuo mladu učiteljicu koja se a svojim đacima zaustavila u mojoj blizini i ne obazirući e na me tumačila im kao da je u svom razredu. Dok se još isu ni udaljili od bnog zida kraj kojega su stajali sa svojom ičiteljicom, ja sam započeo pisati pjesmu Veličanstvo mora i koju udoše i ti đaci i njihova učiteljica. Ali ne samo oni! ;eleći da u pjesmu, uz vječno šumorenje mora, unesem kao vjedočanstvo vjekovnog trajanja jedno umjetničko djelo.

djelo ljudskih ruku, sišao sam u crkvu na Dančama i na poseban papir prepisao sa Triptihona Nikole Božidarevića:

MCCCCCXVII MENSIS FEBRVARII

NICOLAVS RHAGVSINVS PINGEBAT.

Latinski ovaj tekst (u prijevodu: 1517. mjeseca veljače Nikola Dubrovčanin slikao) uvrstio sam naknadno u neposredno dogotovljenu pjesmu. Ona je nastala, može se reći, u istim trenucima kad se dogodilo i sve ono o čemu sam malo prije govorio (i ono o čemu nisam).

Pjesma je prvi put objavljena, tri mjeseca nakon svog nastanka, u novogodišnjem broju zagrebačkoga Narodnog lista 1955. Integralni njezin tekst objavljen je i u knjigama Blagdan žetve i Prsten, a latinski citat ispušten je u izboru pjesama za osnovne škole, u knjizi Srebrne svirale, gdje se u tumaču govori o Dančama, o triptihonu, o Nikoli Božidareviću: »(Nicolaus Rhagusinus), dubrovački slikar, umro u Dubrovniku 1517. godine«. '

Kratki ovaj historijat htio bih završiti ovom napomenom:

Opis nastanka neke pjesme nije od bitnog značenja za njezinu vrijednost koja je isključivo u umjetničkom izrazu; nisam se aluga ni uao na iznošenje geneze pojedinih svojih pjesama u želji da podignem njihovu umjetničku vrijednost. Nego, znajući iz iskustva, iz brojnih nastupa pred javnošću, u dugom nizu godina, da mnogi vole, osobito đaci, postavljati pitanja: kako je, kada je, gdje je nastala pojedina pjesma, i šta se sve oko nje zbivalo, ja sam zbog njih, ovih znatiželjnika, i pokušao prikazati genezu nekolicine mojih pjesama. Oni ljubitelji poezije koji osim samih pjesama ne žele čitati i ono što je o pjesmama pisano, pa makar to pisali i sami pjesnici, ne treba da se osvrću na ove zabilješke; neka ih prepuste onima koje to zanima: oni će čitanjem zabilježaka možda još jače učvrstiti svoje razumijevanje pjesme, svoju ljubav za pjesmu.

Zagreb, Ilica 26, 19. travnja 1969.

UZ PJESMU MOŽE LI ČOVJEK...

slog ljeta, u srpnju i kolovozu, ponovno je
avio u Rabu, stanujući u Uvali sv. Eufemije.
ih dana dolaska, pod naoblačenim nebom,
10 je stazama parka Komrčara ili sjedio na klupi,
10, sanjario. Pored njega prolažahu šetači
Lipači: muško, žensko; stari, mladi,
ko od njih nije znao, ni mogao znati,
je, nakon stanke od osam godišta, nastalo
lje, u parku, šest pjesama od kojih su
dvije napisane istog dana. Vjetar je, mio,
išću šumorio, a ptice letjele u nebo. Čitaj
smu, prijatelju moj, doklegod ne postane
ja! Govori ti onaj kog zovu imenom

Dragutin Tadijanović

Zagreb, Ilica 26, 1. ožujka 1971.

ULOMCI IZ INTERVJUA

1

»PJESME SU FRAGMENTI DNEVNIKA...«

...

Od samoga početka bilježio sam dan kad sam završio pojednu pjesmu. Kasnije, kod objavljivanja, nisam htio samo tako pjesme onim. značajnim trenucima nego sam ih fiksirao trenutkom te još više istaknuo i inače lako uočljivu osobinu moje pjesme koja je ujedno i moj dnevnik. Pjesme, su fragmenti dnevnika, u kome je izražen moj život i iskustvo, ne samo slučajne impresije. S obzirom na to, kod mene ćete naći, uglavnom, tri vrste pjesama, ako se tako mogu izraziti. Neke su stvorene relativno brzo, i u njima je zaustavljen i odražen jedan trenutak same stvarnosti što mu pripada; druge sam, naprotiv, dugo nosio u sebi, nekad i više godina, a što su gotovo u trenu napisane dokazivaju samo da sam ih u sebi, neponovljivim nekim unutrašnjim procesom rada, uspio završiti prije no što sam ih napisao...

... Mislim da je karakteristično da ponekad u svom radu polazim od dominantne slike kao jezgre, kao središta kristalizacije. Ne izmišljam temu apstraktno; naprosto vidim, u duhu i u prirodi, konkretne slike i one onda međusobno svojim odnosom određuju takozvani sadržaj, ili čak fabulu, čuvajući u sebi također i najvažniji element dublji smisao. Neki pjesnici polazeći od toga »dubljeje listaju« dolaze do slika, a ja, obratno, polazim od slika i ne isleći uvijek na specijalni neki smisao. Smisao se javlja sam u sebi, jer organski proizlazi iz slike, iz niza slika. Recimo kao Baladi o zaklanim ovcama, pjesmi onoga trećeg tipa što sam ja napisao, spomenuo; ona je stvorena na temelju posve određenoga, konkretnoga događaja i doživljaja.

...čitao sam raznovrsne pjesnike, i strane i naše. U doba moje rane mladosti i prvih literarnih spoznaja dominirali su u domaćoj poeziji Krleža, Ujević, A. B. Šimić, Krklec. Osim njih čitao sam Polica Kamova, i Crnjanskoga, i zenitiste, i mnoge druge; u časopisima, u knjigama. Još kao nižegimnazijalac proučavao sam, tko zna po koji put, pjesme u Badalićevoj Hrvatskoj literaturi iz 1892. i već tada osjetio odbojnost prema pjesmama kojima su prazna zvučna rima i svi ostali mogući nakiti trebali nadomjestiti nedostatak pravog doživljaja. Više su me privlačile pjesme u kojima je izraz bio lišen balasta, jednostavan

i neposredan. Nije možda bio bez značenja dojam što ga je na mene, u tim godinama, ostavila Cirakijeve pjesme u slobodnom stihu, Borba, objavljena u spomenutoj Bađalićevoj antologiji. Čitanje Biblije, također u mladim godinama, još me više utvrdilo u uvjerenju da sam na pravom putu. Ali kada taj odabrani put i ne bi bio pravi, osjećao sam da je za mene jedini, da bi sve drugo bilo lažno, imitatorsko. Mogao sam se izraziti samo tako kako sam se izrazio: u svakoj pjesmi ponešto drukčije; jer suština poezije i jest u tome da je neponovljiva: isti postupak ne može se bez štete ponoviti više puta! Glavno je da se u svemu osjeća stvaraočeva ličnost...

Polet, III, br. 9, str. 540—545; Zagreb, svibanj 1956.

2

BLAGDAN ŽETVE DRAGUTINA TADIJANOVIĆA

Kritika možda nije dovoljno uočila muzikalnost mog jezika. Mijenjajući ritam zbog nepravilnog naglašavanja pojedinih riječi i time narušavajući muziku stihova, mnogi čitaju moje pjesme krivo, pa im se čine slične prozi. Za njih nema muzike bez određenog mehaničkog nuua. lazuku uu pjcsnuia ^.oji pišu u određenom metru, pa i različite osjećaje izražavaju istim ritmom, nastojao sam svaki sadržaj izraziti adekvatnim ritmom.

... čini mi se da će tek ove sabrane pjesme omogućiti potpuno sagledavanje i ocjenu mog rada. Osobito će tome pomoći knjiga Govor tišine, koja je logični nastavak moje prijašnje poezije i koja pokazuje kontinuitet mog pjesničkog rada; u njoj su sadržana mnogogodišnja iskustva i ona predstavlja najzreliju fazu mog stvaranja...

Vjesnik u srijedu, V, br. 242, str. 6; Zagreb, 19. 12. 1956.

3

POEZIJA JE DIO MOG ŽIVOTA I IZA RIJEČI JA SE OTKRIVAM...

— Poezija je dio mog života, mojih doživljaja; u gotovo svakoj mojoj pjesmi može se vidjeti, kakav sam. Iza riječi pjesme

se otkrivam, dok se mnogi pjesnici, kako znate, iza njih sakriju.

— Poezija je tajna, vječita, nerješiva. Kako, kada i zašto, staje pjesma? Ne znam. Mislim da nikada nitko neće do kraja jasni tu tajnu. Pravila nema. Evo, kad sam bio nedavno na jru, napisao sam pjesmu: Ja sam zreli klas. Gledao sam more, mio, a pisao o ravnici i žitu. Zašto? Zašto sam baš to doživio moru? Ili zašto sam baš u Velom Lošinj, ravno prije mje: dana, morao u pjesmi opisati susret, zašto sam doslovno)rao unijeti riječi jednog dječaka?

rodni list, XIV, br. 4089, str. 5; Zagreb, 31. 8. 1958.

4

POEZIJI SAM SE UVIJEK VRAĆAO

Zašto sam se odlučio da izdam svoje sabrane pjesme, odgorit ću vam u dvije-tri riječi. Vi znate da sam već prije trideset dina uredio, s Olinkom Delorkom, zbornik Hrvatska moderna ika, da sam posljednjih petnaestak godina bio urednik u izdankom poduzeću »Zora« i da su kroz moje ruke prošle tisuće rana tekstova mnogih naših pisaca. Spomenuo bih samo neke l njih, samo one kojima sam redigirao, ili još redigiram, nji>va sabrana djela: Kranjčević, Draženović, Matoš, Polić Kayoy, Goran Kovačić. Taj moj redaktorski rad, bez sumnje, jedan od razloga što sam se odlučio da redigiram i svoje sabrane esme kao što sam izvršio redakciju drugih pisaca, starijih i >vijih.

Malo koji od naših pjesnika usudio bi se, u jednoj ili više lji>ga, štampati sve što je objavljivao dvadeset, trideset ili čet>set godina. A ja sam u Blagdanu žetve objavio pjesme napi>ne od petnaeste svoje godine, od 1920. pa i veliki broj stihova >je sam dvadeset ili trideset godina držao u rukopisu. Ali ubrzo >sslije izlaska sabranih mojih pjesama bilo mi je žao što su amp>ne u tom obliku za koji, čini se, još nije dorasla naša lji>ževna kritika. Knjiga ima 350 strana, obilata je, i neki su se >njoj teško snalazili zadržavajući se na prvih stotinjak strana >stigavši da se dotaknu zrele moje dobi. štaviše, jedan »kri>te« nije umio pročitati ni podnaslov Blagdana žetve, sabrane esme, pa je kao glavnu zamjerku knjizi istakao da izbor

pjesama nije dovoljno strog. Zbog toga je potrebno, i ne samo zbog toga, da izađu moje izabrane pjesme.

... Godinama, uvijek sam se vraćao i uvijek se vraćam poeziji. Od onih sam pjesnika koji nisu imali prilike da u najranijoj dobi vide štampane svoje pjesme. Prvu sam pjesmu, zapravo, objavio sa dvadeset i tri godine, pod pseudonimom, a pod pravim sam se imenom javio tek u dvadeset i petoj godini. Ali pisao sam od mladih dana, od svoje trinaeste, bez obzira hoću li biti štampan ili neću. Pisao sam, jer sam morao da pišem. A to što sam kasno počeo objavljivati danas nije važno.

...U mojim se pjesmama može vidjeti stalna nit, stalna oznaka koja traje od prvih početaka do danas. Mogao bih je nazvati jednom riječju: jednostavnost.

Jednostavnost* prirodnost, razumljivost bit će da su osnovne značajke i mene, moje psihe. Takav sam kakve su moje pjesme: ako ostanem, ostat ću po njima.

kao — Urednici su, redom, odbijali moje pjesme. Jedinu pjesmu gimnazijalac, srednjoškolac, objavio sam u đučkom listu Omladina, 1922, pod pseudonimom. Tada mi je bio profesor u gimnaziji, u Slavonskom Brodu, slikar Jerolim Miše. On je u jesen 1923. odnio pregršt mojih pjesama Milanu Begoviću, uredniku Savrp.mp.niUn vnj; je obećao da će manji izbor štampati. Ali se Savremenik ubrzo, te godine, ugasio i sve je palo u vodu. Možete li zamisliti, šta bi za mene, gimnazijalca, značilo da su m^oje pjesme bile objavljene u Savremeniku? Književni moj razvitak, nema sumnje, bio bi drukčiji. Ovako, javna moja djelatnost započela je tek 1930. kad su Gustav Krklec i Dobriša Cesarić, pored kojih me danas stavljaju, imali za sobom pun decenij književne suradnje: štaviše, Krklec je imao već pet zbirki pjesama. ¹

Borba, XXVIII, br. 192, str. 10; Zagreb, 14. 7. 1963.

5

SVE SAM O SEBI REKAO U PJESMAMA

— Šta da vam kažem o sebi? Nikada to ne bih mogao reći bolje no što sam to učinio u svojim pjesmama. Pisao sam pjesme zato što sam to morao da činim — jednostavno sam tako osjećao. Bilo je, naravno, trenutaka, mjeseci, godina, kada nisam

pisao ni jedan stih. Ali sam i u to vrijeme bio opsjednut ezijom. Glava mi je bila puna stihova koje sam tako proživ-
vao, tla sam ih uništio prije no što sam ih zabilježio. Bježio
od poezije, a koji pjesnik to ne čini, ali sam joj se i vraćao.

bina, V, br. 180 str. 9; Novi Sad, 23 . 2. 1964.

6

VELIKI PJESNICI NISU SE BOJALI NI JASNOĆE NI NEJASNOĆE...

— Pišući stihove od trinaeste svoje godine, stekao sam go-
no iskustvo; ono se, sigurno, očituje u tehnici stiha. Ali sama
mika stiha, zna se, ne sačinjava vrijednost pjesme.

— Znete, govori se o modernoj poeziji, a čini mi se da svaki
ji o njoj govori, pod pojmom moderno — misli nešto drugo.
K5U da kažem, kako je taj pojam relativan i kako bismo se
bali konačno dogovoriti o njegovom značenju. Za nekoga,
ime, moderna poezija može početi s Baudelaireom ili Rimba-
om, dakle: pjesnicima 19. stoljeća, a za drugoga — nije možda
voljno čak ni 20. stoljeće, nego ovih naših posljednjih desetak
dina. A nije li možda i Leopardi bio moderan pjesnik? A kamo
:mo sa grčkim i rimskim pjesnicima, koji su u najnovije doba,
prijevodu Quasimoda i drugih suvremenih pjesnika, ponovno
ivjeli i postali — naši suvremenici?! Njima je, na žalost, jedini
edostatak« to što su razumljivi, a ponekima je osnovna zna-
jka modernoga — baš suprotno: nerazumljivo, nejasno. No
iiki pjesnici nisu se bojali ni jasnoće ni nejasnoće. Uzmite,
:imo, Ujevićevu Svakidašnju jadikovku ili koju od njegovih
ojnih nejasnih pjesama i u svakoj od njih prepoznat cemo
tentičnu pjesničku ličnost.

itiha, LXII, br. 18587, str. 20 r Beograd, 4. jul 1965.

7

SVAKI PJESNIK IMA VLASTITI NAČIN IZRAŽAVANJA KOJIM .OBLIKUJE SVOJ ŽIVOT U STIHOVE

Prve svoje pjesme, koje sam uništio, pisao sam vezanim
hom. No rano sam ga napustio i već od petnaeste godine pišem

slobodnim stihom, jer njime mogu slobodno izraziti ono što želim, a da misao ne odluta drugamo tražeći rimu koja često nagna da se kaže i ono što se nije željelo ni htjelo reći.

Modra lasta, XII, br. 5, str. 3 i 14; Zagreb, 1. studenoga 1965.

8

Vi pitate oni odgovaraju

TADIJANOVIĆ I RASTUŠ.TE

Molim vas zapitajte mog najdražeg pjesnika Dragutina Tadijanovića kada je zadnji put bio u Rastušju, što ga je tamo najviše razveselilo a što ražalostilo.

Bosiljka Mance, Zagreb

Odgovara književnik Dragutin Tadijanović:

Kako godine odmiču, u Rastušje dolazim sve rjeđe, pogotovu poslije smrti moje majke i nakon potresa koji je zadesio i moju rodnu kuću 13. travnja 1964. Bio sam tamo posljednji put u lipnju ove godine, na povratku iz Vučedola, gdje sam otvorio Izložbu skulpture. Veselilo me što su se na moj poziv tada svratili u Rastušje predsjednik i glavni tajnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, i drugi delegati i gosti, njih desetak, i zapisali se u Knjigu posjetilaca, koju je još 1959. osnovala Literarna grupa »Dragutin Tadijanović« iz Slavenskog Broda; predsjednik Akademije Grga Novak zabilježio je taj posjet latinskim jezikom. A uzbudilo me, ponovno, i ražalostilo, što nema više kuće u kojoj sam proveo djetinjstvo i mladost; na temeljima one kuće sagrađena je nova, modernija* s električnom rasvjetom. Možete li zamisliti kako mi je, u ono doba, sjala petrolejka i kako su me gledale oči moje majke? Njih više nikada!

Plavi vjesnik, XIII, br. 640, str. 2; Zagreb, 29. 12. 1966.

9

MOJA POEZIJA IZRAZ JE MOG ŽIVOTA. OSTANEM LI, OSTAT ĆU PO NJOJ!

Kako je sa mnom i s inspiracijom, pitate. Dolazila mi je i kad sam je očekivao i kada nisam, zvana i nezvana. Bez nje, bez inspiracije, rekao bih nije nastala nijedna moja pjesma, nije mogla nastati. Inspiracija je »ono nešto« što upravlja pjesnikovom ru-

tom dok ona piše. Ali inspiracija često puta zna i izdati pjesnika, 'a.nastanu muke pisanja, muke oko izraza. Dešavalo se da je pjesma već od prve dobila konačni svoj izraz, onaj koji potpuno odgovara zasnovanoj slici moga svijeta, ali je bivalo, još češće, la sam u kraćim ili duljim vremenskim razmacima tragao za mom jedinom riječi, konačnim izrazom, sve dok na nju ne bih laišao, kao dobar lovački pas za divljači u teško prohodnoj šumi. Već sam govorio, u drugoj prigodi, kako sam na želju prijatelja znio o nekima svojim pjesmama opis njihova nastanka, koji je pđ pjesme do pjesme različit, kao što se razlikuju i same pjesme jedna od druge. Pa ako vas zanima možete i u novom izdanju noje knjige Prsten pročitati te zabilješke o genezi desetak mojih pjesama i ciklusa, o genezi, kažem, koja ide pod ruku s inspi-racijom.

..*

... osvrnuo bih se ukratko na književnu moju djelatnost posljednjih desetljeća. Veći njen dio zauzimaju izdanja djela irvatskih pisaca, kojima sam bio ili neposredni urednik ili ured-lik biblioteka gdje su izlazila. Nije od potrebe sada nabrajati ijihova imena, niz izdanja, ali mi se čini da je pritom dobro lapomenuti ovo: dok sam god bio nagnut nad tekstovima tih cnjiževnika, proučavajući i njih i njihove živote, dotle nisam nogao, razumije se, to vrijeme posvetiti vlastitom stvaralaštvu, 'lije ovo tužbalica nego samo konstatacija. Pa ipak, zna se, i u ;om je razdoblju pjesničko moje djelo nastavljeno, obogaćeno lovim iskustvima, zrelošću života. Cjelokupna moja poezija mtentičan je izraz mog života, njegova slika. Ostanem li, ostat :u po njoj!

... Radujem se, što da krijem, ako je moj stih i vama pri-premio radost. A vjerujem, i znam, da su i tisuće čitalaca mojih cnjiga u njima našle i radost i tugu, ono čime se odlikuje čovjek neđu svim stvorenjima na zemlji. Živom pjesniku nema većeg :adovoljstva od spoznaje da njegove pjesme odjekuju u srcima laroda kojemu i on sam pripada. Nisam od onih koji planiraju pisanje pjesama, pišem samo kad imam što reći, i uzdam se u te plažene trenutke; nek im daleko bude kraj.

'jesnik, XXXII, br. 8876, str. 7; Zagreb, 2. 11. 1971.

0 OVOM IZDANJU

Ovaj izbor obuhvaća pjesme napisane od petnaeste godine pjesnikova rođenja, složene kronologijskim slijedom; ispod svake od njih zabilježeno je mjesto i vrijeme nastanka: one su kao neki dnevnik koji otkriva život pjesnika od mladih njegovih dana pa sve do nedavnih.

Prilozi su prozni pjesnikovi sastavci: Biografija, Bibliografija i petnaestak kraćih zabilježaka u kojima je riječ ponajviše o genezi pojedinih pjesama ili ciklusa. Veći dio Komentara, nastao je ra želju prijatelja i znanaca kojima su oni bili od pomoći pri interpretaciji pjesama. Komentari su također uvršteni po vremenu njihova nastanka, i oni će, bez sumnje, pridonijeti potpunijem, autentičnijem razumijevanju pjesnikova stvaralaštva. Ulomci iz intervjua, isto tako, još će više približiti pjesnika njegovim čitaocima.

KAZALO

IZABRANE PJESME

- ,utanje	7
samostan.....	8
samoća.....	9
Pjesma o Čovjeku i Suncu.....	10
Pozdrav šumi.....	12
Rano sunce u šumi.....	13
Rastanak u jesen.....	14
Pjesma o dunji i ptici.....	15
SToć bez jablana.....	16
Nebo.....	12
Sam.....	78
Dtvari mi vrata, Grlice .	19
Visoka žuta žita.....	20
Dječak u sjeni vrbe.....	21
Noćni lokal.....	22
Vrtna zabava.....	23
U gostionici pijem vino.....	24
Hrastovo lišće šumori, šumori.....	25
Onoj koju naslućujem.....	26
Sanjam kako idem pored tebe.....	27
Jesensko pismo.....	28
Sta govore usta Tina Deona.....	29.
Nad vinogradom sunce i oblaci	30
Lelija	31
Luđaci	32
Jelena veze.....	34
Osmijesi Lema Kamena.....	35
čeznuća.....	37

Golubinja krila.....	38
žene pod orahom.....	39
Pjesma mom srcu.....	40
Zlatnim pticama.....	41
Pjesme o ljiljanima:	
Liljani u polju	42
Miris ljiljana.....	43
Cvijet ljiljanov.....	44
Zaboravljena svjetiljka na vjetru.....	45
Zemlja me zove.....	48
šume snivaju.....	49
Balada o zaklanim ovcama.....	50
Pred izlogom cvjetamice.....	51
Jutarnja zvijezda pozlaćen orah.....	52
Dugo u noć, u zimsku bijelu noć.....	53
Mjesečina.....	54
Bacam srce pod tuđa stopala.....	55
Moja sestra nosi u grad mlijeko.....	57
Jutro	58
Golubovi, sirotinja i ja:	
Gospodin Lamian hrani golubove.....	59
Oh, kako je sirotinja beščutna.....	60
Daleko su od mene oranice.....	61
Pjesma Mariji.....	62
Htio bih pokidat žice.....	63
Mislim na brata u lječilištu.....	65
Preteška slazi noć.....	67
Sanjarije budnoga srca.....	68
Dani djetinjstva:	
Moje igračke	69
Kiša u predvečerje.....	70
Lov na dugu.....	71
Ledeni kurjak.....	72
Djevojčica i ja.....	73
Da sam ja učiteljica.....	74
Računska zadaća.....	75

Hoću li ući u sobu gdje je sag.....	16
Nosim sve torbe a nisam magarac.....	77
Moja baka blagosilja žita.....	78
Dopisnica na ratište.....	80
Mladež domovini.....	81
Danas trideset pete.....	83
[rtav	85
ečer nad gradom.....	86
umornost povratka.....	87
nome koji leži u šumama bolestan.....	89
[jesečina na moru.....	91
ilješka o tri vrapca.....	92
oranov epitaf	93
legija o pjesniku koji nije dugo godina pjevao	94
itimna izložba crteža iz Raba:	
I Sretah jutros... ruže.....	96
II Bio sam kao i ti.....	96
III Okrugli kameni stol .	97
IV Poruka iz daljine.....	97
V Nevidljive ptice.....	97
VI Tiho plakanje.....	98
VII Dva groblja.....	98
VIII Oranje mog oca.....	98
IX Hiljade mrtvih i ja.....	99
X Daleko.....	99
XI Budući pjesnik.....	99
XII Jednostavan život	100
XIII šta će se desiti »one večeri«.....	100
P. S.....	101
like još nenaslikane.....	102
koljka.....	104
ovjek tužni.....	105
asni žetelac.....	106
eličanstvo mora.....	107
[ajci mojoj	108
pomen na djedovinu.....	109

Jedan čovjek u Parizu.....	111
Pred zatvorenim prozorima.....	112
Place Dauphine.....	113
Jardin du Luxembourg.....	115
Prsten.....	116

Crne vode:

1. Jesen je stupila u močvaru.....	111
2. Osamljena vrba .	111
3. Između pogrbljenih.....	111
4. Med visoka stabla.....	US
5. Dan je završio. Spušta se.....	118
6. Ptice lete, u sumračje, nad.mirnim vodama . . .	119
7. I ponovno se javi smrtni pucanj.....	119
8. Da li je oganj.....	120
9. Ranoranilac ribar.....	120
10. Otegnut zov iz daljine.....	120
11. U kišnu jesen, u kasnu jesen.....	121
12. Kroz bujanje vjetra.....	121
13. Kiša jesenja sumorna kiša	177
14. Nečujno, kao da se naginju nad sjećanja	122
15. Gromom vraćen.....	122
Nek sja mi sunce iz tvojih očiju, Helena.....	124
Kad mene više ne bude.....	125
Konac.....	126
Žuta ptica.....	121
Htio bih da zaustavim.....	128
U mladu vinogradu.....	129
Klas.....	130
Kao da nema ni mrtvih ni živih, nikoga.....	131
Tebi za rođendan	133
Zabilježeno na groblju.....	134
Želja pusta.....	135
Izgubljenost.....	136

Porečki diplihon:

I Već vidim usne.....	131
II Uvijek će padati.....	138

zaboravu, o riječima, o vjetru.....	139
tihovi o psu na grobljanskim vratima i o drugome . . .	140
ušajući šumorenje hrasta.....	142
ože li čovjek:.....	144
[aženi koji poživaju.....	145
jesmica za veliku i malu djecu.....	146
ezan za zemlju.....	147

PRILOZI

Biografija .	151
Bibliografija.....	153
Kako sam, i kada, započeo pisati pjesme (1954)	156
¹ Prvoj mojoj knjizi pjesama (1958).....	158
Prvi moji koraci u književnost (1965).....	159
Komentari:	
Napomena uz Baladu o zaklanim ovcama (1954) . .	161
O nastanku Pjesama o ljljanima (1955).....	163
O ciklusu pjesama Dani djetinjstva (1955).....	165
Nas troje ili Oko pjesme Zabilježeno na groblju (1959) .	167
O pjesmi Dugo u noć, u zimsku bijelu noć (1964)	. . . 172
O pjesmi žene pod orahom (1965).....	174
O pjesmi Visoka žuta žita (1969)	175
O pjesmi šume snivaju (1969).....	177
O pjesmi Mjesečina (1969).....	179
O pjesmi Oh, kako je sirotinja beščutna (1969) . .	181
O pjesmi školjka (1969).....	183
O pjesmi Veličanstvo mora (1969).....	185
Uz pjesmu Može li čovjek ... (1971).....	187
Ulomci iz intervjua:	
1. Polet, Zagreb, svibanj 1956	189
2. Vjesnik u srijedu, Zagreb, 19. 12. 1956	190
3. Narodni list, Zagreb, 31. 8. 1958.....	190
4. Borba, Zagreb, 14. 7. 1963.....	191
5. Tribina, Novi Sad, 23. 2. 1964..	192
6. Politika, Beograd, 4. 7. 1965.....	193
7. Modra lasta, Zagreb, 1. 11. 1965.....	193
8. Plavi vjesnik, Zagreb, 29. 12. 1966.....	194
9. Vjesnik, Zagreb, 2. 11. 1971.....	194
) ovom i z d a n j u.....	196

BIBLIOTECI JELEN IZAŠLE SU KNJIGE

Harriet Beecher-Stowe
Na Tomina koliba 1

F. Delderfield
Stolovine Ben-Gunna

Vladimir Čerkez
Češice u dimu

Gen Kumičić
Čuđeni svatovi

Rudolf Daumann
Četiri poglavica

Henryk Sienkiewicz
U pustinju i prašumu

Jan Jirgen
Čista ptica

Mark Twain
**Četke na dvoru kralja
thura**

Sto Staničić
Četvrti štapić

Ernest May
Četvrti u Srebrnom jezeru

Jules Verne
Četvrtogodišnji kapetan

Fransislav Kosier
Četvrti i mraz

Ernest B. rezan
Četvrti

Antoni Novak
Četvrti Dorčić

Zane Grey
Betty Zane

Dođ Orsborn
Opasnost je moja sudbina

Kurt Liitgen
Bijeli kondor

Rudolf Daumann
Propast Dakota

Zane Grey
Grmljavina stada

Danko Angjelinović
Od Jadrana do Tihog oceana

Ante Kovačić
U registraturi

Rudyard Kipling
Knjiga o džungli

August Šenoa
Seljačka buna

Jules Verne
Djeca kapetana Granta

Jules Verne
Put oko svijeta u 80 dana

James Fenimore Cooper
Divljačar

Karl Bruckner
Zlatni faraon

Josip Kozarac
Mrtvi kapitali

August Šenoa
Zlatarovo zlato

Ch. i M. Lamb
Priče iz Shakespearea

Benno Volkner
Dolina Divljeg potoka

Gustav Schwab
Najljepše priče klasične starine

Jules Verne
Put u središte Zemlje

Daniel Defoe
Robinson Crusoe

Karl May
Sin lovca na medvjede

Robert Loitis Stevenson
Cma strijela

Mark Twain
Kraljević i prosjak

Karl May
Old Surchand I

Karl May
Old Sureliand II

Jules Verne
Carev glasnik

Tone Seliškar
Jedra na kraju svijeta

Karl May
Sablasi Llana Estacada

August Cesarec
Na posljednjim tračnicama

Mark Twain
Pustolovine Toma Sawyera

Karl Bruckner
Sadako hoće živjeti

Friedrich Gerstacker
Arkanzaški regulatori

Rudolf Dauman
Četiri strijele

A. Vojtjeh Frič
Zmijski otok

August Šenoa
Branka

Jack London
Kći snijega

Anto Staničić
Velika sultanija

Jack London
Vučko

Robert Louis Stevenson
Otok s blagom

Dinko Šinninović
Pripovijetke

Laza K. Lazarević
Sve će to narod pozlatiti

August Šenoa
Čuvaj se senjske ruke

N. V. Gogolj
Taras Buljba

James Kriiss
Timm Thalc-r

James Fenimore Cooper
Posljednji Mohikanac

Thor Heyerdahl
Kon-Tiki

Ivan Enc
Surovo nalazište

Stefan Zveig
Mageilan

Eduard Kleia
Indijanac

aone Martin-Cfrauffier
rugi« kod gusara

rl Berna
kraj svijeta
Zeleranski — B. Larin
ška, Serjoga i ja

ato Lovrak
drija Jug
iksim Gorki
etijustvo
anislav Nušić
itobiografija
i gust Šenoa
osjak Luka
ijan Lovro
tar Koeić
ipovijctkc
enceslav Novak
glib i druge pripovijesti

>uis Pergaud
it dugmadi

arles Dickens
liver Trvst

ctor Hugo
»sette — Gavroclie

o Andrić
ripovetke

jenceslav Novak
osljednji Stipančići

eginald. Ottley
ječak s pješćanih
ežuljaka

. Hitchcock
ajna dvorca strave

ranislav Nušić
lospoda ministarka
arodni poslanik

Geoflrey Jenkins
Obala kostura

Ranko Marinković
Ruke

Anton Ingolič
Gimnazijalka

Gerald Durrell
Zoološki vrt u mojoj
prtljazi

Juies Vcrne
40 000 milja ispod mora

Novak Simić
Miškovići — Druga obala

Dragutin Domjanić
Kipci i popevke

Maia Wojciechowska
Rodman
Toreadorov sin —
Kraljevstvo u konju

Ivan Dončević
Bezimeni

Ivan Southal
Divlje neb<i

Jaroslava Blažkova
Moj sjajni brat Robinzon

Alfred Hitchcock
Tajna lubanje koja govori
— Sablasni smijeh

Alistair MacLcan
Krstarica Ulysses

Anto Staničić •
Afrikanac

Maria Gripe
Kći Tate Pellerina

Nikola Pulić
Posljednja igra

Klara Jarunkova
Jedinica

Ivan Gundulić
Djela

Marin Držić
Izabrana djela

Silvije Strahimir Kranjčević
Pjesme

Antun Gustav Matoš
Poezija i proza

Reginald Maddock
Zmaj u vrtu

Vjekoslav Kaleb
Divota prašine

Gustav Krklec
Pisci i djela

Paul Zindel
Cirkus mraka

Gustav Krklec
Pjesme

Petar Preradović
Izabrane pjesme

Antun Branko Šimić
Pjesme i kritike

Radoje Domanović
Priponetke

Simo Matavulj
Bakonja fra Brne

Slavko Kolar
Pripovijesti

Ivo Vojnović
Geranium —
Dubrovačka trilogija

Josip Kozarac
Pripovijetke

August Šenoa
Povjesticc

Ksaver Šandor Đalski
Pod starim krovovima

Milan Osmak
Sretni Posejdonov vrtlar

August Cesarec
Novele

Vladimir Nazor
Pripovijetke

Bora Štanković
Izabrana dieia

Dragan Božić
Adamov povratak

Ivan Mažuranić
Smrt Smail-age Ćengića

Dragutin Tadijanović
Poezija

Josip Barković
Tračak

Ivan Goran Kovačić
Izbor iz djela

Grafički referent

Marijan Bašio

Korektori

Marija Molnar, Vera Barić

Sefija Ibrahimpašić

*

Izdavačko knjižarsko poduzeće

Mladost

Zagreb, Ilica 30

*

Za izdavača

Branko Juričević